

Tartu Ülikool
Sotsiaal- ja haridusteaduskond
Ühiskonnateaduste instituut
Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni õppekava

Küberkiusamise kõrvaltvaatajate roll ja tegutsemismotiivid Ask.fm keskkonna näitel

Bakalaureusetöö

Merily Heinalo

Juhendaja: Maria Murumaa-Mengel, MA

Tartu

2015

SISUKORD

SISSEJUHATUS	4
1. TEOREETILISED JA EMPIIRILISED LÄHTEKOHAD.....	6
1.1 Küberkiusamine	7
1.2 Rollid küberkiusamises	9
1.2.1 Kõrvaltvaatajad	9
1.2.2 Ohver.....	10
1.2.3 Küberkiusaja.....	11
1.3 Küberkiusamisega toimetulekuviisid ja motiivid.....	12
1.3.1 Ohver.....	12
1.3.2 Kõrvaltvaatajad	14
1.4 Sotsiaalmeediakanal Ask.fm	16
1.5 Uurimisküsimused.....	17
2. MEETOD JA VALIM	18
2.2 Meetod.....	18
2.3 Valim.....	20
2.3.1 Eetilised kaalutlused.....	21
3. TULEMUSED.....	23
3.1 Küberkiusamise tõlgendamine	23
3.2 Noorte hinnangud küberkiusamisele	25
3.3 Tegutsemispraktikad kõrvaltvaatajana	27
3.4 Kõrvaltvaatajate võimalikud tegutsemismotiivid.....	31
4. JÄRELDUSED JA DISKUSSIOON.....	34

4.1 Milline <i>online</i> käitumine liigitub 13-14aastaste Ask.fmi kasutajate arvates küberkiusamise alla?	34
4.2 Milliseid hinnanguid annavad 13-14aastased Ask.fmi kasutajad küberkiusamisele?.....	36
4.3 Kuidas tegutsevad 13-14aastased Ask.fmi kasutajad küberkiusamise kõrvaltvaataja rollis?	37
4.4 Praktilised soovitused.....	39
4.4.1 Soovitused noortele sotsiaalmeedias käitumiseks seoses küberkiusamisega Ask.fmi kasutajate näitel	40
4.4.2 Soovitused sotsiaalmeediakeskkondade loojatele ja arendajatele.....	41
4.4 Meetodi kriitika	42
KOKKUVÕTE	44
SUMMARY.....	46
KASUTATUD ALLIKAD	48
LISAD.....	54
Lisa 1. Intervjuu kava.....	54
Lisa 2. Informeeritud nõusoleku kiri lapsevanematele	58
Lisa 3. <i>Online</i> kirjalikud intervjuud	59
Intervjuu 1P14.....	59
Intervjuu 2T13.....	66
Intervjuu 3T13.....	73
Intervjuu 4P13	78
Intervjuu 5P13	83
Intervjuu 6T14:.....	89
Intervjuu 7T14.....	95

SISSEJUHATUS

Lapsed hakkavad järjest nooremalt interneti kasutama ja seda erinevate vahendite kaudu, mis omakorda raskendab lapsevanemate suunamist laste interneti tegevusel. Samas paistavad Eesti lapsevanemad silma passiivse ja vähese juhendamise või sekkumisega laste netitegevustesse (Kalmus jt, 2010), mis võib olla ka üks põhjustest, miks Eesti on küberkiusamise näitajatega Euroopas esikohal.

EU Kids Online uuringust (Livingstone, Haddon, Görzig ja Olafsson, 2011) selgub, et keskmiselt 6% Euroopa riikide lastest on kogenud küberkiusamist. Eesti on küberkiusamise näitajatega esikohal. Nimelt vastas uuringus osalenud lastest 14%, et teda on viimase aasta jooksul küberkiusatud (Livingstone jt, 2011). Lapsed kogevad küberkiusamist kõige enam sotsiaalmeedia keskkondades (Smahel ja Wright, 2014), mis on samas ka noorte seas kõige enam külastatavamaid interneti lehekülgi (Livingstone, 2015). Sotsiaalmeedia kasutamine on viimase nelja aasta jooksul olnud kasvav trend ning suurenenud on Euroopa noorte võimalik haavatavus küberkiusamisele (Livingstone, 2015).

Kuigi internet pakub lastele mitmeid arendavaid võimalusi nagu suhtlemine, loomingulisus, mängimine ja õppimine (Helsper, Kalmus, Hasebrink, Sagvari ja De Haan, 2013), siis minu bakalaureusetöö keskendub negatiivsele poolele, täpsemalt küberkiusamisele. Küberkiusamist on varem uurinud oma bakalaureusetöös Naruskov (2007), Tuuling (2013), Isakannu (2008) ning magistrیتöös Naruskov (2009). Lisaks on uurinud oma magistrیتöös õpetajate vaatenurka küberkiusamisele Paal (2014) ja alaealise karistuslike hoiakuid Ebral (2014). Nimetatud tööde uurimismeetod on olnud kvantitatiivne, mistõttu on oluline teema uurimine ka kvalitatiivmeetodiga. See võimaldab jõuda lisaküsimusi esitades uurimiseesmärgi seisukohast ka nende teemadeni, mille puhul on kvantitatiivse uurimismeetodi puhul oht jääda liiga pealiskaudseks. Kui vaadata ringi laiemalt, väljapoole Eestit, võib märgata, et vähesed uuringud on keskendunud küberkiusamise kõrvaltvaatajate rollile (Macháčková, 2014; Holfeld, 2014; Cleemput, Vandebosch ja Pabian, 2014; Barlinska, Szuster ja Winiewski, 2013; Macháčková, Dedkova, Sevcikova ja Cerna, 2013), kuid nii küberkiusamise kui ka traditsioonilise kiusamise puhul on väga oluline roll just kõrvaltvaatajatel ja seetõttu uurin ka käesolevas bakalaureusetöös 13-14aastaste küberkiusamise kõrvaltvaatajate rolli ja toimetulekustrateegiaid suhtlusportaali Ask.fmi keskkonnas.

Alates 2012. aastast on esinenud juhtumeid, kus Ask.fmi kasutajad olid sooritanud enesetapu, sest nad olid langenud sealse ranga küberkiusamise ohvriks (Shute 2013; Coyne 2013, Byrne 2013; Davies 2013; Robson ja Warren 2012; Harkin, 2013). Ask.fm on sotsiaalmeedia keskkond, kus kasutajaks registreerinutele saab esitada küsimusi nii anonüümselt kui ka oma nime alt. Oma uurimistöö valimisse võtsin 13-14aastased noored, kes kasutavad Ask.fmi.

Bakalaureusetöö on edasiarendus 2015. aasta jaanuaris valminud seminaritööle, kus uurisin ühe 13aastase noore rolli ja toimetulekustrateegiaid küberkiusamisega Ask.fmi keskkonnas. Ilmnes, et noor oli nii küberkiusamise ohvri kui ka kõrvaltvaataja rollis olnud ning võis järeldada, et ohvriks olemine ajendas teda ka kõrvaltvaatajana aktiivset rolli võtma. Sellest ajendatuna otsustasin ka oma bakalaureusetöös keskenduda just küberkiusamise kõrvaltvaataja rolli olulisusele ja võimalikele tegutsemismotiividele.

Bakalaureusetöö eesmärgiks on mõista küberkiusamise nähtust noorte seas, kõrvaltvaataja rolli, noorte suhtumist küberkiusamisse ja võimalikke tegutsemismotiive. Antud bakalaureusetöös otsisin vastuseid järgmistele uurimisküsimustele:

1. Milline *online* käitumine liigitub 13-14aastaste Ask.fmi kasutajate arvates küberkiusamise alla?
2. Milliseid hinnanguid annavad 13-14aastased Ask.fmi kasutajad küberkiusamisele (tegevusele, kiusajatele, ohvritele, kõrvaltvaatajatele)?
3. Kuidas tegutsevad 13-14aastased Ask.fmi kasutajad küberkiusamise kõrvaltvaataja rollis?

Bakalaureusetöö jaguneb neljaks põhiosaks. Teoreetiliste ja empiiriliste lähtekohtade peatükis annan ülevaate interneti võimalustest ja riskidest; küberkiusamise nähtusest ja erinevatest vormidest; küberkiusamise rollidest ja küberkiusamisega toimetulekuviisidest ja -motiividest. Meetodi ja valimi peatükis kirjeldan kasutatud meetodit ning valiku tegemise peamisi kriteeriumeid ja eetilisi kaalutlusi. Tulemuste peatükis annan ülevaate bakalaureusetöö olulisematest tulemustest ning illustreerin neid tekstinäidetega. Järelduste ja diskussiooni osas asetan tulemused laiemasse konteksti ja toon välja meetodi kriitika.

1. TEOREETILISED JA EMPIIRILISED LÄHTEKOHAD

Online keskkonnad on kultuurilised ruumid, kus norme luuakse, jagatakse ja antakse edasi teistele. Seega ei tohiks noorukeid näha kui passiivseid ja ainult *online* sisu poolt mõjutatavaid, vaid kasutajaid, kes loovad oma sisu ühenduses teiste interneti kasutajatega. Ehk nad mõjutavad ja on mõjutatavad selle sama *online* kultuuri poolt, mida nad aitavad luua. (Greenfield ja Yan, 2006; Subrahmanyam ja Šmahel, 2010). Noored toovad päriselus esinevad mured, küsimused ja väljakutsed oma *online* lemmikpaikadesse (Subrahmanyam ja Šmahel, 2010).

On mõned kindlad pidepunktid laste *online* ja päriselu maailmade vahel. Näiteks informatsiooni otsimine, meelelahutus, mängimine ja sotsiaalmeedia *online* keskkonnas on suures ulatuses pikendused või täiustus igapäeva elus kasutusel olevatele praktikatele ehk neid ei saa jagada omavahel *online* või päriselu tulpadesse (Pruulmann-Vengerfeldt ja Runnel, 2012). Kuigi internet pakub suurepäraseid võimalusi nagu eneseväljendus, loomingulisus, õppimine ja silmaringi avardamine, osalus kodanikuühiskonnas ja/või poliitikas (Kald, 2014) ja võimaldab suure hulga erinevaid viise *online* kommunikatsiooniks, ei ole kõik sellega kaasnev positiivne ja see võib jätta lapsed haavatavaks mitmetele online riskidele (Laurinavicius, Zukauskiene ja Ustinaviciute, 2012).

Noored puutuvad tänapäeva infoajastul kokku erinevate *online* riskidega. Kuna digitaalne tehnoloogia muutub järjest enam ja enam noorte igapäevaelu üheks osaks, kerkivad esile uued riskid ja vanad riskid ilmnevad uues vormis ja tänu tehnoloogia omapärale ka suurema intensiivsusega (Livingstone 2010). EU Kids Online lõppraportis on võimalikud *online*-riskid liigitatud järgmiselt: kommertsriskid (reklaam, spämm), agressiivsed riskid (vihkamisele õhutav infosisu), seksuaalse alatooniga riskid (pornograafiline infosisu) ja väärtuselised riskid (rassistlik, kallutatud infosisu) (Livingstone jt, 2011). Lapsed ei taju riske alati häirivana või haiget tegevana, näiteks seksuaalsete piltide või sõnumite saamine interneti teel, mida juhtub rohkem kui küberkiusamist, tajuvad lapsed vähem häirivana, kui harvemini esinevat küberkiusamist. Küberkiusamist nähakse riski, mis kõige tõenäolisemalt viib lapsi endast välja (Livingstone jt, 2011). Ent mida rohkem lapsed internetti kasutavad, seda enam on võimalus, et nad kogeivad ka võimalikke *online* riske (Livingstone jt, 2011).

1.1 Küberkiusamine

Kiusamise definitsiooni töötas välja Dan Olweus 1980ndatel. Kiusamist võib vaadata kui korduvat agressiooni kavatsusega teha teisele haiget ja seega pakkudes kiusajale kõrgemat sotsiaalset staatust ning seda just kooli kontekstis (Kalmus, Siibak ja Blinka, 2014).

Küberkiusamine jagab traditsioonilise kiusamisega ühisjooni: a) käitumine on agressiivne; b) ohvri ja kiusaja vahel valitseb võimu ebavõrdsus; c) käitumine on korduv (Kowalski, Limber ja Agatston, 2012); d) kiusamisega käib kaasas kahju (Patchin ja Hinduja, 2011). Küberkiusamise puhul kasutatakse kiusamiseks aga tehnoloogilisi vahendeid. Selleks võib olla arvuti, mobiiltelefon, tahvelarvuti, veebikaamerad ja teised elektroonilised seadmed (Patchin ja Hinduja, 2011). Küberkiusamine levib enamikus rakendustes, mida lapsed internetis kasutavad. Enamasti on nendeks kommunikatsiooni vahendid nagu emailid, jututoad, *online* sõnumid, foorumid, *online* mängud, blogid ja video jagamise leheküljed (Kalmus jt, 2014). Enamik otsesest *online* kiusamisest toimub sotsiaalmeedia keskkondades (Smahel ja Wright, 2014), kuna neis on olemas kõik eelmainitud rakendused (Kowalski jt, 2008). Kuigi EU Kids Online uuringus ainult 6% lastest väitis, et neid on küberkiusatud (Livingstone jt, 2011), on paljude laste jaoks küberkiusamine kõige hullem, mis internetis juhtuda võib (Smahel ja Wright, 2014).

Wolak jt (2007) arvates aga tohiks küberkiusamise mõistet kasutada ainult siis, kui *online* ahistamine ilmneb koos traditsioonilise kiusamisega. Kui ollakse traditsioonilise kiusamise ohver, on suurema tõenäosus, et seda saadab ka *online* kiusamine (Livingstone jt, 2011).

Vandebosch ja van Cleemput (2008) toovad oma uuringus välja, kus osales 279 noort vanuses 10-18 aastat, et küberkiusamist tõlgendatakse kui internetis kiusamist ja seda seondatakse väga erinevate praktikatega. Uuringus osalejate keskmiseks vanuseks oli 14 aastat. Selleks, et tegu oleks küberkiusamisega, peab see vastama kolmele kriteeriumile. Tegevuse eesmärgiks peab esiteks olema tahtlik haiget tegemine ja ohver peab tundma ennast haavatuna. Üks olulisemaid asjaolusid, mis eristab lihtsalt kübernaljasid küberkiusamisest on tahtlik tunnete haavamine (Vandebosch ja van Cleemput, 2008). Küberkiusamisega käib kaasas kahju ehk ohver on negatiivselt mõjutatud juhtunust näiteks psühholoogiliselt, emotsionaalselt, sotsiaalselt või muul viisil. (Patchin ja Hinduja 2011: 14). Samas võib mõnikord kavatsus erineda teise indiviidi tõlgendusest. Mida kiusaja võib pidada süütuks naljaks võib ohver lugeda kui agressiivset rünnakut (või ka teistpidi). Ebaõnnestunud huumor sisaldab väga tihti viha või salvavat märkust. Selleks, et nali oleks auditooriumile naljaks, peavad nad kaasa

mängima ja aktsepteerima situatsiooni nii kindla nalja kui ka sotsiaalse konteksti levelil (Laineste, 2013). EU Kids Online uurimuses osalenud lapsed vanuses 9-16 tegid samuti vahet lihtsalt *online* naljadel ja *online* kiusamisel (Smahel ja Wright, 2014). Et tegu oleks kiusamisega, peab laste sõnul tegevus olema korduv, kestev ja omama mitmeid allikaid (Smahel ja Wright, 2014). Seega et tegu oleks küberkiusamisega, peab seda iseloomustama korduvus (Vandebosc ja van Cleemput, 2008). Ühte eraldatud juhtumit ei tõlgendata kui kiusamist (Patchin ja Hinduja, 2011). Samas tehnoloogia iseloom juba kindlustab, et tagakiusamine on korduv, kuna kasutatavad seadmed teevad väga lihtsaks kahjuliku digitaalse sisu kopeerimise ja jagamise nagu näiteks ahistavate sõnumite edasisaatmine, piinlike piltide postitamine internetti, videote allalaadimine ja nende muutmine ja uuesti üleslaadimine (Patchin ja Hinduja 2011). Vandebosch ja van Cleemputi uuringust (2008) ilmnes, et noored tõlgendasid küberkiusamiseks ka seda, kui ühele negatiivsele tegevusele internetis või mobiiltelefonis järgnes traditsiooniline kiusamine.

Kolmandaks peab ohvri ja kiusaja vahel esinema võimu ebavõrdsus, mis põhineb päriselu võimukriteeriumitele nagu füüsiline tugevus või nõrkus, vanus, infotehnoloogised teadmised, anonüümsus (Vandebosch ja van Cleemput, 2008). Võimu ebavõrdsus esineb küberkiusamise puhul enamasti anonüümsuse aspektis, kuna enamik ohvreid ei ole kindlad või ei tea üldse, kes nende kiusajad on (Kalmus jt, 2014). Anonüümsus internetis ja mobiiltelefonis ning infotehnoloogilised teadmised annavad õigust justkui neile, kellel päriselus poleks olnud võimalust kiusaja olla või kes ise olid traditsioonilise kiusamise ohvrid (Vandebosch ja van Cleemput, 2008). Laps, kellel päriselus oleks ohvri üle vähe võimu, saab virtuaalmaailma olemuse ja anonüümsuse aspekti tõttu endale suurema mõjuvõimu (Kowalski jt, 2012). Täpsemalt peitub võim jääda anonüümseks, omandades vale identiteedi, ja võimaluses levitada kuulujutte ning valesid suurele auditooriumile ja ahistada oma ohvrit (Dooley, Pyzalski ja Cross, 2009). Anonüümsus ja muutlik identiteet on faktorid, mis aitavad kaasa ja panustavad *online* verbaalsesse agressiivsusesse (Baym, 1995). Kuigi küberkiusamine väljendub kaudse vägivallana, võivad ohvrid tunda, et neil ei ole mitte kuhugile varjuda, kuna nad on haavatavad igal pool ja igal ajal (Kalmus jt, 2014).

Küberkiusamise vormid:

Küberkiusamisel on erinevaid vorme, mis kõik on arenenud koos interneti ja mobiilsete vahendite kiire arenguga (Kalmus jt, 2014). Nocentini ja teised (2010) on küberkiusamise käitumised kategoriseerinud nelja peamisesse tüpoloogiasse: kirjalik-suuline käitumine, visuaalne käitumine, matkimine, kõrvalejätmine. Willard (2007) kirjeldab sagedasti

kasutatavaid küberkiusamise vorme, millele lisasin veel Kowalski ja teised (2012) uuringus nimetatud vormi:

- Agressiivne vaidlus (*flaming*) - vihases, jõhkras ja vulgaarses kõnepruugis vaidlused, solvangud ja ka ähvardused.
- Ahistamine (*harassment*) - korduv solvavate sõnumite saatmine kindlale isikule. Ohvrid saavad pidevalt haavavaid sõnumeid mil iganes nad lähevad internetti või vaatavad oma mobiiltelefoni.
- Mustamine (*denigration*) - kellegi kohta kahjustava, ebatõese või julma materjali postitamine või teistele saatmine, eesmärgiga sekkuda sõprussuhtesse või ohvri mainet kahjustada.
- Kehastamine (*impersonation*) - kellegi teise mängimine ja materjali postitamine, mis näitab halvas valguses ohvrit ja kahjustab tema sõprussuhteid.
- Petmine (*outing and trickery*) - kellegi kohta avalikult postitamine, saatmine või edastamine isiklikku suhtlus või pilte, eriti teksti ja pilte, mis sisaldavad intiimset privaatst informatsiooni või on potentsiaalselt piinlikust tekitavad.
- Kõrvalejätmine (*exclusion*) - sihilikult kellegi virtuaalsetest gruppidest välja jätmine.
- Küberjälitamine (*cyberstalking*) - korduv kahjustavate sõnumite saatmine, mis hõlmab ähvardusi, on eriti hirmutavad või äärmiselt solvavad või väljapressivad. Eesmärgiks võib olla ka püüda maha teha oma ohvrit, hävitada tema sõprussuhteid ja mainet (Willard 2007).
- Seksuaalsete piltide ja videote saatmine (*sexting*) - paljaste või poolpaljaste piltide ja videote sõnumite või muude elektrooniliste vahendite kaudu (Kowalski jt, 2012).

1.2 Rollid küberkiusamises

1.2.1 Kõrvaltvaatajad

Enamik eelnevatest küberkiusamise teadustöödest, on keskendunud küberohvritele ja -kiusajatele (Fanti, Demetriou ja Hawa 2012; Gradinger, Strohmeier, Schiller, Stefanek ja Spiel 2012; Jose jt, 2012) ja siiaani on ilmunud ainult vähesed uurimustööd, mis on keskendunud küberkiusamise kõrvaltvaatajatele. Ent nende reaktsioon või reaktsiooni puudumine võib olla otsustav, määrates küberkiusamise suuna ja mõju ohvrile (Macháčková, 2014). Raske on avaldada kindlat numbrit, aga Vandebosch ja Van Cleemputi (2008) uurimusest selgus, et 76% 12-18aastastest noortest olid näinud pealt mingit vormi

küberkiusamist, Macháčková (2014) uuringus väitsid 53% Tšehhi noortest, et nad on tunnistajaks olnud küberkiusamisele. Mõned kõrvaltvaatajaid võtavad kiusaja assistendi rolli ja ühinevad tegevustega, mis on suunatud ohvri vastu, ning võivad toetada ja tugevdada kiusaja tegevusi, teda ergutades ning naerdes ohvri üle. Teised kõrvaltvaatajad võivad lihtsalt vaikselt pealt vaadata (Willard, 2007). Samas on ka kõrvaltvaatajate võimalus küberkiusamisse sekkuda piiratud küberkiusamise vormi ja kasutatava meetodi tõttu. Kui piinlikust tekitav video postitatakse sotsiaalmeedia avalikku alasse on ka kõrvaltvaatajad suurema tõenäosusega tunnistajaks ja seega suurendavad võimalikku sekkumist, vastupidiselt olukorrale, kui kiusamine leiab aset privaatsätetes nagu email või kohene sõnumisaatmine (Holfeld, 2014). Kõrvaltvaatajate vaikimine ja pealtvaatamine tähendab kiusajate jaoks tuge ja ohvrile võimendab paljas kõrvaltvaatajate olemasolu niigi valulikku ja piinlikku situatsiooni (Kowalski jt, 2012). Väike grupp kõrvaltvaatajaid võib püüda aidata või kaitsta ohvrit (Willard, 2007). Küberkiusamise puhul on eriti oluline mõjutada kõrvaltvaatajaid tegutsema sobivalt, et pakkuda tuge küberkiusamise ohvritele, või teatada murest täiskasvanutele ning mõista hukka kiusamine, kuna enamik küberkiusamist leiab aset *online* keskkonnas, kus ühtegi vastutustundlikku täiskasvanut pole kohal (Willard, 2007). Kui kiusatava eakaaslased suurendavad ohvriga sotsiaalset läbikäimist, siis tunnevad ohvrid, et asjaolud lähevad paremaks (Patchin ja Hinduja, 2011). Kuid esineb ka olukordi, kus sõbrad võivad tuge pakkuda privaatset, aga mitte avalikult, kuna kardetakse, et ka neid hakatakse mõnitama (Smahel ja Wright, 2014). Tänu materjalide kergele ligipääsetavusele ja jagamisvõimalustele võib oluliselt küberkõrvaltvaatajate arv, kes satuvad peale haavatavale sisule, ületada traditsioonilise kiusamise kõrvaltvaatajate arvu. (Macháčková, 2014) Ent kahjuks ei tähenda suurem kõrvaltvaatajate arv veel suuremat vahelesekkumist küberkiusamisse.

1.2.2 Ohver

EU Kids Online uuringust selgub, et 15-16aastased olid natuke rohkem (2%) langenud küberkiusamise ohvriks, kui 13-14aastased ja veel nooremad (Livingstone jt, 2011). Ohvriks langenud lapsed on tavaliselt sotsiaalselt üksildasemad, tundlikud ja füüsiliselt nõrgemad. Ärevus, depressioon ja madal enesehinnang on süsteemse agressiooni tagajärjeks kui ka ettekuulutajaks (Kalmus jt, 2014). Nii tüdrukud kui ka poisid võivad võrdselt langeda küberkiusamise ohvriks (Subrahmanyam ja Smahel, 2011). EU Kids Online uuringust (Hasebrink, Görzig, Haddon, Kalmus ja Livingstone, 2011) selgub, et 9-16aastastest küberkiusamisega seotud lastest teatasid rohkem tüdrukud, nooremad lapsed ja need, kes on

madalama sotsiaalmajandusliku taustaga ohvriks langemisest ja vähem kiusajaks olemisest. Kõrgem enesehinnang või kõrgem sotsiaalne staatus vähendab võimaliku küberkiusamisega seonduvat kahju. Sellised kaitsvad faktorid võivad ajapikku indiviidis suurendada enesetõhusust, mis aitab paremini toime tulla internetis kokkupuutuvate võimalike ohtudega (Livingstone, 2010). Küberkiusamise ohvid tavaliselt käituvad antud olukorras kas passiivselt, aktiivselt või reaktiivselt (Mishna, Cook, Gadalla, Daciuk ja Steven, 2010). Passiivne strateegia võib kõige tõhusamaks osutada just väikeste küberkiusamisvormide puhul nagu näiteks ahistava emaili saamine. Enam aktiivseid strateegiaid vajatakse tõsisemate küberkiusamisvormide puhul nagu piinlikust valmistavate piltide ja videote puhul või ka siis, kui käitumine on kestev (Hinduja ja Patchin, 2006).

1.2.3 Küberkiusaja

Küberkiusajad on kui pahatahtlikud agressorid, kes otsivad varjatud või otsest naudingut või kasu teiste väärkohtlemise läbi (Patchin ja Hinduja, 2006). Kui traditsioonilise kiusamise puhul võib kiusaja võim olla füüsiline (pikkus) või sotsiaalne (kompetentsus, populaarsus), siis küberkiusaja võim võib tuleneda ka lihtsalt asjatundlikkusest (Patchin ja Hinduja, 2006). Erinevad uuringud ei ole leidnud selget erinevust küberkiusaja soos (Patchin ja Hinduja, 2006; Smith jt, 2008). Patchin ja Hinduja (2006) ei leidnud erilist vanuselist erinevust küberkiusaja vanuses. EU Kids Online uuringust selgub, et 15-16aastased ehk vanusegrupp, kes oli langenud rohkem ka küberkiusamise ohvriks, on ka noorematest rohkem olnud küberkiusajateks (Livingstone jt, 2011).

Samuti võib välja lugeda, et ohvri ja küberkiusaja roll võib kattuda ehk need, kes kiusavad internetis teisi, on varasemalt ise langenud kiusamise ohvriks ja seda just traditsioonilise kiusamise ohvriks (Livingstone jt, 2011). EU Kids Online uuring näitab, et vastanute seast, kes on teisi traditsiooniliselt kiusanud, on ise 10% langenud küberkiusamise ohvriks (Livingstone jt, 2011). Ning 40% lastest, kes on kiusanud internetis, on ka ise olnud küberkiusamise ohver (Hasebrink jt, 2011). Nendel, kes on nii küberkiusajad kui ka küberkiusamise ohvid, on suuremad psühholoogilised probleemid, kui neil, kes on ainult kiusajad (Hasebrink jt, 2011). Lisaks iseloomustab küberkiusajaid veel vajadus sensatsiooni järele (Hasebrink jt, 2011).

1.3 Küberkiusamisega toimetulekuviisid ja motiivid

1.3.1 Ohver

Toimetulekustrateegiaid võib mõista kui mõtteid ja käitumisviise, et kohaneda stressirohke või häiriva olukorraga, et nii kaitsta iseennast kaugemate psühholoogiliste kahjude eest (d'Haenens, Vandoninck ja Donoso, 2013). Lapsed kasutavad probleemi lahendamise strateegiaid pärast negatiivse kogemist internetis (Vandoninck, d'Haenens ja Roe, 2013).

Mitmed uuringud on liigitanud erinevad toimetulekustrateegiad kaheks peamiseks kategooriaks: probleemipõhine toimetulek, kus indiviid tegeleb reaalse probleemiga; ja emotsioonipõhine toimetulek, kus indiviid püüab vähendada probleemi poolt esile kutsutud negatiivseid emotsioone (Vandoninck jt, 2013). Kuigi probleemipõhine ja emotsioonipõhine toimetulek on tuletatud päriselu situatsioonidest, ei pea need põhimõtelt erinema *online* toimetulekuviisidest (Vandoninck jt, 2013).

EU Kids Online on välja toonud kolm küberkiusamisega toimetulekustrateegiat (d'Haenens, Vandoninck ja Donoso, 2013):

- 1) Alistuv strateegia: passiivne viis probleemiga tegelemiseks. Loodetakse, et probleem kaob iseenesest ja/või lõpetatakse interneti kasutamine mingiks ajaks.
- 2) Kommunikatiivne: kellegi usaldusväärsega probleemist rääkimine.
- 3) Ennetav/proaktiivne (probleemi lahendav): valmidus probleemiga tegeleda ja reaalsed püüdlused probleemi lahendada, et vähendada või kõrvaldada edasine kahju (Vandoninck jt, 2013), näiteks mittesoovitud sõnumite kustutamine, saatja blokeerimine.

EU Kids Online uuringus osalenud lapsed hindasid oma toimetulekustrateegiaid kasulikeks, mida nad kasutavad, kui lähevad endast välja millegi internetis juhtunu tõttu. Kellegagi rääkimine osutus kõige populaarsemaks kasutatud strateegiaks, eriti tüdrukute ja nooremate laste seas. Interneti kiusamise ohvritest 77% rääkis kellegagi pärast aset leidnud intsidenti. Tavapärane on ka kahe või kolme toimetulekustrateegia kombineerimine. Kui esines soovimatu kontakteerumise risk, kasutati kommunikatiivset strateegiat, püüti parandada probleemi ja kalduti mittesoovitud sõnumeid kustutama ja kontakte blokeerima. Selline lähenemine näitab probleemi lahendamist ja emotsionaalse toe saamist. Tavaline oli ennetavate strateegiate kooskasutamine. Näiteks tõi EU Kids Online uuring välja, et mittetahetud sõnumite kustutamine ja saatja blokeerimine on kasutatud ühe võimaliku kombineeriva tegevusena (d'Haenens jt, 2013). Häiriva seksuaalse sisu nägemise järel

kombineeriti interneti kasutamise peatamine ja kellegagi probleemist rääkimise ning saatja blokeerimisega. Interneti kasutamise lõpetamine ei olnud kõige meeldivam strateegia, kuna selles nähakse ilmajäämist interneti pakutavatest võimalustest ja probleem võib väga lihtsalt taasilmneda, kuna põhjusega pole ikkagi tegeletud. Kuid enamik lapsi, kes sellise strateegia valisid, hindasid seda ka abistavaks ja tihtipeale kombineerisid seda ka teiste ennetavate strateegiatega (d'Haenens jt, 2013). Lapsed, kes lootsid, et probleem läheb iseenesest ära, ei kombineerinud antud strateegiat süstemaatiliselt teiste strateegiatega (d'Haenens jt, 2013).

Ka Smahel ja Wright (2014) uuringust ilmneb, et paljud noored kasutavad erinevaid ennetavaid strateegiaid koos nagu soovimatu sõbrakutse kustutamine, sõbralistist kustutamine, lemmikutest eemaldamine (*unfollowing*), isikute blokeerimine või enda *online* staatuse muutmine sotsiaalkeskkonnas „nähtamatuks“ või „väljas“, nii et teised ei saaks neid häirida. Antud probleemi lahendamise viise tõlgendatakse kasulikena, kuna need aitavad vältida potentsiaalse soovimatu sisu saamist (Smahel ja Wright, 2014).

Lapsed, kes on kõrgema enesetõhususega, rakendavad enam proaktiivseid toimetulekustrateegiaid. Tüdrukud, nooremad lapsed ja lapsed psühholoogiliste probleemidega aga jäävad enam passiivseteks või alistuvad. Haavatavus internetis ja päriselus on vastasikuses seoses, mis tähendab, et lapsed, kellel on psühholoogilisi probleeme kannatavad rohkem nii interneti kui ka päriselu riskide käes (d'Haenens jt, 2013).

Kuigi küberkiusamise ohvritele soovitatakse tihti rääkida juhtunust täiskasvanuga, siis Smahel ja Wright (2014) EU Kids Online uuringust ilmnas, et mõned lapsed olid sellise lähenemise suhtes kriitilised. Üheks põhjuseks on asjaolu, et kõikidel lastel ei ole hea suhe oma vanematega, mistõttu ei olnud ka vanematega rääkimine nende jaoks ilmne lahendus. Lisaks kardeti oma vanemate võimalikku reaktsiooni. Vanemad kas reageerivad üle, liialdavad või saavad oma lapse käitumisest vale pildi (Smahel ja Wright, 2014).

Rääkimisel näost-näku on aga võimas viis ära hoida või lõpetada võimalikke arenevaid sündmusi. Nimelt annab otsene suhtlus rohkem vihjeid, et aru saada, mis juhtus ja kuidas midagi tõlgendada. See omakorda aitab leida, kus lõppeb narrimine ja algab kiusamine. Paluda kiusajalt otse lõpetada häirivate sõnumite saatmine või piinliku pildi kustutamist omab rohkem mõju (Smahel ja Wright, 2014). Antud lahendust saab kasutada aga ainult siis, kui ohver teab, kes on tema kiusaja. Küberkiusamise aga üks tunnuseid võimu ebavõrdsus väljendub enamasti anonüümsuses ehk enamik ohvreid ei tea või ei ole kindlad, kes on kiusaja (Kalmus jt, 2014).

1.3.2 Kõrvaltvaatajad

Kõrvalseisjate otsus, kas käituda aktiivselt või passiivselt, on mõjutatud mitmete tegurite poolt. Lapsed, kes on ühiskondlikul positsioonil madalamal või kes on mahajäetud ja ebapopulaarsed ehk omadustega, mis peegeldavad kindlat haavatavust, toetavad tõenäoliselt vähem kiusamise ohvreid, kuna nad seisavad silmitsi suurema riskiga langeda kiusaja tagasitegemise ohvriks (Macháčková, 2014). Sotsiaalse identiteedi teooria kirjeldab kindlatesse soositud gruppidesse kuulumise tähtsust ja eristamist mittesooitud gruppidest. Samastumine ja eristumine gruppidega mõjutab, kuidas suhtutakse ja käitutakse erinevatesse gruppidesse kuuluvate liikmetega. Tendants on eelistada soositud grupi liikmeid (Macháčková, 2014). Ehk kui ohver kuulub soositud gruppi, siis kõrvaltvaatajad annavad suurema tõenäosusega abi, ent kui soositud grupi liige on ise kiusaja, siis kõrvaltvaatajad eelistavad jääda passiivseks või isegi toetada kiusajat (Macháčková 2014).

Weineri (1986) põhjusliku omistamise teooria seisukohalt püüavad indiviidid leida enda või teiste inimeste käitumisele põhjuseid. Weineri teooria kohaselt koosneb põhjuse omistamise protsess kolmest kategooriast: kontrollikese, stabiilsus ja kontrollitavus.

Kontrollikese kategooria hindab, kas toimunu tulenes inimesest endast või olukorrast. Stabiilsus viitab sellele, kas käitumise põhjus tulenes millestki püsivast või ebapüsivast. Kontrollitavus näitab, kas vaadeldud isik oleks saanud käituda teisiti ehk kas sündmuse põhjused oli isiku poolt kontrollitavad või mitte (Holfeld, 2014). Kiusamise kontekstis paljud ohvrid tajuvad, et nad on osalt vastutavad või süüdi antud olukorras, ja tunnevad justkui ilmneksid mingid kontrollitavuse elemendid (Graham ja Juvonen 1998, Holfeld 2014: 2 kaudu). Kui kiusamist tajutakse kontrollitavana, peaksid seda enam ohvri poolt aktiivsed reageeringud esile kutsuma enam soosituma ettekujutuse ja omistamise kõrvaltvaatajatelt. Näiteks kui kõrvaltvaatajad tajuvad küberkiusamise ohvreid antud olukorras süüdiolevana, võivad kõrvaltvaatajad väiksema tõenäosusega pakkuda neile toetust. Seega võib eeldada, et ohvritesse, kes reageerivad passiivselt, suhtutakse vähem soositumana, kui ohvritesse, kes reageerivad aktiivselt või reaktiivselt kiusamise olukorras (Holfeld, 2014). Kõrvaltvaatajad näevad, et ohvril on rohkem kontrolli, suurem vastutus ja süü küberkiusamises, kui ohver reageeris olukorda ignoreerides, vastupidiselt siis, kui ohver teatas olukorrast või hakkas kiusajale vastu. Kui ohver püüab käitumist ignoreerida, võivad kõrvaltvaatajad suhtuda küberkiusamisse vähem tõsisemalt (Holfeld, 2014). Ent kui ohvrid teavitavad

küberkiusamisest, võivad ka kõrvaltvaatajad enam mõelda, et tegemist on tõesti tõsise probleemiga. Mis aga tavaliselt jääb küberkiusamise auditooriumil nägemata, on ohvri emotsionaalne reageering (Slonje ja Smith, 2008), mistõttu võivad teised olukorra tõsidust alahinnata (Macháčková, Dedkova, Sevcikova ja Cerna, 2013). Tulemusena võib selline nähtamatus vähendada kõrvaltvaatajate empaatiat ja järgnevalt ka tungi sekkuda (Macháčková jt, 2013). Emotsionaalne reageering on oluline ajend kõrvaltvaatajate reaktsioonile, kuid see võib suuresti oleneda ohvri ja kõrvaltvaataja suhtest. Samas kui kõrvaltvaatajad, kellel on positiivne suhe kiusajaga, on vähem toetavamad kui kõrvaltvaatajad üleüldse (Macháčková jt, 2013). Need, kes on kiusajaga sõbrad võivad ikka tunda kohustust kindlaks jääda kiusajale, olenemata omaenese tunnetest olukorra kohta (Macháčková jt, 2013). Kõrvaltvaatajate toetavale käitumisele aitab oluliselt kaasa ohvri otsene abipalve, mis on oluline just küberkiusamise puhul, kui ohvri reageering ja tegelik kahju jäävad nähtamatuks (Heirman ja Walrave, 2008). Otsene abiküsimine aitab lahendada ka vastutuse hajususe probleemi küberkiusamise puhul. Tänu küberkiusamise potentsiaalselt väga suurele auditooriumile, tekib vastupanu vastutuse võtmisel, kuna kõrvaltvaatajad mõtlevad, et keegi teine juba aitab või et keegi ohvrile lähedasem peaks abi pakkuma (Macháčková, 2014). Vastutuse võtmine kõrvaltvaatajate puhul võib jääda ka võimaliku kiusaja kättemaksu hirmu taha (Macháčková, 2014; van Cleemput jt, 2014).

Kõrgema empaatiavõimega noored aitavad suurema tõenäosusega küberkiusamise ohvreid, samas kui madala empaatiavõimega noored pigem ühinevad kiusamisega või jäävad passiivseks (van Cleemput jt, 2014). Kõrvaltvaatajate positiivsele tegutsemisele aitab kaasa ka enda varasem kogemus kiusamise ohvriks olemisel (van Cleemput jt, 2014).

1.4 Sotsiaalmeediakanal Ask.fm

Sotsiaalmeediakanal Ask.fm loodi 16. juunil 2010. aastal Lätis (Kenins, 2012). Tegemist on sotsiaalvõrgustikuga, kus inimesed saavad virtuaalselt kasutajakontot omavatel inimestelt küsida küsimusi, jäädes samal ajal soovi korral anonüümseks (Explained..., 2015). Kasutajaks saavad ennast registreerida vähemalt 13aastased. Samas piisab vaid oma sünniaasta valetamisest ning Ask.fmi kasutajaks saavad ka realselt alla 13aastased noored (Mueller, 2015). Üle 50 protsendi Ask.fmi kasutajatest ongi alaealised (Mueller, 2015). Küsimusi saavad küsida kõik, selleks ei pea olema registreeritud kasutaja. Lisaks nii-öelda tavalistele küsimustele postitatakse palju isiklikke või seksuaalsust õhutavaid küsimusi-lauseid, näiteks „Näita oma rindu.“, „Missugust pesu Sa praegu kannad?“, „Kas sa oled süütu?“ (Kenins, 2012). Ask.fmi registreeritud kasutajatel on võimalus teiste postitustele järgneda (*follow*) ja saada automaatne teave sellest, kui kasutaja on vastanud uuele küsimusele-postitusele. Ask.fmi kasutaja aga ei tea, kes tema postitustele järgnevad, seda saab näha vaid arvuliselt.

Suurimaks probleemiks, aga ka üheks võimaluseks Ask.fmi keskkonnas peetakse asjaolu, et sellel on puudulik privaatsuskontroll, mis tagab küsimuste ja vastuste jälgimise igale internetikasutajale. Kõik, mis on veebilehele postitatud, on kõigile avalikult kättesaadav (Explained..., 2015). Privaatsussätted annavad kasutajale võimaluse blokeerida anonüümseid postitused ja peatada nende ilmumine uudistevoogu (Explained..., 2015), kuid automaatselt on Ask.fm seadistatud nii, et iga uus kasutaja lepib vaikimisi tema kontole laekuvate anonüümsete küsimustega. Samas ei oska teismelised tihti just selliseid küsimusi puudutavaid turvasätteid muuta (Belot, 2013). Jäädes anonüümseks võib teise profiilile postitada, küsida ja öelda kõike, mis meeldib, ilma et peaks muretsema, et saadakse teada, kes postituse tegi (Explained..., 2015). Selline anonüümne postitamine on üheks kõige tõsisemaks ja suuremaks riskiks küberkiusamise levikule noorte seas. Veebilehte on palju kritiseeritud, kuna nii anonüümseid kui ka registreeritud kasutajad saavad postitada piiranguteta kõike ja seejuures võib suhtlus kiiresti muutuda vägivaldseks, alandavaks ja väärkohtlevaks. (Explained..., 2015; Kenins, 2012). Psühhiaatrid nimetavad Ask.fmi leheküljeks, kus teismelised saavad välja elada oma kadedust, viha, ülbust ning julmusi (Belot, 2013).

1.5 Uurimisküsimused

Bakalaureusetöö eesmärgiks on mõista küberkiusamise nähtust noorte seas, kõrvaltvaataja rolli, noorte suhtumist küberkiusamisse ja võimalikke tegutsemismotiive. Antud bakalaureusetöös otsisin vastuseid järgmistele uurimisküsimustele:

4. Milline *online* käitumine liigitub 13-14aastaste Ask.fmi kasutajate arvates küberkiusamise alla?
5. Milliseid hinnanguid annavad 13-14aastased Ask.fmi kasutajad küberkiusamisele (tegevusele, kiusajatele, ohvritele, kõrvaltvaatajatele)?
 - 2.1 Millised tegurid mõjutavad Ask.fmi kasutavate noorte suhtumist küberkiusamisse? Näiteks sõpradest (kiusaja või ohvri tundmisest), olukorrast, oma tõlgendusest, enda kogemusest?
6. Kuidas tegutsevad 13-14aastased Ask.fmi kasutajad küberkiusamise kõrvaltvaataja rollis?
 - 3.1 Millised on noorte võimalikud tegutsemismotiivid kõrvaltvaatajana?

2. MEETOD JA VALIM

Antud bakalaureusetöös on tegemist kvalitatiivuuringuga ning kasutatud meetodiks kirjalik *online* intervjuu, mis on edasiarendus seminaritöö jaoks koostatud intervjuukavast.

2.2 Meetod

Antud kvalitatiivuuringu puhul on tegemist semistruktureeritud kirjalike Skype'i individuaalintervjuudega. Semistruktureeritud intervjuu viiakse läbi intervjuukava alusel, kuid võimaldab intervjuu ajal muuta küsimuste järjekorda ja küsida täpsustavaid küsimusi. See võimaldab nii intervjuerijal kui ka intervjueritaval uurida ja põhjalikumalt süübidada arenevasse teemasse ja probleemidesse (James and Busher, 2007), samuti annab see intervjueritavale võimaluse oma kogemusi kirjeldada vabas vormis ja oma sõnadega.

Käesolev bakalaureusetöö on eetiliselt tundlik delikaatse teema ja alaealiste uuritavate tõttu, mistõttu otsustasin *online* intervjuude kasuks. *Online* intervjuu mitteametlikkus võib hõlbustada lähema sideme tekkimist intervjuu osaleja tunnete ja väärtustega (James ja Busher 2009). Trükkimise mitteametlikust toonist tulenev intiimsus soodustab intervjueritava võimet peegeldada oma mõtteid ja reaktsioone (Bowker ja Tuffin, 2004). Intervjueritavad, kes on sõnaaherad või oleksid näost-näku kontekstis häbelikud, võivad leida, et neil on *online* kommunikatsioonis rohkem enesekindlust vabalt rääkida (Rheingold 1994, James ja Busher 2009: 26 kaudu). Intervjueritav saab enda väljendamisel olla vahetu ja spontaanne, millega kaasneb ka eneseväljendamise suurem vabadus (James ja Busher, 2009). *Online* kommunikatsiooni semi-anonüümsus aitab inimestel pigem enda kohta rohkem paljastada, kui et takistab seda (Joinson, 2001). Samuti elimineerib *online* intervjuu oma iseloomult intervjuerija mõju, mida muidu visuaalne ja verbaalne pool ning ühiskondlik staatus meelde tuletaksid. Intervjueritav võib saada rohkem julgust rääkida tundlikul teemal, nagu seda on küberkiusamine, kuna puudub intervjuerija füüsiline kohalolek (James ja Busher, 2009). *Online* intervjuu osalejate samaaegne kohalolek aitab tekstil edasi jõuda, intervjuu füüsiline eraldatus muudab aga suhtluse suulise iseloomu tekstiliseks (Markham, 2004), mistõttu on suurem oht mitte vastamiseks kui näost-näku intervjuul, nooruk võib ennast ära unustada ja hakata muude asjadega tegelema.

Kõik seitse intervjuud viidi läbi aprillikuus 2015. aastal. Intervjuud viidi läbi intervjueritavale sobival ajal, teadmisega, et see kestab umbes kaks tundi. Kaks intervjuud

kestsid üle kahe tunni (2h ja 15min ning 2h ja 25min), ülejäänud viie intervjuu kestvus jäi vahemikku poolteist kuni kaks tundi.

Online intervjuu kava (Lisa 1) koostas klassikalistest põhimõtetest lähtuvalt, kasutades ka nii-öelda aktiivse kuulamise tehnikat ehk palusin täpsustada uuritava poolt öeldut, näiteid tuua ja mõtet edasi arendada, viidates vastaja poolt mainitud olukordadele. Lisaksin kasutasin motiveerimise tehnikat, mis näost-näku intervjuu puhul toimuks noogutamise ja ülesmärkimisega, siis *online* intervjuu puhul kasutasin emotikone. Intervjuukava koosnes neljast osast. Esimene osa oli sissejuhatav, kus viisin läbi "soojendavad" küsimused (kui vana oled, millal sa internetti kasutama hakkasid, mis sa seal alguses tegid). Järgmises osas uurisin noorte interneti ja arvutikasutuse kohta, mida noored kõige rohkem internetis teevad, mis on nende arvates seal head ja halba ning üldistavalt, mis võiks noori internetis häirituna tundma panna. Selline küsimuste järjekord aitas noortel mõtteid viia interneti võimalike riskide ja ohtude peale ning seletada, mis tähendab nende jaoks küberkiusamine.

Kava kolmanda osa eesmärgiks oli uurida noorte Ask.fmi kasutamise praktikaid ja kuidas erineb Ask.fmi suhtlus igapäevasest koolis teistega suhtlemisest. Kolmanda osa lõpetasin emotsionaalsema ja raskema küsimusega, uurides, mis vastikuid, solvavaid või häirivad asju on nendega Ask.fmis juhtunud. See oli sissejuhatuseks intervjuukava neljandasse ossa, mis keskendus küberkiusamisele. Neljas osa algas sissejuhatava tekstiga näidetega küberkiusamise avaldumisele, et noortel oleks kergem oma kogemustest näiteid tuua ning teemasse süveneda ja ka enda jaoks küberkiusamise mõistest paremini aru saada vestluse käigus. Uurisin nii küberkiusamise kõrvaltvaataja, ohvri kui ka kiusajaks olemise rolli kohta.

Intervjuude analüüsimeetodina kasutasin kvalitatiivse sisuanalüüsi juhtumiülest ehk horisontaalset analüüsi, mille puhul vaadeldakse samal ajal mitut analüüsivat juhtumit ja mis loob eeldused mõnevõrra suuremaks üldistatavuseks, ja juhtumipõhist ehk vertikaalset analüüsi, mille puhul on vaatluse all korraga üks terviktekstist koosnev juhtum (Kalmus, Masso ja Linno, 2015). Intervjuude süvendatult läbilugemiseks printisin kõigepealt need välja. Kvalitatiivsel sisuanalüüsil kasutasin alguses avatud kodeerimist ehk märksõnapõhist tekstitöötlust, milles kodeeritakse kõik analüüsijale relevantne. Mitmekordse läbilugemise käigus tegelesin telgkodeerimisega, selekteerisin ja kogusin kokku kõik tekstilõigud, laused ja sõnad, mis seostusid tulemuste peatükis välja toodud konkreetsemate alateemaga. Eelnevalt markeerisin need erinevate värvidega ja andmestikku kodeerides kasutasin enda väljamõeldud avatud koode (küberkiusamise definitsioon, suhtumine kiusamisse, mõjutused, tegutsemine kõrvaltvaatajana, motiivid). See võimaldas leida intervjuude alateemade erinevaid variante

uuritavate kirjas ja nende endi poolt kasutatavaid väljendeid samade asjade kohta. Tulemuste vormistamisel olen kasutanud võrdlusi, et tuua välja omavahel konkreetse teema kohta antud eri hoiakuid, emotsioone ja tegevusi. Iga alateema juures olen välja toonud ka illustreerivad tsitaadid intervjuudest, arvestades konteksti.

2.3 Valim

Kirjalikud individuaalintervjuud viidi läbi 13- ja 14aastaste noortega. Valisin just selle eagrupi, kuna Ask.fmi kasutajakonto tegemiseks on nõutav vanus 13 aastat. Kuid selleks, et tulemused esindaksid laiemat vanusegruppi ning teha suuremaid üldistusi ja lihtsustada valimisse pääsemist, on intervjueeritud ka 14aastaseid Ask.fmi kasutajaid.

Valimi moodustamisel kasutasin homogeenet valikut. Valimisse pääsemise eelduseks oli see, et nooruk kasutaks Ask.fmi ja oleks 13-14aastane. Valimi moodustamisel on kasutatud nii mugavus- kui ka lumepallivalimi meetodit. Kasutasin esimesena mugavusvalimit ja leidsin esimesed intervjueeritavad Tartu linna põhikooli 7ndatest klassidest. Eelnevalt olin klassijuhatajatega kokku leppinud, mis päeval ma tulen noortele enda lõputööst rääkima. Edasi kasutasin lumepalli meetodit, kui sobivad noored juhatasid juba järgmiste uuritavate juurde. Valimisse kuulusid seitse 13-14aastast noorukit, kolm poissi ja neli tüdrukut. Antud bakalaureusetöö teema on delikaatne ja tundlik ning uuritavateks on alaealised. Sellest tulenevalt ei kasuta ma uuritavate pärisnimesid, vaid nad on kodeeritud intervjuu läbiviimise järjekorras, lisaks on väljatoodud nende sugu ja vanus (1P14, 2T13, 3T13, 4P13, 5P13, 6T14, 7T14). Lisaks ei too ma välja, millise põhikooliga on tegemist, kuna see vähendaks noorte anonüümseks jäämist ja nende kaitset.

Alaealiste intervjueerimiseks pidin lisaks nende endi nõusolekule saama ka lapsevanemate kirjaliku nõusoleku (Lisa 2). Mugavusvalimi alusel koolist leitud uuritavatele andsin lapsevanema nõuolekut kirja ise üle, mida palusin neil kodus vanemale näidata ja kindlal päeval kooli tagasi tuua, et saaksin need siis kokku korjata. Lumepallimeetodil leitud noortele saatsin ma nõusoleku vormi emailile, mis prinditi välja ja millele vanem pani allkirja ning kätte sain need nende klassijuhatajate käest. Lisaks vanemate nõusoleku saamisele pidin järgmisena noortega neile sobivad intervjuu ajad kokku leppima. Alguses kirjutasin kolmele esimesele uuritavale emaili, kuid sain aru, et nad ei vaata oma emaili eriti tihti, kuna 5 päeva jooksul polnud neilt vastust tulnud. Kirjutasin neile seejärel Facebooki, millele nad ka sama päeva jooksul vastasid. Samamoodi käitusin ka teiste uuritavatega, kuna nad kõik omasid Facebooki kontot.

Kõigil intervjueeritutel oli olemas Skype'i kasutaja ning kodus arvuti ja internetiühendus kättesaadav. Kõik intervjueeritavad kasutasid Ask.fmi, mõni küll aktiivsemalt kui teine. Kõik valimisse sattunuist olid Ask.fmi kasutajad olnud pool aastat kuni kolm ja pool aastat.

2.3.1 Eetilised kaalutlused

Eetiline teadustöö peaks põhinema kolmel peamisel inimõigusel. Nairn ja Clarke (2012) toovad välja, et kõige pealt peab uuringu ajal olema tagatud uuringus osalejate heaolu, olenemata, kas uuringu tulemused toovad paljudele inimestele kasu või mitte. Lisaks peavad osalejad mõistma täpselt uuringu olemust ja saama vabalt otsustada, kas nad soovivad selles osaleda või mitte. Igasugune surve on keelatud. Uurija peab tagama kogutud andmete turvalisuse ja kasutama neid ainult kokkulepitud eesmärgil. Osalejate identiteedi võib avaldada ainult tema selgesõnalise ja eriloaga. Püüdsin uuritavate heaolu tagada esiteks noorte anonümiseerimisega ja noortele endale intervjuuks sobiva aja leidmisega. Kolme noorega eelnevalt kokkulepitud aeg intervjuuks lükkus edasi, kuna neil tuli midagi vahele. Lisaks selgitasin noortele eelnevalt, et neil on võimalus igal ajal intervjuust loobuda ning küsida täpsustavaid küsimusi, kui midagi jääb arusaamatuks.

Üks kõige suuremaid riske uuringu ajal on lapse emotsionaalne heaolu (Powell ja Smith, 2009). Noorte intervjuerimine muutub aga veelgi keerulisemaks kui uurimistöö keskendub tundlikule teemale. Kuigi kõik teemad võivad olla tundlikud, on osadel teemadel suurem potentsiaal kahjustada osalejaid (Cowles, 1988). Üldiselt nähakse tundliku teemana neid, mida arutades osalejad võivad tunda ebamugavust (Noland, 2012). Näiteks teemad, mis puudutavad seksuaalsust, seksi ja tervist, ja teemad, mida seostatakse häbi ja süütundega (Noland, 2012), ning viha, piinlikuse, ärevuse ja kurbusega (Cowles, 1988). Teemasid, nagu kiusamine, füüsiline väljanägemine, suhted sõprade ja perega, kokkupuutumine ebasobivate piltide, narkootikumide, alkoholi ja seksuaaltervisega ning valdavad tunded nooreks olemise kohta, tuleb käsitleda erilise tundlikkusega (Powell ja Smith, 2009).

Kolm esialgselt nõusoleku andnud noort loobusid viimasel hetkel uuringus osalemast. Üks noor tõi põhjuseks ajanappuse ja kaks noort ei vastanud enam kirjadele. Kahe viimase puhul puhul ei teinud ma midagi, et nende meelt muuta, kuna selline survestamine minu kui uurija poolt ei ole eetiline, eriti lähtudes uuritava teema delikaatsusest. Kunagi ei tohi eeldada, et me teame, mis ärritab või ei ärrita last (Powell ja Smith, 2009).

Eetiline kaalutlemine peab jätkuma kogu uuringu vältel, mitte ainult ettevalmistamise etapis, ning hea tava nõuab, et uuringu läbiviija on vastutav igasuguse teise endast väljaviimise eest nii värbamise, uuringu protsessi kui ka uuringu lõppemise järel (Morrow ja Richards, 1996). Intervjuu lõppedes andsin noortele teada, et nad võivad mulle alati kirjutada, kui neil tekib meie vestluse või üleüldse antud teema kohta mingeid küsimusi.

3. TULEMUSED

Käesolevas peatükis annan ülevaate uuringu peamistest tulemustest. Kõigepealt kirjeldan noorte tõlgendust ja arusaamist küberkiusamisest ja toon välja tunnused, mis noortele küberkiusamisega seonduvad. Seejärel annan ülevaate noorte suhtumisest küberkiusamise üldiselt ning milliseid emotsioone see uuritavates tekitab ja millised on noorte väljapakutud teguviisid küberkiusamise kõrvaltvaatajana. Edasi toon välja kuidas uuritavad praktikas küberkiusamise kõrvaltvaatajana käituvad ja viimasena annan ülevaate, millised on noorte võimalikud tegutsemismotiivid küberkiusamise kõrvaltvaatajana.

3.1 Küberkiusamise tõlgendamine

Uurides, kuidas Ask.fmi kasutavad 13-14aastased noored tõlgendavad küberkiusamist, küsisin mida küberkiusamine nende jaoks üldse tähendab, kas ja millisel moel ollakse sellega kokku puutunud ning aitamaks noortel küberkiusamise nähtust paremini hoomata ja teemasse süveneda tõin neile ka näiteid küberkiusamist võimalikest viisidest.

Intervjueeritud noored mõistavad küberkiusamist kui internetis toimuvat kiusamist. Noored tõid välja nii iseloomulikke jooni küberkiusamisele kui ka nimetasid erinevaid küberkiusamise vorme. Ask.fmi näitel tõid noored kõige enam küberkiusamise vormidest halvustamist (*denigration*) ja agressiivset solvamist (*flaming*) esile, kuna küberkiusamine avaldub kõige enam Ask.fmis nendes vormides. Ask.fmis toimuvat kiusamist nimetasid noored ka heitimiseks. Ehk solvanguid ja halvustamisi, mis noortele Ask.fmis kirjutatakse kutsutakse 'heitiks'. Nimetati küberkiusamise vorme nagu petmine (*outing and trickery*) ehk näiteks piinlike piltide postitamine, kõrvalejätmine (*exclusion*) grupivestlusest ja ähvardamist (*cyberstalking*) (Willard, 2007).

5P13: Kellegi mõnitamine või solvamine internetis.

3T13: kui kedagi mõnitatakse või välditakse nt grupichatis või pannakse temast inetuid pilte üles, kui ta ise sellega nõus pole või kui ta ise on pildi lisanud ja seda kommenteeritakse halvasti

Esimesena leidis väljatoomist küberkiusamise tunnustest selle korduvus. Intervjueeritud noored tõlgendavad toimuvat küberkiusamisena, kui see on korduv. Seega ühekordset solvangut, halvustamist ja muud küberkiusamise vormi ei loeta kiusamiseks, samas võimaldab tehnoloogia aga selle korduvuse, näiteks teistele jagamise teel ja luues võimaluse

teistel internetikasutajatel seda uuesti ja uuesti lugeda või vaadata. Vestlustest ei ilmnenud, millal läheb noorte jaoks piir üksiku ja korduva juhtumi vahel.

IP14: see on see kui internetis pidevalt solvatakse, tehakse pahatahtlikult teise nimega konto ja kiusatakse teatud inimest pidevalt.

Teise küberkiusamisele iseloomuliku joonena tõid noored välja pahatahtlikkuse. Uuritavad tõlgendavad küberkiusamisena tegevust, mis lisaks korduvusele on mõeldud pahatahtlikuna. Kuidas aga teevad noored kindlaks, kas kirjutatud on mõeldud pahatahtlikuna või mitte? Üks oluline aspekt selle puhul ongi korduvus, ehk kui halvustavaid ja agressiivseid solvanguid ja teisi küberkiusamise vorme esineb korduvalt võibki seda tõlgendada pahatahtlikuna. Kuna tehnoloogia iseloom võib väga lihtsalt muuta üksikjuhtumi kestvaks, tuleb selle tõlgendamisel vaadata eesmärgipärasust ehk kas seda mõeldi pahatahtliku kiusamisena või naljatamisena. Samas võib pahatahtlikkuse tõlgendamine osapooliti erineda ehk mida üks mõtleb naljaga, võib teine tõlgendada pahatahtliku rünnakuna ja ka vastupidi. Seega on ka noorte arusaam ja tõlgendus küberkiusamisest versus naljatamine erinev. Intervjueeritud tõid välja, et üks viis kuidas naljatamisel ja küberkiusamisel vahet teha on autori järgi. Kui nooruk teab, kes talle mingi kahetimõistetava kommentaari kirjutas, siis oskab ta ka vahet teha, kas seda mõeldi naljaga või mitte, kuna osatakse mõista konteksti ja kirjutatu tausta paremini.

3T13: kui tean kes selle kirjutanud on, siis teen vahet ka

kui meil on endal sellised ütlemised(naljad) siis ma ei solvu ja tean et see mõeldud naljana vms

Kui aga ei teata, kes on Ask.fmis kirjutanud, ei osata ka vahet teha, kas seda on mõeldud naljana või pahatahtlikuna. Kui autori teadmine aitab luua selgust, siis emotikonide kasutamine kahetimõistetavas kommentaaris ei loo selgust, kuna nende kasutamist võib samuti vaadata kaheti. Emotikonid võivad anda mõista, et kirjutatud tuleb võtta naljana, kuid need võivad olla mõeldud ka mõnitavas toonis.

IP14: mmm selle järgi ma ei teeks vahet sest kusamisel pannakse ka tihti "naervad smiled" kirja lõppu, need on nagu mõnitavas toonis jne

Kõige paremini aitab noortel küberkiusamisel ja naljatamisel vahet teha kirjutatu autori identifitseerimine. Intervjueeritud noored tõid välja, et Ask.fmi suhtlus erineb näiteks tavaliselt koolisuhtlusest just selle poolest, et seal ollakse julgemad kui näost-näkku, kuna Ask.fmis on võimalik oma arvamust avaldada anonüümsena.

3T13: askis ollakse julgemad ma arvan, sest seal saab anonüümselt küsimusi kirjutada jne, aga ma ise käitun koolis sõpradega samamoodi kui askis

Vestlustest ilmnes, kui eesmärgiks on kiusamine, siis seda tehakse Ask.fmis anonüümselt. Anonüümsust võib vaadata küberkiusamise ühe iseloomuliku joonena. Nimelt esindab see võimu ebavõrdsust virtuaalmaailmas. Kui noor ei tea, kes talle kirjutab ja kommenteerib, kaob tal ka võimalus antud isik vastutusele võtta või pöörduda otse autori poole. Ask.fmi võimaldatav anonüümsus soodustab ja julgustab sealses keskkonnas toimuvat küberkiusamist, kuna anonüümsena kirjutades saab olla julgem ja otsekohesem kui päriselus või oma nime alt kirjutades. Anonüümsust kasutatakse sellise arvamuse avaldamiseks, mida muidu silmast silma ei julgeta öelda.

3T13: no öeldakse rohkem asju, mida silmast silma öelda ei julge

Noored tõlgendavad küberkiusamist kui internetis toimuvat kiusamist. Selleks et tegu oleks kiusamisega peab see olema korduv ja pahatahtlik. Samas võivad noored neid iseloomulikke tunnuseid erinevalt tõlgendada. Samuti tõid uuritavad välja, et kui Ask.fmis on eesmärgiks kiusamine tehakse seda enamasti anonüümselt. Anonüümsus aga raskendab omakorda eristada naljatamist ja küberkiusamist. Noori häirib Ask.fmi võimaldatav anonüümsus, kuna anonüümsena ollakse julgemad, otsekohesemad ja õelamad ning anonüümsus kergendab seetõttu küberkiusamist.

3.2 Noorte hinnangud küberkiusamisele

Mõistmaks, kuidas 13-14aastased Ask.fmi noored suhtuvad seelses küberkiusamisse, uurisin, milliseid emotsioone ja enesetunnet tekitab noortes nii küberkiusamise kõrvaltvaataja rollis või siis ka ohvri rollis olemine. Samuti uurisin kas ja kuidas noorte suhtumine Ask.fmi küberkiusamisse on mõjutatud nende arusaamast kõrvaltvaataja võimalikku tegutsemisse.

Intervjueeritud noortest tõid küberkiusamise esimesena välja kui interneti ühe halva küljena just noored, kes lisaks kõrvaltvaataja rollile olid olnud ka ohvri rollis. Küberkiusamine kui internetis toimuv kiusamine häirib noori ja seda peetakse Ask.fmis probleemiks. Küberkiusamise nägemine internetis tõi noortes esile erinevaid tundeid nagu ükskõiksust, vastikust, kahjutunnet, ärritust ja õnnetuks muutumist. Samas ilmnes, et küberkiusamine ja seda enamasti agressiivse solvamise ja halvustamise näitel, on tekitanud arusaama et inimesed on julmad, ent samas on see ka noorte jaoks paratamatu.

1P14: seda küll, viimasel ajal on see kuidagi nagu tavaliseks muutunud, ja ma olen ka üldiselt ühiskonna järgi kujunev inimene, et kui seda peetakse niiõelda normaalseks, ega ma ka siis sellest kriitilist asja ei tee

Kuigi noori häirib Ask.fmis toimuv küberkiusamine, on nad sellega juba harjunud, kuna see pole midagi uut ja see toimub iga päev. Seetõttu on tekkinud noortel ka tunne, et neil puudub võime ja mõju, midagi sellises olukorras muuta. Paramatus ja Ask.fmis toimuva küberkiusamisega leppimine tuleneb ka sellest, et noored ei näe, et keegi midagi teeks selle olukorra vastu. Tundub, justkui oleks kõik sellega leppinud, mistõttu võib pidada normaalseks, et Ask.fmis toimub pidev küberkiusamine. Samuti ei usu noored, et ka nemad suudaksid midagi muuta.

2T13: ma tundsin ennast veidikene kehvasti. aga see kommentaar näitas ,et maailm on julm ja inimesed julmad . ma tahtsin küll tüdrukut kaitsta,tema eest välja seista ,kuid mida minu kommentaar oleks parandanud

Kuigi kõik seitse intervjueritud noort olid olnud küberkiusamise kõrvaltvaataja rollis, oli neil erinev arusaam kõrvaltvaataja rolli võimalikust mõjust. Eriti ilmnisid erinevused poiste ja tüdrukute kui küberkiusamise kõrvaltvaatajate vahel. Kolm tüdrukut tõid välja, et küberkiusamise kõrvaltvaatajana tuleks olukorrast teavitada netipolitseid. Kõik neli neiu arvasid, et kõrvaltvaatajana tuleks ka kellelegi küberkiusamisest rääkida. Olukorrast võiks rääkida kas kooliõpetaja, ohvri vanemate või ohvri endaga, kui ta on sõber. Välja ei toodud aga enda vanemaid, kui võimalikke usaldusisikuid, kellele võiks rääkida. Kooliõpetaja puhul põhjendati seda usaldusega ehk kooliõpetajat võeti kui sõpra. Ainult üks intervjueritud tüdrukust tõi välja kõrvaltvaataja aktiivse sekkumise võimaluse ehk küberkiusamise ohvreid tuleks kõrvaltvaatajana kaitsta, kuna see suurendab tõenäosust, et kiusaja läheb minema või jätab järele.

6T14: neti konstaablile kirjutama nt /.../ ja kui see kiusamine on seotud nt kooliga siis räägiksin klassijuhatajale ka sest ta on siuke tore ja saab noortest aru ja no ta nagu sõbranna meile

Intervjueritud poistest üks ei olnud küll Ask.fmis küberkiusamisega kokkupuutunud, kuid oli kõrvaltvaatajaks sattunud YouTube'i ja Redditi keskkonnas. Teine noormees vastas et ei ole küberkiusamist Ask.fmis tunnistanud, kuid ometigi ilmnis vestlusest, et kui tegu on sõbraga, siis rahustab ta teda, öeldes et tegemist on lihtsalt heitmisega. Poisid ei toonud võimaliku kõrvaltvaataja sekkumisena välja netipolitsei teavitamist. Samuti ei pakkunud ka poisid välja

kellegagi rääkimise võimalust. Nimelt suhtuvad intervjueeritud poisid küberkiusamisse suurema paratamatusega kui tüdrukud ning nad ei usu, et saaksid midagi muuta.

1P14: isiklikudest kordadest küll ei peaks sest ma ei tunne ennast puudutatuna nendest. ja teiste kiusamisest askis on isegi uudisdes kirjutatud, ja minu rääkimisest poleks absoluutselt kasu ma arvan.

Toodi välja ka ükskõiksust ning ei nähtud küberkiusamises probleemi, kuna arvatakse, et kiusaja ei julgeks näkku neid asju öelda. Siit ilmneb jällegi noorte arusaam, et Ask.fmi anonüümsus julgustab kiusamist. Pigem näevad poisid küberkiusamises midagi häbistavat või justkui näitaks sellest rääkimine neid nõrgana. Seega ollakse pigem seda meelt, et mitte välja teha küberkiusamisest ning kuna see on nii levinud probleem, ei usu poisid, et nende rääkimine midagi muudaks. Kõige paremaks viisiks oleks ignoreerimine ja lootmine et küll siis kiusaja järele jätab.

*4P13: sõbrale võib-olla, see sõltub sinu tundest kas tahad et teised teaksid
parim viis heitumise ära hoidmiseks on selle ignoreerimine*

Uuritavad mainisid, et interneti juures häirib neid internetis toimuv kiusamine ehk küberkiusamine. Hoolimata negatiivsetest aga ka ükskõiksetest emotsioonidest, mida küberkiusamisega kokkupuutumine neile tekitab, suhtutakse sellesse kui paratamatusse. Kuna küberkiusamine on Ask.fmi keskkonnas sagedane nähtus, ollakse sellega harjutud. Teoorias leiavad tüdrukud, et küberkiusamise korral tuleks sellest teavitada netipolitseid ja kellegagi rääkida, et saada nõu, mida teha. Poisid ei pakkunud välja netipolitsei teavitamist ning suhtusid ka küberkiusamisest rääkimisse skeptiliselt, uskudes, et see ei muudaks midagi. Poiste vastustest ilmnes hoiak mitte rääkida küberkiusamisest.

3.3 Tegutsemispraktikad kõrvaltvaatajana

Uurides Ask.fmi kasutajate tegutsemispraktikaid küberkiusamise kõrvaltvaatajana küsisin intervjueeritavatel mida nad on teinud kui näevad, et kedagi Ask.fmis kiusatakse ning mida nad on sellised olukorras ette võtnud. Antud alapeatükis toon välja ka uuritavate kogemused ja praktikad küberkiusamise ohvri rollis.

Intervjuudest selgus, et tüdrukute arvates tuleks küberkiusamise kõrvaltvaatajana teavitada olukorrast netipolitseid ja kellegagi rääkida. Samas ükski intervjueeritud tüdrukutest ise

kõrvaltvaatajana realselt netipolitseid ei teavitanud. Pooled uuritavatest tõid välja, et kui küberkiusamise ohver on neile võõras, siis ei sekkuta olukorda. Samas aga joonistus välja, et kui küberkiusamise olukorras on ohvriks sõber, siis on suurem tõenäosus kõrvaltvaatajana sekkumiseks. Enamasti püütakse kõrvaltvaatajana siis sõpra lohutada, talle positiivsust sisendada või astutakse kiusajale ise vastu. Kolm uuritavat sekkusid kõrvaltvaatajana küberkiusamisse ka siis, kui tegemist ei olnud nende sõbraga. Seda enamasti samuti positiivsuse sisendamisega ohvrile või püüdes kiusajat minema ajada ja küsides, kas kiusajal midagi paremat teha ei ole.

Vestlustest ilmneb, et iga halvustamist ja solvangut Ask.fmis ei tohiks võtta ka isiklikult, kuna kiusajad on tavaliselt ise probleemidega. Noored näevad enamasti, et Ask.fmis kiusamine on tingitud kiusajast. Uuritavad tõid välja, et noored on tänapäeval pinges ja ärritunud, ei osata probleemidega toime tulla ja elataksegi ennast Ask.fmis teiste peal välja. Samuti võib kiusaja tegevus olla ajendatud kadedusest. Tuuakse välja ka võimalus, et kiusajad on varasemalt ise kiusamise ohvriks langenud ja nüüd kasutavad võimalust ise teisi kiusata. Kiusajale võib tema tegevus pakkuda tunnet, et tal on teiste üle võimu.

6T14: ma arvan et ega selliseid asju ei kirjutagi täiesti normaalsed inimesed.. ma arvan et neid endaid on ka kiusatud või on kodus probleemid või midagi sellist ja lihtsalt ei osata ennast välja elada

Üks intervjuueeritav pakkus välja ka põhjuse, et kiusamine on ajendatud ohvrilt endast ehk ta näeb, et ohver annab võib-olla ise põhjuse kiusamise. Näiteks kui noor on teistsugusem ehk käib teisiti riides ja huvitub asjadest, millest tema ea- ja koolikaaslased näiteks ei huvitu.

3T13: ei heiditakse neid, kelle peale ollakse kadedad või on nad natuke teistsugused

näiteks kannab teistsuguseid riideid või on huvid teistsugused vms

Intervjuudest selgus, et seitsmest uuritavast kolm on olnud nii küberkiusamise ohvrid kui ka kõrvaltvaatajad ning neli ainult kõrvaltvaataja rollis. Ilmnes, et poisid suhtuvad küberkiusamisse rohkem paratamatuse ja suurema ükskõiksusega, kui tüdrukud. Kui alguses küll üks intervjuueeritud poiss eitas küberkiusamise ohvri rollis olemist, selgus vestluse käigus, et talle on korduvalt solvanguid anonüümselt kirjutatud. Olukorra tõlgendamine kas küberkiusamisena või naljatamisega või lihtsalt mitte välja tegemine sõltub isiku enda kogemusest ja suhtumisest olukorda. Ent olukorrast mitte välja tegemine ei tähenda, et tegu pole küberkiusamisega.

IP14: minuarust on internetis kiusamine väga vastik, minuga ei ole seda juhtunud aga aski lugedes siis on küll ebamugav lugeda ja mõelda et nii tehakse. aga selleks ei saa vist midagi teha. muud ma arvan et ei ole ;)

IP14: täpselt ei mäleta see oli üsna ammu, kordi ma ei mäleta aga neid oli küll jah rohkem kui mitu

Kõik kolm küberkiusamise ohvri rollis olnud noort on sellises olukorras hakanud ennast kaitsma ehk kasutanud proaktiivset strateegiat. Üks nooruk ei olnud ohvri rollis küll Ask.fmi keskkonnas vaid Youtube'is. Kuid noorte enda kaitsmisele küberkiusamisel on ka reageerinud kiusaja ise. On näha, et Ask.fmi anonüümsus julgustab kiusajaid ka oma tegusid õigustama. See võib olla üheks põhjuseks, miks noored suhtuvad Ask.fmis küberkiusamisele paratamatusega ja on olukorraga juba leppinud ja harjunud.

2T13: kaitsen end. okei ma leidsin enda kontolt kust kirjutati mulle ,et ma olen kole ja ma hakkasin ennast kaitsma. vastuseks tuli nii ,et „aga ask on küsimiseks ja ma kirjutan kui ma tahan,,

Küberkiusamise ohvri rollis olnud noored tõid välja, et asusid ennast kaitsma kuna kiusajal pole õigust niimoodi halvasti kirjutada ja see ei vasta tõe, mida kirjutati. Oli näha, et intervjuueeritud tüdruk, kes oli ohvri rollis olnud, suhtus olukorda emotsionaalsemalt kui poisid. Tema jaoks oli see probleem ja ta tegeles sellega ka vastavalt.

2T13: sest see ei ole üldse tõsi mida inimesed räägivad üksteise kohta. igal ühel on midagi erilist mis teeb teda unikaalseks ja eriliseks ning ennast ei saa ju halastada ka /.../ oih... haletseda jah. see võib kõlada veits egolikult aga sa ei tulnud siia maailma elama ja nutma terve oma elu ,kartes mida inimesed arvavad sinu kohta. ela oma elu nii nagu sina tahad sest me kõik elame ainult 1 kord*

Kahe poisi vastustest, kes olid samuti ohvri rollis olnud, ilmnes ükskõiksemat suhtumist ja püüdmine olukorrast mitte välja teha ja mitte tõsiselt võtta. Poisid kasutasid kiusaja blokeerimist ja kiusajale vastu kirjutamist.

IP14: olen sellele vastanud, ja vastuses öelnud et näiteks ask ei ole solvamiseks, vaid küsimiseks. muud pole midagi peale hakkanud

Kuigi teised neli uuritavat on olnud ainult küberkiusamise kõrvaltvaataja rollis, on kolmele neile kirjutatud üksikuid solvanguid. Kuna see ei ole korduv tegevus olnud, et tõlgendada seda küberkiusamisena. Lisaks selgus, et üksikutesse solvangutesse ja halvustamistesse ei suhtuta

tõsiselt, mis võib olla tingitud selliste kommentaaridega harjumisest. Üks ainult kõrvaltvaataja rollis olnud noor tõi välja, et talle ei ole halvustavaid ega mõnitavaid kommentaare Ask.fmis kirjutatud, kuid ta ei tee välja neist, kui keegi kirjutaks talle midagi solvavat. Võimalus on, et talle on kirjutatud agressiivseid solvanguid, aga ta ei ole neid tõsiselt võtnud ega välja teinud ja seetõttu ei arvesta neid. Samuti ei tõlgendata küberkiusamiseks sõprade poolt naljaga kirjutatud solvanguid. Põhjus, miks neid ei ole kiusamisena võetud on asjaolu, et kirjutatu autor on teada ja puudub anonüümsuse aspekt, mis küberkiusamisel täidab enamasti võimu ebavõrdsuse rolli. Kui kirjutatu autor on teada, osatakse paremini tõlgendada kirjutatu konteksti ja asjaolusid ning sellest teha ka järeldusi, kas tegemist on naljatamise või küberkiusamisega.

3T13: kui tean kes selle kirjutanud on, siis teen vahet ka

või kui meil on endal sellised ütlemised(naljad) siis ma ei solvu ja tean et see mõeldud naljana vms

Kuigi kõik seitse uuritavat on olnud küberkiusamise kõrvaltvaataja rollis, ei ole keegi neist olnud küberkiusaja rollis. Olgu juba siinkohal mainitud, et tegemist võib olla sotsiaalselt soovitud vastamisega, mis näitab vastajat heas valguses, kehtivatele sotsiaalsetele normidele vastavalt. Ehk intervjuueeritud noored ise mõistavad küberkiusamise hukka ja suhtuvad sellesse taunivalt, mis ei lase neil ka võib-olla ausalt vastata, et on ka ise küberkiusaja rollis kunagi olnud. Nimelt mõjutab sotsiaalselt soovitud vastamine inimesi seda rohkem, mida vähem on vastamisel võimalik anonüümseks jääda ning mida olulisemad on isikule tema poolt antud vastuste tulemused (Holtgraves, 2004).

Küberkiusamise kõrvaltvaatajana aktiivseks sekkumiseks loeb, kas küberkiusamise ohver on kõrvaltvaatajale sõber või mitte. Kui tegemist on võõraga, siis ainult kolm uuritavat tõi välja, et nad on püüdnud olukorda sekkuda, kas kiusaja minema ajamise, ohvri lohutamise või positiivsuse sisendamise. Ülejäänud nelja uuritava puhul ilmnes, et olukorda sekkutakse siis kui ohver on nende sõber. Kuid ka siis vaadatakse esmalt kuidas reageerib olukorrale sõber. Uuritavad ise ei tõlgenda endale kirjutatud halvustavaid ja solvavaid kommentaare kiusamisena, kui need on üksikjuhtumid olnud, pigem suhtutakse neisse nagu Ask.fmis üldisesse küberkiusamisse paratamatusega ja ollakse harjutud, et keegi kirjutab ikka solvanguid. Küberkiusamise põhjusi nähakse suuresti kiusaja enda probleemidest tingituna ning kiusaja elab ennast nõnda teiste peal välja. Ask.fmis toimuv küberkiusamine võib

tingitud olla ka kiusaja enda varasemast kogemusest ohvrina ning soovist nüüd tagasi teha ja omada teiste üle võimu.

3.4 Kõrvaltvaatajate võimalikud tegutsemismotiivid

Küberkiusamise kõrvaltvaataja võimalike tegutsemismotiivide kohta uurimiseks küsisin, mida on uuritavad teinud, nähes, et kedagi Ask.fm-is kiusatakse, ja miks nad on just nii käitunud. Samuti uurisin, kas kõrvaltvaatajana on nad tundnud kiusajat või ohvrit ning millised on nende enda kogemused ohvri või kiusajana.

Kuigi küberkiusamine tekitas intervjueritud noortes kõrvaltvaatajana nii pahameelt, kahjutunnet, ärritust, õnnetuks muutumist kui ka emotsioonitust ja huvi puudumist, ei ajendanud see noori veel kõrvaltvaatajana olukorda sekkuma. Kuidas noored küberkiusamise kõrvaltvaatajaks sattumisel olukorda suhtuvad ja käituvad on mõjutatud ka nende enda võimalikust varasemast ohvriks olemise kogemusest ja sellesse suhtumisest. Näiteks usutakse rohkem ohvri aitamise, kui on nähtud, et sekkumine aitab.

2T13: proovida neid kaitsta

sest kui omanikul on abijõud siis kiusaja läheb minema /.../ keegi tuli anonüümselt mulle appi ja ajasime inimese minu kontolt minema.

Samas tuli uuritavate poiste puhul välja, et sa võid küll kiusajale midagi vastu kirjutada, aga ega sellest midagi muutu, kui kiusaja tahab, siis tegutseb ta ikka edasi. Selles väljendub ka poiste suurem paratamatusega suhtumine Ask.fmi küberkiusamisse.

Noorte aktiivset tegutsemist kõrvaltvaataja rollis mõjutab ka empaatiavõime. Kuna virtuaalruumis on küberkiusamise potentsiaalsete kõrvaltvaatajate arv suurem, kasvatab see vastutuse hajutatust, mis tekitab ka suhtumise, et kuidas ikka mina võõrast inimest oskan aidata või et küll keegi teine tegeleb sellega. Noori ajendab empaatia küberkiusamise olukorrale vahele sekkuma pigem siis, kui ohver on nende sõber.

6T14: kui tegemist on minu sõbraga ja jõhkra solvanguga siis kirjutatan enda nime alt sinna samale seinale et kui julgeb kirjutada midagi halba siis peaks julgema seda ka oma nime alt kirjutada vms

Vestlustest ilmnest, et noored, kes ise ei pööra enda suunas kirjutatud solvavatele ja halvustavatele kommentaaridele tähelepanu ja blokeerivad või ignoreerivad neid, ei astu ka kõrvaltvaatajana nii kergesti küberkiusamisele vahele ning alavääristavad küberkiusamist kui probleemi. Samuti mõjutab olukorda sekkumist ka ohvri käitumine. Kui nähakse, et

küberkiusamise ohver ei tee kiusamisest välja, võetakse seda kui märku, et ohvrile pole see olukord hull ning pole vaja sekkuda.

3T13: solvamisi on olnud, aga sõber ise ei ole selle peale solvunud :) /.../ nägin ise, aga sõbra vastusest sain aru, et teda ei huvita see

Samas on see seoses ka noorte enda reaktsioonidega, kui nemad ohvrina ei pööra kiusamisele tähelepanu või ei tee sellest välja ning ei lase ennast mõjutada, võib see kasvatada arusaamist, et teised suhtuvad olukorda samamoodi. Mis tähendab, et seda olulisem on küberkiusamise ohvri adekvaatne reageerimine olukorrale. Virtuaalmaailma tõttu ei näe kõrvaltvaatajaid ohvri tegelikku reaktsiooni ja seetõttu tuleks ohvril ka internetis näidata oma reaktsiooni ja mitte häbeneda seda ning mitte leppida kiusamisega. Oluline on mitte suhtuda ükskõikselt, kuna see kasvatabki kõrvaltvaatajates arusaama, et tegemist on tühise probleemiga, mida see tegelikult pole. Isegi kui noor saab aru, et küberkiusamine mõjub tundlikumatele inimestele hullemini ja mõni võtabki solvanguid rohkem südamesse, ei jää kõrvaltvaatajana olukorda sekkumine mitte kartuse taha, et hakatakse tedagi kiusama, vaid pigem suhtumise taha, et kõrvaltvaataja kommentaar ei muudaks midagi või ei oma mõju.

1P14: minule endale on vähe solvavaid asju kirjutatud aga öeldakse igasugu asju mis ei ole tõsi, lihtsalt solvavaid sõnu. öeldakse et keegi ei taha suhelda sinuga jne. nõrganärvilised ja tundlikud inimesed usuvad seda ja võttavad südamesse. ja siis on mõne ajapärast näha kuidas see sama inimene keda on solvatud, alahindab ennast askis, vigastab ennast meelega jne. Õudne O.o

7T14: Kuna ei tea neid inimesi ja ma ei saa sellele midagi oarata

Noorte suhtumine ja tegutsemine kõrvaltvaatajana on mõjutatud ka küberkiusamise tõsidusest. Ehk kas tegemist on nalja või kiusamisega. Olukorda saab kahtepidi tõlgendada, kui näiteks kiusaja mõtleb kirjutatud solvanguna ja eesmärgiks on kiusamine võib aga saaja võtta seda kui nalja ning mitte suhtuda kui kiusamisse. Samas võib olukord olla ka vastupidi. Kuna enamik kiusamisest toimub Ask.fmis anonüümselt, tõlgendavad noored olukorda küberkiusamisena, kui see on korduv. Kahetimõistetava kommentaari autorit mitte teades, on väga raske eristada naljatamist küberkiusamisest ja seetõttu lähenevad noored olukorrale korduvuse aspektist.

Kas noorte roll ja käitumine kõrvaltvaatajana sõltub ka kuidagi sellest, mis nende arvates on küberkiusamise põhjuseks? Noored näevad küberkiusamise põhjustena enamasti kiusaja enda sisemisi või väliseid probleeme nagu näiteks kiusaja ise on olnud kiusamise ohver. Vestlustest

ei selgu, et kõrvaltvaatajana sekkumine sõltuks kiusamise põhjustest, kuna samas noored ei tea, mis on mingi juhtumi kindlad põhjused, kuna kiusaja on anonüümne, mistõttu on raske ka kindlaid järeldusi teha.

Noorte sekkumine küberkiusamisse kõrvaltvaataja rollis on mõjutatud empaatiast ohvri vastu, ohvri enda käitumisest, ise ohvriks olemise kogemusest ning olukorra tõsidusest. Kui ohver on kõrvaltvaataja sõber, sekkutakse olukorda suurema tõenäosusega, kuid siin vaadeldakse ka ohvri enda käitumist. Kui ohver ehk sõber ei tee olukorrast välja, on ka kõrvaltvaataja sekkumine tagasihoidlikum või puudub. Samas mängib rolli ka vastutuse hajutuse probleem ja Ask.fmi küberkiusamise olukorraga harjumine. Ask.fmi võimaldatav anonüümselt kommenteerimine vähendab märgatavalt noorte võimalust tõlgendada olukorda naljatamisega. Kuigi see võiks ajendada noori anonüümsetesse kommentaaridesse, mis on solvavad ja halvustavad ning korduvad või üksikjuhtumid, suhtuma tõsisemalt ja isegi nendele rohkem reageerima ja näitama hukka mõistu, on olukord vastupidine.

4. JÄRELDUSED JA DISKUSSIOON

Bakalaureusetöös keskendusin eelkõige küberkiusamise nähtuse tõlgendamisele ja kõrvaltvaatajate rollile, millest tulenevalt esitasin kolm suuremat uurimisküsimust. Selles peatükis toon uurimistulemuste kaupa välja peamised tulemused ning arutelu.

4.1 Milline *online* käitumine liigitub 13-14aastaste Ask.fmi kasutajate arvates küberkiusamise alla?

Enamik küberkiusamist toimub sotsiaalmeedia keskkondades (Smahel ja Wright, 2014), mistõttu muudab nii noorelt sellise keskkonnaga kokkupuutumine lapsi küberkiusamisele rohkem haavatavaks. Küberkiusamist iseloomustavad tunnused nagu korduvus, võimu ebavõrdsus, agressiivsus ja pahatahtlikkus (Vandebosch ja Van Cleemput, 2008). Kui esmasel 'küberkiusamise' mõiste lahti seletamisel ei toodud kõiki neid tunnuseid välja, ilmnisid need vestluste käigus. Et tegu oleks noorte jaoks küberkiusamisega, peab sündmus olema korduv. Üksikuid halvustavaid ja agressiivseid kommentaare ei peeta küberkiusamiseks. Samas võib väga lihtsalt juba tehnoloogia iseloom kindlustada kiusamise korduvuse. Näiteks just piinlikust valmistava pildi üles panemine ja siis selle jagamine. Ehk mõnikord on raskem tõmmata piiri, kust jookseb ühe intsidendi ja korduvuse piir. Intervjuudest ei selgunud, millal on noorte jaoks tegemist üksikjuhtumiga ja millal tõlgendatakse olukorda korduvana.

Kui traditsioonilise kiusamise kontekstis avaldub võimu ebavõrdsus tavaliselt füüses ehk tugevama jõud jääb peale, siis küberkiusamise puhul avaldub võimu ebavõrdsus väga tihti anonüümsuses. Just Ask.fmi keskkonnas on näha, kui eesmärk on kiusata, siis tehakse seda anonüümselt. Põhjuseks võib olla anonüümsuses peituv võim, kiusaja saab omandada vale identiteedi ja levitada kuulujutte ja ahistada oma ohvrit (Dooley jt, 2009). Anonüümsus loob võimu ebavõrdsuse, kuna ohver ei tea, kes on tema kiusaja. Noorte kogemused ja praktika näitavad, et Ask.fmis kasutakse anonüümsust küberkiusamiseks, õelate kommentaaride kirjutamiseks ja selle käigus iseenda välja elamiseks, aga seda teiste peal kahjuks, mistõttu anonüümsena kirjutatud agressiivsed solvangud ja halvustamised häirivad Ask.fmi kasutavaid noori. Kui anonüümsust kasutatakse teiste kiusamiseks ja agressiivseks ning solvavaks kõnepruugiks, siis kas teenib anonüümsuse võimaldamine Ask.fmis oma eesmärki? Ask.fmi privaatsussätted on vaikimisi seatud nii, et iga kasutaja peab automaatselt leppima tema uudistevoogu tulevate anonüümsete kommentaaridena. Ask.fmi lehekülg on ka eesti keeles ning see tähendab et ka kõik tingimused ja eeskirjad on saadaval eesti keeles. Kuigi tingimuste ja eeskirjade rubriigis on välja toodud, et võimalus on peatada anonüümsete

postituste vastu võtmine, ei ole välja toodud, kuidas seda teha. Ask.fm peaks olema vaikimisi sätestatud kasutajate maksimaalsest turvalisust silmas pidades, eriti olukorras, kus üle 50% kasutajatest on alaealised (Mueller, 2015). Ask.fmi privaatsuseeskirjades on välja toodud, et on võimalus teada anda, kui keegi anonüümsust kuritarvitab. Samas pole jällegi selgitatud, kuidas käib teadaandmine ning mida võetakse olukorra lahendamiseks ette. Ask.fm reklaamib anonüümsust kui tunnuseks, mis teeb neid ainulaadseks ja lähedaks (Privaatsuseeskiri, 2015), samas on just anonüümsuse võimaldamine viinud küberkiusamiseni ja välismaal noorte enesetappudeni (Hale, 2014). Intervjuueritid noorte seas levib pigem suhtumine, et kui julged kommenteerida või küsida, siis julge seda teha ka oma nime alt.

Kui Ask.fmi ise ei kavatse loobuda anonüümsuse võimaldamisest, jääb see noorte enda teha. Intervjuudest selgus, et küberkiusamine on Ask.fmis nii tavaline ning tekitanud noortes paratamatuse tunde. Samuti toodi välja, et Ask.fmi ja tavaline koolisuhtlus erinebki enamasti selle poolest, et anonüümselt ollakse julgemad, otsekohesemad ja õelamad, mis omakorda võib tekitada noortes tunde, et anonüümsus loob neile kaitse ja seetõttu on teiste kiusamine kergem ning justkui tühine. Viisakus ja au säästmine on vajalik teistega suheldes et soodustada koostööd ja näitamaks häid kavatsusi, kuid interneti kasutajad, eriti veel anonüümsed, ei ole motiveeritud demonstreerima sotsiaalset tundlikkust nendevaheliste vabade ja tähendusete sidemete tõttu. Pigem pakub internet väljapääsu nendest sotsiaalsetest normidest, mida meie kogukonnana peame igapäevaselt kasutama (Laineste, 2013).

Naljatlemisel ja küberkiusamisel võib raske olla vahet teha, kuna see sõltub erinevate indiviidide tõlgendusest. Üks olulisemaid asjaolusid, mis eristab lihtsalt kübernaljasid küberkiusamisest on tahtlik tunnete haavamine (Vandebosch ja van Cleemput, 2008). Küberkiusamisega käib kaasas kahju ehk ohver on negatiivselt mõjutatud juhtunust näiteks psühholoogiliselt, emotsionaalselt, sotsiaalselt või muul viisil. (Patchin ja Hinduja, 2011). Kuna me ei näe kübermaailmas teise inimese näoilmet ja ei kuule hääletooni, teeb see kirjutatud teksti mõistmise veelgi raskemaks. Kas tõlgendada seda naljana või tahtliku solvanguna. Veelgi raskemaks teeb naljatamise ja küberkiusamise eristamise anonüümsus, kuna autorit mitte teades, ei tea me ka tema motiive. Negatiivne reaktsioon huumorile tuleneb meedia killustatusest ja provokatiivsest kvaliteedist, mida toetab anonüümsus ja enesekontrolli vähenemine (Laineste, 2013). Laineste (2013) toob oma uurimistöös välja, et suunatud agressioon teiste kommentaatorite vastu on peaaegu alati ilma naljata. Kuigi mõned huumori vormid võivad teenida küll agressiivset kavatsust, saavad nad seda teha ainult teatud

piirini ehk millest edasi huumor ei ole sobilik või piisavalt jõuline, et väljendada viha või ahastust.

4.2 Milliseid hinnanguid annavad 13-14aastased Ask.fmi kasutajad küberkiusamisele?

Noored suhtuvad küberkiusamisse taunivalt. Küberkiusamine kui nähtus tekitab noortes pahameelt, kahjutunnet, ärritust, õnnetuks muutumist kuid ka emotsioonitust ja huvi puudumist. Kuigi kiusamisega kaasnevad emotsioonid on negatiivsed, ei ajenda see veel noori kõrvaltvaatajatena olukorda aktiivselt sekkuma. Ask.fmi keskkonnas on kiusamine noorte jaoks muutunud antud sotsiaalmeedia lehekülje asendamatuks osaks. Kuigi see häirib noori, ollakse sellega harjunud. Tegemist on levinud nähtusega ja seetõttu on tekkinud ka noortes juba paratamatuse tunne, et nemad ise ei saa midagi teha, et seda muuta. Ka siin võib näha kui vastutuse hajutuse probleemi. Nähakse, et Ask.fmi kasutajad on harjunud kiusamisega, see on midagi paratamatut ja kui teised seda nii võtavad, siis vaatab noor, et eks temagi peab selle leppima ega saa midagi muuta. Mida rohkem inimesi on tunnustajaks kriitilisele olukorrale, seda vähem aldimad nad on valmis sekkuma (Fischer jt, 2011). Kui noored on ise küberkiusamise ohvriks Ask.fmis sattunud, siis tõlgendatakse seda pigem kui lihtsalt olukorda, kus teised kirjutavad solvanguid ja püütakse sellest mitte välja teha või mitte tõsiselt võtta. Kuigi EU Kids Online uuringu kohaselt on küberkiusamise puhul kõige populaarsemaks toimetulekustrateegiaks kellegagi rääkimine (d'Haenens jt, 2013), siis kolm uuritavat, kes lisaks küberkiusamise kõrvaltvaataja rollile olid olnud ka ohvri rollis, ei kasutanud rääkimise strateegiat, vaid valisid proaktiivse ehk probleemi lahendava. Probleemi tõsiduse vähendamine ja püüd mitte sellest välja teha ning enda lohutamine, ei ole soovitatav, kuna selline suhtumine kasvatab abituse tunnet ja passiivset käitumist (Smahel ja Wright, 2014). Ohvri passiivne käitumine mõjutab aga ka kõrvaltvaatajate käitumist küberkiusamise olukorras (Holfeld, 2014).

Enamik küberkiusamisest Ask.fmi keskkonnas toimub anonüümselt. See elimineerib aga kohe võimaluse ohvril kiusajat vastutusele võtta ja kiiremini probleem lahendada. Nimelt on rääkimisel näost-näku võimas viis ära hoida või lõpetada võimalikke arenevaid sündmusi. Otsene suhtlus annab rohkem vihjeid, et aru saada mis juhtus ja kuidas midagi tõlgendada. (Smahel ja Wright, 2014) See omakorda aitab leida, kus lõppeb narrimine ja algab kiusamine. Paluda kiusajalt otse lõpetada häirivate sõnumite saatmine või piinliku pildi kustutamist omab rohkem mõju (Smahel ja Wright, 2014).

Intervjueeritud tüdrukud tõid välja, et küberkiusamise kõrvaltvaatajana tuleks olukorrast teavitada netipolitseid. Praktikas aga ei olnud ükski uuritav neiu seda teinud. Lisaks netipolitsei teavitamisele, leidsid tüdrukud, et küberkiusamisest kõrvaltvaatajana peaks kellelegi sellest rääkima. Kas ohvri vanematele või kooliga seotud isikule, kes usaldatakse, näiteks klassijuhatajale. Kui küberkiusamise ohvrina on üks toimetulekustrateegiatest kommunikatiivne ehk kellegagi probleemist rääkimine võib selle üle kanda ka kõrvaltvaataja üheks võimalikuks tegutsemisviisiks. Keegi uuritavatest aga ei toonud kõrvaltvaatajana välja võimalust rääkida olukorrast oma vanematele. Noored võivad sellesse suhtuda kriitiliselt, kuna kõikidel noortel ei ole hea ja usaldusväärne suhe oma vanematega, mistõttu ei näe noored oma vanematega rääkimisel lahendust. (Smahel ja Wright, 2014)

Kuna Ask.fm-is toimub kiusamine anonüümselt, ei tea kõrvaltvaatajad samuti, kes on kiusaja ja see elimineerib sotsiaalse identiteedi teooria alusel soovitud gruppi kuuluva kiusaja toetamise (Macháčková, 2014). Poisid olid kõrvaltvaatajana kellelegi olukorrast rääkimise suhtes pessimistlikumalt meelestatud. Neile tundub, et nende rääkimine küberkiusamise olukorrast ei muudaks mitte midagi. Poisid leidsid, et küberkiusamise korral on parim viis sellega tegelemisega selle ignoreerimine ja mitte välja tegemine. Nende vastustest kumas läbi küberkiusamise olukorra häbistav iseloom ehk justkui oleks ohvriks langemine teiste poolt taunitav ja seetõttu ei peeta ka sellest rääkimist eriti soovituks.

4.3 Kuidas tegutsevad 13-14aastased Ask.fmi kasutajad küberkiusamise kõrvaltvaataja rollis?

Intervjueeritud noortest enamik ei sekku küberkiusamise olukorda kõrvaltvaatajana, kui tegemist on neile võõra kiusatavaga. See võib olla tingitud vastutuse hajususest, kuna küberkiusamisel on potentsiaalsete kõrvaltvaatajate hulk palju suurem kui traditsioonilise kiusamise puhul, mis kasvatab kõrvaltvaatajates vastupanu vastutuse võtmisel. Kõrvaltvaatajad mõtlevad, et keegi teine juba sekkub olukorda või et abi peaks pakkuma keegi kiusatavale lähedasem isik. (Macháčková, 2014) Ainult üks tüdruk oli kõrvaltvaatajana olukorda sekkunud ka siis, kui ohver ei olnud tema sõber. Poistest oli kaks küberkiusamise olukorras sekkunud ja seda siis, kui tegemist oli neile võõra küberkiusamise ohvriga. Aktiivne käitumine kõrvaltvaatajana võis olla ajendatud ka nende enda ohvriks olemise kogemusest (van Cleemput jt, 2014). Üks poistest väitis küll esialgu, et ta ei ole küberkiusamise ohver olnud, ent vestlusest tuli välja, et talle on korduvalt anonüümselt

halvustavaid ja solvavaid kommentaare kirjutatud. Siin võib tegemist olla probleemi eitamise ja sellest mitte väljategemisega ja püüda nii mitte lasta ennast sellest mõjutada. Kuid probleemi vähendamine sellest mitte välja tegemisega ei elimineeri seda, vaid kasvatab abituse tunnet (Smahel ja Wright, 2014). Poiste vastustest ilmneb nende suhestumine vastavalt soorollidele. Kantakse stereotüüpseid hoiakuid ja väärtusi, et mehed peavad olema maskuliinsed ning tunnete välja näitamine on justkui tabu, kuna uuritavad poisid ei pidanud eriti soosivaks küberkiusamisest ka sõbrale rääkida. Ask.fmile omane sisuloome on sõltuv nii struktuurist ehk antud keskkonna tehnoloogilistest võimalustest kui ka virtuaalse kogukonna survest (Siibak, 2008). Uuritavad noored suhtuvad Ask.fmis levinud küberkiusamise paratamatuse ja harjumisega, kuna üldine Ask.fmi virtuaalne surve on minna laskmine.

Ohvri passiivne käitumine ajendab kõrvaltvaatajates vähem soositud suhtumist, kui aktiivne või reaktiivne käitumine (Holfeld, 2014). Kui küberkiusamise olukorras oli tegemist sõbraga sekkuti suurema tõenäosusega. Sõpru püüti lohutada ja neisse positiivsust sisendada ning kiusajale vastu hakata, ent intervjuudest ilmses, et noored vaatavad enne küberkiusamise sekkumist oma sõprade puhul ka nende enda reaktsioone olukorrale. Ehk kõrvaltvaatajad võivad küberkiusamist tõlgendada ohvri kahjuks, kuna ohvri passiivne käitumine edastab vihjeid, justkui oleks ohvri suures vastutus ja süü küberkiusamises (Holfeld, 2014). Küberkiusatavaid tuleks motiveerida olukorrast teavitamisse, kuna selline käitumine edastab ka kõrvaltvaatajatele signaali, et tegemist on tõsise probleemiga. Küberkiusatavatel lasub suurem vastutus anda olukorrast aktiivselt märku ja rääkida või paluda abi, kuna küberkiusamise puhul jääb auditooriumil nägemata ohvri emotsionaalne reageering (Slonje ja Smith, 2008) ja seetõttu kui ohver ignoreerib ise probleemi, võivad ka teised olukorra tõsidust alahinnata (Macháčková jt, 2013).

Freis ja Gurung (2013) leidsid, et küberkiusamise kõrvaltvaatajad, kellel on kõrgem empaatiavõime, sekkuvad suurema tõenäosusega ka küberkiusamisse. Intervjuudest selgus, et suurenenud empaatiavõime tuleneb ohvri vastu sellest, kas tegemist on sõbra/tuttavaga või võõra isikuga. Madalama empaatiavõimega noored pigem ühinevad kiusamisega või jäävad passiivseks (van Cleemput, 2014). Kui sõber oli langenud küberkiusamise või lihtsalt halvustava kommentaari ohvriks, sekkuti suurema tõenäosusega olukorrale vahele. Kõrvaltvaatajate toetavatele käitumisele aitab kaasa ka ohvri otsene abipalve, kuna nähtamatuks jäävad ohvri reageering ja tegelik kahju (Heirman ja Walrave, 2008), mille tulemusel võib selline nähtamatus vähendada kõrvaltvaatajate empaatiat ja ka tungi sekkuda (Macháčková jt, 2013). Küberkiusamise korral iseloomustab kõrvaltvaatajaid vastutuse

hajumine. Kui küberkiusamine leiab aset avalikkus virtuaalruumis, mitte privaatsätetes, siis on ka potentsiaalsete kõrvaltvaatajate arv oluliselt suurem kui traditsioonilise kiusamine puhul, mis tingib ka vastutuse hajumise (Macháčková, 2014). Kõrvaltvaataja võib arvata, et keegi ohvril lähem isik peaks tuge ja abi pakkuma või äkki juba keegi teine tegeleb olukorraga. Ehk siis empaatia oli suurem nende vastu, keda kõrvaltvaatajad tundsid ja pidasid oma sõbraks. Lisaks motiveeris kõrvaltvaatajaid küberkiusamisse sekkuma, kui neil endal oli varasem kogemus ohvriks olemisel.

Kõrvaltvaatajate aktiivset sekkumist ohvri kasuks küberkiusamise olukorras võib näha positiivses sotsiaalses käitumises, mille motiivid hõlmavad omakasupüüdmatust ehk soovi parandada teiste heaolu ja soovi saada ka vastastikust abi. Lisaks võib kõrvaltvaatajat ajendama sekkuda ohvriga läbikäimine (Shultz, Heilman ja Hart 2014). Kui kõrvaltvaataja on sõprussuhtes kiusajaga, siis see ei motiveeri teda sekkuma. Kõrvaltvaatajad hindavad samas olukorda ka oma moraalsest vaatenurgast ehk kui kõrvaltvaataja usub, et kiusamine on vale, motiveerib see teda tegutsema, kui aga valitseb suhtumine, et kiusamine pole tema asi, siis see ka ei motiveeri teda sekkuma (Shultz jt, 2014). Intervjueeritud noored tõid välja, et küberkiusamine Ask.fmis on paratamatu ja tuntakse, et nende võimsuses pole midagi muuta ning see polegi kohati nende probleem. Oluline on motiveerida kõrvaltvaatajaid küberkiusamise olukorras sekkuma ja kinnitama ning näitama, et nende võimsuses on olukorda muuta. Seda võib-olla küll mitte terves Ask.fmis, kuid ühe isiku, ühe ohvri jaoks võib kõrvaltvaataja sekkumine muuta olukorda. Kõrvaltvaataja positiivne sekkumine saab lõpetada olukorra kestmise ning pakkuda ohvrile tuge, mida ta vajab. Samas on küberkiusamise ohvril ka endal võimalus otsida abi ja mitte tolereerida küberkiusamist.

4.4 Praktilised soovitused

Antud töö viisin läbi Ask.fmi keskkonna ja kasutajate näitel, kuid olen asetanud tulemused ja järeldused ka laiemasse konteksti, mille põhjalt on võimalik anda sotsiaalmeedias tegutsemiseks soovitusi nii noortele kui ka sotsiaalmeediakanalitele.

4.4.1 Soovitused noortele sotsiaalmeedias käitumiseks seoses küberkiusamisega Ask.fmi kasutajate näitel

- Ole teadlik, et internetis kiusamiseks loetakse:
 - Agressiivne vaidlus - vihases, jõhkras ja vulgaarses kõnepruugis vaidlused, solvangud ja ka ähvardused.
 - Ahistamine - korduv solvavate sõnumite saatmine kindlale isikule. Ohvrid saavad pidevalt haavavaid sõnumeid mil iganes nad lähevad internetti või vaatavad oma mobiiltelefoni.
 - Mustamine - kellegi kohta kahjustava, ebatõese või julma materjali postitamine või teistele saatmine, eesmärgiga sekkuda sõprussuhtesse või ohvri mainet kahjustada.
 - Kehastamine - kellegi teise mängimine ja materjali postitamine, mis näitab halvas valguses ohvrit ja kahjustab tema sõprussuhteid.
 - Petmine - kellegi kohta avalikult postitamine, saatmine või edastamine isiklikku suhtlus või pilte, eriti teksti ja pilte, mis sisaldavad intiimset privaatst informatsiooni või on potentsiaalselt piinlikust tekitavad.
 - Kõrvalejätmine - sihilikult kellegi virtuaalsetest gruppidest välja jätmine.
 - Küberjälitamine - korduv kahjustavate sõnumite saatmine, mis hõlmab ähvardusi, on eriti hirmutavad või äärmiselt solvavad või väljapressivad. Eesmärgiks võib olla ka püüda maha teha oma ohvrit, hävitada tema sõprussuhteid ja mainet.
 - Seksuaalsete piltide ja videote saatmine - paljaste või poolpaljaste piltide ja videote sõnumite või muude elektrooniliste vahendite kaudu.

- Kui sulle tundub, et sinuga on internetis halvasti käitunud, siis räägi sellest inimesega, keda sa usaldad. Näiteks parima sõbraga või õpetajaga, kellega sa hästi läbi saad.
- Kui sa näed, et su sõpra internetis kiusatakse, siis hoolimata sõbra reageeringust kiusamisele, räägi temaga sellest.
- Kui sa näed internetis, et keegi käitub sinu meelest kellegi teisega ebaviisakalt, halvustavalt või solvavalt, siis isegi võõrale kiusatule pakub sinu toetus abi!
- Suhtu tõsiselt ja hukkamõistvalt igasugusesse internetis toimuvasse kiusamisse, abi saamiseks võid pöörduda:
 - Netipolitseisse (Facebookis Andero Sepp, Maarja Punak ja Jana Frolova).
 - Mõnedel lehekülgedel on olemas teavitamise nupp (report), kasuta seda!
 - Lasteabi telefon 11 6111 või kirjuta info@lasteabi.ee

4.4.2 Soovitused sotsiaalmeediakeskkondade loojatele ja arendajatele

Mõned soovitused tuleb anda ka sotsiaalmeediakeskkondade loojatele ja kujundajatele, rõhutades nende ettevõtete tohutut ühiskondlikku mõju ja olulisust ning sotsiaalse vastutuse vajadust. Käesoleva uuringu tulemuste põhjal saab anda soovitusi, mis viitavad peamisele valu- ja probleemkohtadele, näiteks:

- Turvalisuse ja vanuse kontroll peab olema paremini tagatud.
- Sotsiaalmeedia privaatsussätted peaksid vaikimisi olema seadistatud kasutatajete maksimaalse turvalisuse huvides, näiteks kasutaja profiilile ei tohi jõuda mitte ükski info ilma tema eelneva nõusolekuta
- Sotsiaalmeediakanalid nendest keeltes, milliste riikide kasutajatel on ligipääs võimaldatud
- Sotsiaalmeediakanalite seadistused teha lihtsasti arusaadavaks, tuues välja juhendid, kuidas muuta kasutaja sätteid
- Teavitamise nupp (report) arusaadavalt sõnastatud ja märgatavalt esiletoodud ning vastav reageerimine sotsiaalmeediakanali poolt
- Alaealistel on kasutajakonto loomiskes vajalik eelnev vanemate nõusolek
- Sotsiaalmeediakanali kasutajatele anonüümsuse mitte võimaldamine

- Sotsiaalmeediakanalite kasutajate poolt täiendatav ja sotsiaalmeedia poolt kontrollitav lehel kasutatavate lühendite seletav sõnastik (YOLO - you only live once, LITS - life is too short)

4.4 Meetodi kriitika

Valitud meetodi abil oli võimalik uurimisküsimustele põhjalikult vastata. *Online* intervjuu meetod võimaldas noortel end delikaatse teema käsitlemisel tunda turvaliselt ja julgelt oma mõtteid jagada. Küll aga oli näha, et intervjuu ajaline kestvus tekitas noortes lõpuks rahutust, küsiti kuna intervjuu juba läbi saab. Lisaks olid intervjuueeritud noorte vastused küllaltki napid, mis võis tuleneda intervjuu kirjalikust iseloomust. Võib-olla oleksid noored päriselt kohtudes vestelnud laiemalt, ent kuna tegemist on väga tundliku ja delikaatse teemaga, siis on raske öelda, kas antud teemal oleksid noored ennast näost näkku intervjuudes vabalt tundnud.

Läbiviidud *online* intervjuude puhul ei saanud ma kuidagi kontrollida, kas noortel oli võimalik üksi arvuti taga intervjuud teha. Lisaks loob *online* intervjuu võimaluse intervjuueeritavatel samal ajal millegi muuga tegeleda, mis vähendab nende süvenemist teemasse ja seeläbi võib jätta ka vastused pealiskaudsemaks ning mitte jõuda käsitletava teema probleemkohtadeni ja vasturääkivust iseendale. Intervjuusid läbi viies kasutasin järjekindlalt väikest algustähte, püüdes nii arvestada noorte vaba kirjastiiliga ja vähendada minu ja noorte vahelist formaalsust. Selle tõttu kasutasin ka emotikone ning seda tegid ka noored. Samas peab uurija mõistma oma võimekust kohanduda uues rollis ning mõjuda loomulikuna ja mitte üle pingutatuna.

Noortega intervjuude aegasid kokku leppides sain aru, et tuleb eelnevalt kokku lepitud aeg üle kinnitada. Intervjuu käigus sain aru, et pole vaja väga rangelt intervjuukavast kinni hoida ja lasta noortel rääkida teemast, milleni nad on vestluse käigus jõudnud või millest nad rääkida tahavad. Samas tuleb hoolikalt vaadata, et intervjuu teemast kõrvale ei kalduks ning kõik küsimused vastuse saaksid. Antud meetodi abil ei olnud võimalik välja selgitada, kas uuritavatest keegi on olnud ka küberkiusaja rollis. Kuna tegemist võib-olla sotsiaalselt soovitud vastamisega, siis võisid vastajad tunda ennast mitte piisavalt anonüümse ja turvalisena.

Tegemist on tundliku ja delikaatse teemaga, millest rääkimine võib noortele meenutada kogemusi, mis põhjustavad negatiivseid emotsioone. Seetõttu on eriti oluline, et noorte osalus

oleks vabatahtlik ja nende heaolu tagatud. Kolm algselt nõusoleku andnud noort loobus viimasel hetkel intervjuust. Minu kui uurija viga oli ka eeldus, et noored on kohe nõus uuringus osalema. Mõnedele uuritavatele emailile kirjutades ei vastanud nad viie päeva jooksul, mistõttu otsustasin neile Facebooki kirjutada, ent noortes võis see tekitada võib-olla ahistava tunde, kuna polnud kokkuleppinud, et kirjutan neile ka Facebooki. Oleksin uurijana pidanud eelnevalt noortega kokku leppima, milline suhtluskanal nendega kontakteerumiseks oleks kõige sobilikum.

Antud uuringu valim ja analüüsitav materjal olid piiratud ja seega ei saa teha väga üldistavaid järeldusi. Samas on saadud tulemused abiks, et mõista paremini 13-14aastaste noorte suhtumist küberkiusamisse ja kõrvaltvaataja rolli olemust ja olulisust. Edasistes töödes tuleks valimi mahtu suurendada ning läbi viia ka suulisi intervjuusid, mis annaksid juurde analüüsitavat materjali ja noored saaksid keskenduda paremini antud teemale.

KOKKUVÕTE

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärgiks oli uurida 13-14aastaste noorte küberkiusamise kõrvaltvaataja rolli ja võimalikke tegutsemismotiive sotsiaalmeedia Ask.fm keskkonnas. Kuigi internet pakub erinevaid eneseharimise ja -arendamise võimalusi, keskendus antud töö interneti ohtudele ja täpsemalt küberkiusamisele. Sotsiaalmeedia kasutamine on kasvav trend noorte seas, ent enamik küberkiusamisest leiab aset just sealsetes keskkondades (Smahel ja Wright, 2014). Oma bakalaureusetöös uurisin, kuidas noored tõlgendavad küberkiusamist, milline on uuritavate suhtumine Ask.fmis toimuvale küberkiusamisele ja kuidas noored kõrvaltvaatajana tegutsevad. Bakalaureusetöö teoreetiline osa andis ülevaate küberkiusamise nähtusest ja selle tõlgendamisest noorte seas; küberkiusamise võimalikest vormidest; küberkiusamise rollidest ja kõrvaltvaataja ning ohvri toimetulekuviisidest. Bakalaureusetöö eesmärkide täitmiseks viisin läbi seitse *online* intervjuud 13-14aastaste Ask.fmi kasutajatega.

Olulisemate tulemustena võib välja tuua, et noored näevad interneti halva küljena just küberkiusamist, mida tõlgendati kui internetis toimuvat kiisamist. Kõik seitse intervjuueeritult olid olnud küberkiusamise kõrvaltvaataja rollis ja kolm neist ka küberkiusatava rollis. Uuritavad tõid välja ka tunnuseid, nagu anonüümsus ehk võimu ebavõrdsus, korduvus ja pahatahtlikkus, mis võiksid küberkiusamist iseloomustada. Selgus, et noored tõlgendavad olukorda küberkiusamisena, kui tegevus on korduv. Enamasti nähti Ask.fmis toimuvat küberkiusamist halvustamise ja agressiivsete solvangutena. Uuritavad tüdrukud leidsid, et küberkiusamise kõrvaltvaatajana tuleks teavitada sellest netipolitseid ja kellelegi olukorrast rääkida. Poisid olid kõrvaltvaatajana kellelegi olukorrast rääkimise suhtes pessimistlikumalt meelestatud. Neile tundub, et nende rääkimine küberkiusamise olukorrast ei muudaks mitte midagi. Poisid leidsid, et küberkiusamise korral on parim viis sellega tegelemisega selle ignoreerimine ja mitte välja tegemine. Noori motiveeris kõrvaltvaatajana küberkiusamisse positiivselt sekkuma, kui küberkiusatav oli nende sõber ja kui nähti, et ohver tahab abi.

Peamiste järeldustena võib välja tuua, et kuigi noored suhtuvad küberkiusamisse taunivalt, et ajenda see veel neid olukorda sekkuma. Enamik noortest ei sekku küberkiusamisse kõrvaltvaatajana, kui tegemist on neile võõra kiisatavaga. Küll aga ajendab noori aktiivselt kõrvaltvaatajana tegutsema enda ohvriks olemise kogemus ja ohvri enda abipalve, kuna noored vaatavad enne küberkiusamisse sekkumist oma sõprade puhul ka nende enda reaktsioone olukorrale. Uuritavate seas levis aga veendumus, et Ask.fmis toimuv küberkiusamine on paratamatus ning nende võimsuses pole seda muuta ega parandada. Seega

on eriti oluline motiveerida kõrvaltvaatajaid küberkiusamise olukorras sekkuma ja kinnitama ning näitama, et nende võimsuses on olukorda muuta. Võib-olla küll mitte terves Ask.fmis, kuid ühe isiku, ühe ohvri jaoks võib kõrvaltvaataja sekkumine olla suureks abiks. Kõrvaltvaataja positiivne sekkumine saab pakkuda ohvrile tuge, mida ta vajab. Samas tuleb meelde tuletada ja julgustada küberkiusamise ohvreid ka ise abi otsima ja mitte taluma küberkiusamist.

SUMMARY

Bystanders of Cyberbullying: the Role and Motives of Young Ask.fm Users

The goal of this bachelor's thesis was to examine the role and possible motives of bystanders of cyberbullying among young people in the age group of 13 to 14 years of age in the environment of the social networking service Ask.fm. Although the internet offers different possibilities for self-education and self-development this given thesis concentrates on the dangers of the internet, more specifically on cyberbullying. Using social media is a growing trend among young people while most of the cyberbullying takes place in exactly those environments (Smahel ja Wright, 2014). This bachelor's thesis examined how young people interpret cyberbullying, what is the attitude of those young people examined towards cyberbullying taking place in Ask.fm, and how do young people act as bystanders. The theoretical part of this bachelor's thesis gave an overview of the phenomenon of cyberbullying and of its interpretation among young people, the possible forms of cyberbullying, the roles in cyberbullying, and of the coping mechanisms of the bystander and the victim of cyberbullying. In order to achieve the goals of this bachelor's thesis seven online interviews with 13- to 14-year-old Ask.fm users were conducted.

The most important results to be noted were that young people see cyberbullying, interpreted as bullying taking place on the internet, exactly as the bad side of the internet. All seven of the interviewees had been in the role of a bystander of cyberbullying and three of them also in the role of those being cyberbullied. Those interviewed also brought out features, as for example anonymity as meant as the inequality, recurrence, and malevolence of power that could characterize cyberbullying. It came out that young people interpret the situation as cyberbullying if the activity is recurrent. Cyberbullying taking place in Ask.fm was mostly seen as disparagement and aggressive insults. In theory, girls found that as a bystander of cyberbullying one should notify the internet police and talk to somebody about the situation. Boys, as bystanders, were more pessimistically minded to notify somebody of the situation. They feel that their talking about the situation of cyberbullying would not change anything. Boys found that the best way to deal with cyberbullying is to ignore it. Young people were motivated to positively interfere with cyberbullying if the person being bullied was their friend and if it was seen that the victim wanted help.

The main conclusions that can be drawn out are that although young people regard cyberbullying in a deprecatory manner this alone does not motivate them to interfere with the situation. Most of the young people do not interfere with cyberbullying as bystanders when the victim is a stranger to them. However, young people are motivated to actively interfere as bystanders as a result of having the experience of being a victim and the victim's own plea for help because young people look at their friends reactions to the situation before interfering with cyberbullying. However, a conviction that the cyberbullying taking place in Ask.fm is an inevitability and it is not in their control to neither change nor fix it was prevalent among those being examined. Therefore it is highly important to motivate bystanders to interfere in the situation of cyberbullying and to ascertain and show them that it is in their power to change the situation. Maybe not in the whole of Ask.fm but for one person, for one victim, the interference of a bystander can be of great help. The positive interference of a bystander can offer the victim the support that they need. At the same time victims of cyberbullying should be reminded about and encouraged to seek out help for themselves and to not tolerate cyberbullying.

KASUTATUD ALLIKAD

Belot, L. (2013). Ask.fm: Social Network Spreads Among Teens, Blamed For Bullying And Suicides. *Worldcrunch*, 13. juuni. Kasutatud 20.05.2015 <http://www.worldcrunch.com/tech-science/ask.fm-social-network-spreads-amongteens-blamed-for-bullying-and-suicides/ask.fm-social-network-facebook-twittersuicide/c4s12206/#.VWL5Z0-qqkq>

Bowker, N. ja Tuffin K. (2004). Using the *Online* Medium for Discursive Research About People With Disabilities. *Social Science Computer review*, 22(2), 228-241, doi: 10.1177/0894439303262561

Bryne, P. (2013). Daniel Perry suicide: Teenage blackmail victim received death threats on ask.fm. *Mirror*, 16. august. Kasutatud 20.01.2015 <http://www.mirror.co.uk/news/uk-news/daniel-perry-suicide-teenage-blackmail-2172896>

Coyne, E. (2013). Cyberbullying websites should be boycotted, says Cameron. *The Guardian*, 8. august. Kasutatud 20.01.2015 <http://www.theguardian.com/society/2013/aug/08/cyberbullying-websites-boycotted-david-cameron>

Cowles, K. V. (1988). Issues in Qualitative Research on Sensitive Topics. *Western Journal of Nursing Research*, 10(2), 163-179, doi: 10.1177/019394598801000205

d'Haenens, L., Vandoninck, S. ja Donoso, V. (2013). *How to cope and build online resilience?* London: EU Kids Online. Kasutatud 18.12.2014 [http://www.lse.ac.uk/media@lse/research/EUKidsOnline/EU%20Kids%20III/Reports/Coping onlineresilience.pdf](http://www.lse.ac.uk/media@lse/research/EUKidsOnline/EU%20Kids%20III/Reports/Coping%20onlineresilience.pdf)

Davies, B. (2013). Is your child using the sinister website that pits friend against friend? This week a 15-year-old boy killed himself after being hounded on it. No wonder mothers want it banned...*Mail Online*, 12. aprill. Kasutatud 20.01.2015 <http://www.dailymail.co.uk/news/article-2308395/Ask-fm-This-week-15-year-old-boy-killed-hounded-No-wonder-mothers-want-banned.html>

Dooley, J. J., Pyzalski, J. ja Cross D. (2009). Cyberbullying Versus Face-to-Face Bullying. *Journal of Psychology*, 217(4), 182-188. doi: 10.1027/0044-3409.217.4.182

Explained: What is Ask.fm?, Kasutatud 20.05.2015 <http://www.webwise.ie/parents/explained-what-is-ask-fm-2/>

- Fanti, K. A., Demetriou, A. G. ja Hawa, V. V. (2012). A longitudinal study of cyberbullying: Examining risk and protective factors. *European Journal of Developmental Psychology*, 9(2), 168-181, doi: 10.1080/17405629.2011.643169
- Freis, S. D., & Gurung, R. A. (2013). A Facebook analysis of helping behavior in *online* bullying. *Psychology of Popular Media Culture*, 2, 11-19. doi: 10.1037/a0030239
- Gradinger, P., Strohmeier, D., Schiller, E. M., Stefanek, E. ja Spiel, C. (2012). Cyber-victimization and popularity in early adolescence: Stability and predictive associations. *European Journal of Developmental Psychology*, 9, 228-243.
- Greenfield, P. ja Yan, Z. (2006). Children, Adolescents, and the Internet: A New Field of Inquiry in Developmental Psychology. *Developmental Psychology*, 42(3), 391-394. doi: 10.1037/0012-1649.42.3.391
- Hale, N. (2014). *Cyberbullying: Why Modern Information Communication Technologies (ICT) Have Intensified Bullying*. Kasutatud 20.05.2015 <http://nikihale.hubpages.com/hub/Cyberbullying-Why-Modern-Information-Communication-Technologies-ICT-Have-Intensified-Bullying>
- Hansson, S. O. (2007). Risk. Stanford Encyclopedia of Philosophy. Kasutatud 04.01.2015 <http://plato.stanford.edu/entries/risk/>
- Harkin, G. (2013). Tragic Erin named Ask.fm in suicide note, claims mother. *Independent.ie*, 14. august. Kasutatud 20.01.2015 <http://www.independent.ie/irish-news/tragic-erin-named-askfm-in-suicide-note-claims-mother-29497140.html>
- Hasebrink, U., Görzig, A., Haddon, L., Kalmus, V. ja Livingstone, S. (2011). *Patterns of risk and safety online. In-depth analyses from the EU Kids Online Survey of 9- to 16-year-olds and their parents in 25 European countries*. LSE, London: EU Kids Online. Kasutatud 20.01.2015 http://eprints.lse.ac.uk/39356/1/Patterns_of_risk_and_safety_online_%28LSERO%29.pdf
- Hine, C. (2005). *Virtual methods: issues in social research on the Internet*. New York: Berg
- Heirman, W. ja Walrave, M. (2008). Assessing Concerns and Issues about the Mediation of Technology in Cyberbullying. *Journal of Psychosocial Research on Cyberspace*, 2(1), 1-12. Kasutatud 12.04.2015 <http://www.cyberpsychology.eu/view.php?cisloclanku=2008111401&article=1>

Helsper, E. J., Kalmus, V., Hasebrink, U., Sagvari, B. ja De Haan, J. (2013). Country Classification. Opportunities, Risks, Harm and Parental Mediation. LSE, London: EU Kids Online. Kasutatud 22.01.2015

<http://www.lse.ac.uk/media@lse/research/EUKidsOnline/EU%20Kids%20III/Classification/Country-classification-report-EU-Kids-Online.pdf>

Holfeld, B. (2014). Perceptions and attributions of bystanders to cyber bullying. *Computers in Human Behavior*, 38, 1-7. doi: 10.1016/j.chb.2014.05.012

Holtgraves, T. (2004). Social Desirability and Self-Reports: Testing Models of Socially Desirable Responding. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 30(2), 161-172. doi: 10.1177/0146167203259930

James, N. ja Busher, H. (2009). *Online Interviewing*. London: Sage. doi: 10.4135/9780857024503

Joinson, A. N. (2001). Self-disclosure in computer-mediated communication: The role on self-awareness and visual anonymity. *European Journal on Social Psychology*, 31(2), 177-192. doi: 10.1002/ejsp.36

Jose, P. E., Kljakovic, M., Scheib, E. ja Notter, O. (2012). The joint development of traditional bullying and victimization with cyber bullying and victimization in adolescence. *Journal of Research on Adolescence*, 22, 301-309.

Kalmus, V., Karu, K., Komp, L., Runnel, P., Pruulmann-Vengerfeldt, P., Siibak, A. ja Ugur, K. (2010). *Riskid ja turvalisus internetis: Euroopa laste vaatenurk. Peamiste tulemuste eestikeelne kokkuvõte*. EU Kids Online. Kasutatud 22.01.2015
<http://www.lse.ac.uk/media@lse/research/EUKidsOnline/EU%20Kids%20II%20%282009-11%29/EUKidsExecSummary/EstoniaExecSum.pdf>

Kalmus, V., Masso, A. ja Linno, M. (2015). Kvalitatiivne sisuanalüüs. K. Rootalu, V. Kalmus, A. Masso, ja T. Vihalemm (toim), *Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas*. Kasutatud 18.03.2015 <http://samm.ut.ee/kvalitatiivne-sisuanalyys>

Kalmus, V., Siibak, A. ja Blinka, L. (2014). Internet and child well-being. Ben-Arieh, A., Fronese, I., Casas, F., Korbin, J. E. (Toim.). *Handbook of Child Well-Being. Theories, Methods and Policies in Global Perspective* (2093-2133). Dordrecht: Springer. Kasutatud 15.01.2015
<https://www.etis.ee/portaal/publicationInfo.aspx?PubVID=6&LanguageVID=1&FullTranslate=false>

- Kenins, L. (2012). Latvian Web site at center of cyber-bullying inquiry. *The Baltic Times*, 14. november. Kasutatud 20.05.2015
http://www.baltictimes.com/news/articles/32099/#.Uvu8Qvl_sSM
- Kowalski, R. M., Limber, S. P. ja Agatston, P. W. (2012). *Cyberbullying: bullying in the digital age*. Chichester: Wiley-Blackwell
- Laurinavicius, A., Zukauskiene, R. ja Ustinaviciute, L. (2012). Explaining vulnerability to risk and harm. S. Livingstone, L. Haddon ja A. Görzig. *Children, risk and safety on the internet. Research and policy challenges in comparative perspective*. (lk 297-308). Bristol: The Policy Press
- Livingstone, S. (2010). E-youth: (Future) policy implications: Reflections on *online* risk, harm and vulnerability. Kasutatud 04.01.2015
http://eprints.lse.ac.uk/27849/1/eYouth_%28future%29_policy_implications_%28LSERO_version%29.pdf
- Livingstone, S. EU Kids Online. *Findings. Methods. Recommendations*. Kasutatud 22.01.2015 <http://lsedesignunit.com/EUKidsOnline/>
- Livingstone, S., Haddon, L., Görzig, A. ja Olafsson, K. (2011). Risk and safety on the internet: The perspective of European children. Full findings. LSE, London: EU Kids Online. Kasutatud 19.11.2014
[http://www.lse.ac.uk/media%40lse/research/EUKidsOnline/EU%20Kids%20II%20\(2009-11\)/EUKidsOnlineIIRReports/D4FullFindings.pdf](http://www.lse.ac.uk/media%40lse/research/EUKidsOnline/EU%20Kids%20II%20(2009-11)/EUKidsOnlineIIRReports/D4FullFindings.pdf)
- Lupton, D. (2005). *Risk*. New York: Routledge
- Macháčková, H. (2014). Bystanders' reactions to cyberbullying. Doktoritöö. Masaryk'i Ülikool, sotsiaalteaduste osakond.
http://is.muni.cz/th/110415/fss_d/Cyber_Bystanders_reactions_final.txt
- Markham, A. (2004). The internet as research context. C. Seale (Toim), *Qualitative research practice* (lk 328-344). London: Sage. Kasutatud 20.01.2015
<http://blogs.baruch.cuny.edu//com9640/files/2010/08/MarkhamInternetResearch.pdf>
- Mishna, F., Cook, C., Gadalla, T., Daciuk, J. ja Steven, S. (2010). Cyber Bullying Behaviors Among Middle and High School Students. *American Journal of Orthopsychiatry*, 80(3), 362-374. doi: 10.1111/j.1939-0025.2010.01040.x

- Morrow, V. ja Richards, M. (1996). The ethics of social research with children: an overview. *Children & Society*, 10(2), 90-105. Kasutatud 12.01.2015 http://www.soc.aau.dk/fileadmin/user_upload/kbm/VoF/Kurser/2011/Ethical_issues_in_the_research_encounter/Litterature/Virginia-Morrow-and-Martin-Richards-The-Ethics-of-Social-Research-with-Children.pdf
- Mueller, W. *Trend Alert: Ask.fm - Digital Playground For Teen Trouble*. Kasutatud 20.05.2015 <http://www.digitalkidsinitiative.com/files/2013/10/CPYU-Trend-Alert-Askfm.pdf>
- Nairn, A. ja Clarke, B. (2012). Researching children: are we getting it right? A discussion of ethics. *International Journal of Market Research*, 54(2), 177-198. doi: 10.2501/IJMR-54-2-177-198
- Patchin, J. W. ja Hinduja, S. (2006). Bullies Move Beyond the Schoolyard: A Preliminary Look at Cyberbullying. *Youth Violence and Juvenile Justice*, 4(2), 148-169. doi: 10.1177/1541204006286288
- Patchin, W. J. ja Hinduja S. (2011). *Cyberbullying prevention and response: expert perspectives*. London: Routledge.
- Powell, M. ja Smith, A. (2009). Children's participation rights in research. *Childhood: A Global Journal of Child Research*, 16(1), 124-142, doi: 10.1177/0907568208101694
- Privaatsuseeskiri*, Kasutatud 20.05.2015 <http://ask.fm/about/policy/privacy-policy-new>
- Pruulmann-Vengerfeldt, P. ja Runnel, P. (2012). *Online opportunities*. S. Livingstone, L. Haddon ja A. Görzig. *Children, risk and safety on the internet. Research and policy challenges in comparative perspective*. (lk 73-86). Bristol: The Policy Press
- Robson, S. ja Warren, L. (2012). 'Can you kill yourself already?' the vile *online* messages from internet trolls 'that led girl, 16, to hang herself'. *Mail Online*, 12. detsember. Kasutatud 20.01.2015 <http://www.dailymail.co.uk/news/article-2246896/Jessica-Laney-16-committed-suicide-internet-trolls-taunted-told-kill-herself.html>
- Shultz, E., Heilman, R. ja Hart, K. J. (2014). Cyber-bullying: An exploration of bystander behavior and motivation. *Cyberpsychology: Journal of Psychosocial Research on Cyberspace*, 8(4), doi: 10.5817/CP2014-4-3
- Shute, J. (2013). Cyberbullying suicides: What will it take to have Ask.fm shut down? *The Telegraph*, 6. august. Kasutatud 20.01.2015

<http://www.telegraph.co.uk/news/health/children/10225846/Cyberbullying-suicides-What-will-it-take-to-have-Ask.fm-shut-down.html>

Smahel, D. ja Wright, M. F. (2014). *Meaning of online problematic situations for children. Results of qualitative cross-cultural investigation in nine European countries*. LSE, London: EU Kids Online

Smith P. K., Mahdavi, J., Carvalho, M., Fisher, S., Russell, S. ja Tippett, N. (2008). Cyberbullying: its nature and impact in secondary school pupils. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 49(4), 376-385. doi: 10.1111/j.1469-7610.2007.01846.x

Subrahmanyam, K. ja Smahel, D. (2011). *Digital youth. The role of media in development*. New York: Springer

Van Cleemput, K., Vandebosch, H. ja Pabian S. (2014). Personal Characteristics and Contextual Factors That Determine „Helping,“ „Joining In,“ and „Doing Nothing“ When Witnessing Cyberbullying. *Aggressive Behavior*, 40, 383-396. doi 10.1002/ab.21534

Vandebosch, H. ja Van Cleemput, K. (2008). Defining Cyberbullying: A Qualitative Research into the Perceptions of Youngster. *Cyberpsychology & Behavior*, 11 (4), 499-503. doi: 10.1089/cpb.2007.0042

Vandoninck, S., d'Haenens, L. ja Roe, K. (2013). *Online Risks. Coping strategies of less resilient children and teenagers across Europe*. *Journal of Children and Media*, 7(1), 60-78. doi: 10.1080/17482798.2012.739780

Willard, E. N. (2007). *Cyberbullying and Cyberthreats: Responding to the Challenge of Online Social Aggression, Threats, and Distress*. Champaign: Research Press

Wolak, J. J. D., Mitchell, K. J. ja Finkelhor, D. (2007). Does *online* harassment constitute bullying? An exploration of *online* harassment by known peers and *online*-contacts only. *The Journal of Adolescent Health*, 41(6), 51-58. doi: 10.1016/j.jadohealth.2007.08.019

LISAD

Lisa 1. Intervjuu kava

Tere! Ma olen Merily ja õpin Tartu Ülikoolis. Ma teen koolitööd ning selleks on mul väga vaja sinu abi ja mul on hea meel, et sa nõustusid minuga intervjuud tegema. Ma küsin su käest erinevaid küsimusi, mis puudutavad internetti, ask.fm'i ning nendes peituvaid võimalusi ja ohte. Sa võid vastata täiesti ausalt, valesid vastuseid siin ei ole. Sinu nime ei kasuta ma mitte kuskil ning sinu vastused jäävad täiesti anonüümseks. Sa võid igal ajal minu käest küsimusi küsida ning intervjuust loobuda. Ma soovin sinuga vestelda täiesti vabalt ja kirjastiil pole oluline ning loodan et ka sina ei pahanda minu võimalike kirjavigade üle ☺

Kas sul on minule küsimusi enne kui alustame?

SISSEJUHATUS

- Kui vana sa oled?
- Kas sa mäletad, millal sa internetti kasutama hakkasid?
- Mis sa siis seal tegid alguses?

KÜSIMUSED ARVUTIKASUTUSE KOHTA

- Tuleme tagasi tänapäeva ja mõtleme praegusele ajale. Kui tihti sa netis käid? Umbes kui palju sa tavalisel päeval netis aega veedad?
- Mida sa tavaliselt internetis teed? Et kui lähed esimest korda hommikul netti, siis mida sa teed? Milliseid interneti lehekülgi sa kõige rohkem külastad?
- Milliste seadmetega sa internetti kasutad? Nutitelefoniga? Tahvliga? Läptopiga? Lauaarvutiga?
- Mida sa netis kõige rohkem teed? Suhtled sõpradega, kuulad muusikat, vaatad videosid?
- Mis on interneti juures head, mis sulle netis meeldib?
- Mis on interneti juures halba, mis sulle ei meeldi?

- Kas sinu meelest on internetis asju, mis võiksid sinu vanuseid noori panna ennast ebamugavalt või häirituna tundma. Või tekitanud tunde, et nad poleks pidanud seda nägema? Millised need asjad võiksid olla?
- Mis tähendab küberkiusamine sinu jaoks?

KÜSIMUSED ASK.FM'I KESKKONNA KOHTA

- Kas sul on ask.fm'is kasutaja? Millal hakkasid kasutama? Kas sa mäletad, miks sa konto tegid?
- Mida seal teha saab?
- Mida sina seal tavaliselt teed?
- Kuidas erineb ask.fm'i suhtlus tavalisest suhtlusest, nt sellest, kuidas sa suhtled koolis teistega?
- Mõnikord ütlevad või teevad noored teisele solvavaid või vastikuid asju või narrivad, mis talle ei meeldi. Milliseid selliseid asju on askis juhtunud, mis on sind häirinud? Mida? Millal sa seda nägid? Miks see sind häiris? Kas sa tegid ka midagi, võtsid midagi ette?

KÜSIMUSED KÜBERKIUSAMISE KOHTA

Mõnikord juhtub, et noored kasutavad ask.fm'i keskkonda, et tahtlikult kellelegi haiget teha või pahandusi põhjustada. Näiteks kirjutavad solvava või mõnitava kommentaari/küsimuse, sõnumi, jagavad või riputavad üles ebameeldivaid pilte kellestki ja teevad tema üle nalja, mängivad kedagi teist et nii tema üle naerda, kedagi ähvardada, kellestki taga rääkida.

a) Kas sa tead kedagi, kellega nii ask.fm'is on juhtunud (keda on kiusatud ask.fm'is)?

- Kellega? (Sõber? Tuttav? Võõras?)
- Kas sa tundsid kiusajat või inimest, keda kiusati?

- Kuidas sa sellest teada said? (Nägid ask.fm'ist pealt? Sõber ütles?)
- Kuidas sa end tundsid, kui sa sellest teada said seda nägid?
- Mis sa arvad, miks ask.fm'is kedagi kiusatakse?
- Mida sa oled teinud, kui näed, et kedagi ask.fm'is kiusatakse? Kas see on hea teguviis? Kas sa arvad, et käitusid õigesti?
- Mida peaks tegema, kui sa näed või sa tead, et kedagi internetis kiusatakse?

b) Kas midagi sarnast on ka sinuga kunagi ask.fm'is juhtunud? Võib-olla oli see ühekordne või mõnda aega kestnud olukord. Seda võis teha nii tundmatu isik kui ka keegi sinu tuttav.

- Kas sa saad näiteid tuua?
- Kas selliseid asju on mitu korda juhtunud ask.fm'is?
- Kas sa tead seda inimest/neid inimesi, kes sulle nii teeb/teevad?
- Mis sa arvad, miks need inimesed on sinuga nii käitunud?
- Kuidas sa tundsid ennast, kui sinuga nii käituti?
- Kas sa oled kellegagi juhtunust rääkinud? Kellele? Kas see aitas?
- Mida sa tavaliselt oled teinud, kui sinuga nii ask.fm'is juhtub? Miks? Kas see on hea teguviis? Kas sa arvad, et käitusid õigesti?
- Mida peaks tegema, kui sa näed või sa tead, et kedagi internetis kiusatakse?
- Kas sa arvad, et peaks kellegagi rääkima kiusamisest? Miks? Kellele?
- Kuidas sa teed vahet lihtsalt naljatamisel ja küberkiusamisel?

c) Kas sina oled ask.fm'is teistele kurjalt või vastikult kirjutanud või kellegi üle nalja teinud?

- Kellega sa nii käitusid? Miks?
- Kas seda on juhtunud mitu korda?

- Kas sa oled käitunud nõnda oma kasutaja alt või anonüümselt?
- Kuidas sa teed vahet lihtsalt naljatamisel ja küberkiusamisel?
- Mida peaks tegema, et teised ei hakkaks sind ask.fm'is kiusama?

Sellega on minu küsimused lõppenud. Aitäh sulle! Kas sul endal on äkki mingeid küsimusi tekkinud?

Lisa 2. Informeeritud nõusoleku kiri lapsevanematele

Hea lapsevanem!

Minu nimi on Merily Heinalo ja ma õpin Tartu Ülikoolis ajakirjandust ja kommunikatsiooni. Kirjutan bakalaureusetööd noorte internetikasutusest ja sotsiaalmeedia keskkonnas Ask.fm peituvatest võimalustest ja ohtudest. Töö uurib noorte interneti kasutamise viise, kokkupuuteid võimaluste ja ohtudega ning tema tegevusi ohuga kokkupuutumisel. Viin noortega läbi uurimuse ja selleks oleks mul vaja väga Teie lapse abi.

Kavas on viia läbi Skype'i vahendusel kirjalik intervjuu, mitte videokõne, millest võtab osa Teie laps ja mina. Intervjuu võtab aega umbes 2h ja see toimuks eelnevalt kokkulepitud lapsele sobival ajal. Saadud materjali kasutatakse ainult õppetöö eesmärgil. Mitte kuskil ei kasutata Teie lapse nime, uuring on täielikult anonüümne. Teie lapsel on igal ajal võimalus intervjuust loobuda.

Vastan meeeldi kõikidele küsimustele nii intervjuu kui ka laste internetikasutuse kohta!

Kui Teie (ja Teie laps) olete nõus, et Teie laps osaleb *online* intervjuus, siis kirjutage oma allkiri siia:

.....

Vastan meeeldi kõikidele küsimustele nii intervjuu kui ka laste internetikasutuse kohta!

Suur aitäh ette!

Parimat soovides

Merily Heinalo

merily.heinalo@gmail.com

56495333

Lisa 3. Online kirjalikud intervjuud

Intervjuu 1P14

Intervjueeritav: poiss, 14aastane

Aeg ja koht: 10. aprill 2015, Skype, Tartu

Hei!

Nii, nagu ma rääksin, siis ma teen koolitööd ja mul on väga hea meel, et sa nõustused mind aitama. ma küsin su käest erinevaid küsimusi, need puudutavad internetti, ask.fmi ning nendes peituvaid võimalusi ja ohte. sa võid vastata täiesti ausalt, valesid vastuseid siin ei ole. sinu nime ei kasuta ma mitte kuskil ning sinu vastused jäävad anonüümseks

1P14: nõus :P

sa võid igal ajal minu käest küsimusi küsida ning intervjuust loobuda. räägime täiesti vabalt ja kirjastiil pole oluline ning loodan et ka sina ei pahanda minu võimalike kirjaviga üle :)

1P14: ei pahanda

:)

kas sul on minule mingeid küsimusi, enne kui alustame?

1P14: ei ole hetgel ;)

nii, aga siis alustame

kui vana sa oled?

1P14: 14.a

kas sa mäletad millal sa internetti kasutama hakkasid'?

1P14: esimeses klassis ilmselt

mis sa siis seal tegid alguses?

1P14: mängisin emaga koos mängu :D

:)

aga mõtleme praegusele ajale. kui tihti sa nüüd netis käid?

IP14: ühenduses olen peaaegu kogu aeg telefoni kaudu, Facebookis, twitteris ja ask'is. arvutil olen õhtuti nädalas võibolla neli-viis korda

kas see on lauaarvuti või sülearvuti?

IP14: sülearvuti

kas sa mingite muude seadmetega veel netis käid, peale telefoni ja läpaka?

IP14: läpaka ja telefoniga ainult. varem oli tahvelarvuti ka, aga seda enam ei ole.

varem käisingi ainult tahvelarvutiga netis üldiselt

mida sa tavaliselt netis teed?

IP14: esimese asjana teen youtube lahti ja valin sobiva muusika. siis lähen facebooki, twitteri ja aski. loen seal olevaid postitusi ja uudiseid. mõne postimehe uudise teen lahti ja loen lähemalt. loen anektoote mõnikord vaatan youtubest videoid mis tunduvad huvitavad. ja kogu selle aja vältel räägin facebookis tuttavatega

kas neid lehekülgi külastad sa kõige rohkem või on midagi veel?

IP14: noo kooli tööde aegu kui on arvutis töö siis vaatan koolimaterjali, ja ekoolist käin ka vahest läbi. ja mõnikord kui mingi kindla asja kohta otsin siis on ka leheküljed mida nimetada ei oska.

okei :)

mis on interneti juurde head, mis sulle netis meeldib?

IP14: kõigest saab hästi kiirelt hea ülevaate. kõik leheküljed on paari klõpsu kaugusel, ja kui tahta siis leiab kõik vajaliku ülesse. siin saab inimestega rääkida kellega just parasjagu koos ei ole. asju saab osta. mugav. sellepärast meeldibki ;)

aga mis on interneti juures halba, mis sulle ei meeldi?

IP14: reglaamid! igasugused tüütavad inimesed facebookis keda ma ei teagi, saadavad taotlusi jne. tihti on isegi palju mitte vajaliku kraami netis. võibolla on see ainult minu jaoks mittevajalik aga siiski. halb on ka see et siin pole kunagi turvaline.

mida sa mõtled selle all, et netis pole kunagi turvaline?

IP14: häkkerid oskavad igale poole sisse saada ja kõike teha. näiteks minu kasutajasse sisse muukida. saavad mind jälgida. viiruseid on ka üsna palju.

kas sinuga on nii juhtunud, et sinu kasutajasse on sisse häkitud?

IP14: on kahtlusi küll olnud et see pole mina olnud kes on minu kasutajas olnud. google konto on ka näiteks teada andnud et kahtlustavad et keegi peale minu on minu kasutajas käinud. google kasutajaga oli seda mitu korda. facebookis ma ei oska hinnata kindlalt kui mitu korda

mida sa siis tavaliselt oled teinud, kui sulle tundub, et keegi on sinu kasutajas käinud?

IP14: vahetan passwordi ära ;)

on sul aimu ka, kes see võiks olla kes sinu kasutajasse häkib?

IP14: ei kujuta ette. loodan et vähemalt ma ei tea teda. sest et tahaks küll enda tutvusringonda sellist inimest

aga kas sa oled kellegagi r

rääkinud sellest et keegi on su kasutajasse sisse häkinud või püüdnud seda teha?

IP14: ei ole põhjust näinud kellegiga otseselt rääkida. oma sõbraga niisama juttu rääkides sai mainitud muidu küll et google kontoga on nii

mis sõber arvas või ütles selle peale?

IP14: ütles ka et vaheta password ära, ja kõik

kas sinu meelest on internetis veel mingeid asju, peale häkkimise ja reklaamide, mis võiksid sinu vanuseid noori panna ennast ebamugavalt või häirituna tundma?

IP14: minuarust on internetis kiusamine väga vastik, minuga ei ole seda juhtunud aga aski lugedes siis on küll ebamugav lugeda ja mõelda et nii tehakse. aga selleks ei saa vist midagi teha. muud ma arvan et ei ole ;)

mida tähendab küberkiusamine sinu jaoks?

IP14: et mis ma arvan mis see tähendab?

jah, mis see sinu arvates tähendab

IP14: see on see kui internetis pidevalt solvatakse, tehakse pahatahtlikult teise nimega konto ja kiusatakse teatud inimest pidevalt.

jah, mõnikord ütlevad või teevad noored teisele solvavaid või vastikuid asju või narrivad, mis talle ei meeldi. sa ütlesid, et interneti kiusamine on vastik ja askis loed ja mõtled, miks inimesed nii teevad

milliseid asju on askis juhtunud, mis on sind häirinud?

IP14: minule endale on vähe solvavaid asju kirjutatud aga öeldakse igasugu asju mis ei ole tõsi, lihtsalt solvavaid sõnu. öeldakse et keegi ei taha suhelda sinuga jne. nõrganärvilised ja tundlikud inimesed usuvad seda ja võtavad südamesse. ja siis on mõne ajapärast näha kuidas see sama inimene keda on solvatud, alahindab ennast askis, vigastab ennast meelega jne. Õudne O.o

millal sa neid asju nägid?

IP14: peaaegu kohe kui hakkasin ask.fm'i kasutama, kuni praeguseni

kas sa tegid ka midagi, võtsid midagi ette kui näed askis neid asju?

IP14: üldiselt ma olen kirjutanud ikka, üritanud positiivsust sisendada jne. mõnikord on kasu olnud aga mõnikord mitte

kirjutanud kellele?

IP14: neile keda on solvatud. suhtlema nendega ma loomulikult hakkanud ei ole

kas sa tundsid kiusajat või inimest, keda kiusati?

IP14: kumbagi ei tea. kiusajad on askis üldiselt anonüümsed

kuidas sa ennast tundsid, kui neid kiusamisi nägid?

IP14: õnnetuna, et nii tehakse. vahepeal tunnen ärritust kah kuisajate vastu.

mis sa arvad, mis askis kedagi kiusatakse?

IP14: mina ise arvan et noored on nii ärritund ja pinges, ning nad ei oska seda kuskile välja valada. teiseks võib olla tegevusetus, tänapäeval istutakse palju rohkem arvutis, ja siis leidaksegi keegi, keda juba kiusatud on ja kiusatakse edasi

sa ütlesid enne, et kui näed, et kedagi kiusatakse askis siis oled kirjutanud neile ja püüdnud positiivsust sisendada. kas sa arvad, et see on hea teguviis?

IP14: mina paremat ei leia, mida mina ise, üksi saaksin teha

nagu me rääkisime, siis mõnikord juhtub, et noored kasutavad aski, et tahtlikult kellelegi haiget teha või pahandusi põhjustada. näiteks kas kirjutavad siis solvava või mõnitavad kommentaari/küsimusi, jagavad või riputavad üles ebaseeldivaid pilte kellestki ja teevad tema üle nalja või mängivad kedagi teist et nii tema üle naerda, kedagi ähvardada, kellestki taga rääkida

kas peale solvavate asjade on midagi sarnast sinuga veel askis juhtunud?

IP14: minuga küll ei ole. varikontosid ma ei ole kohanud, ega midagi muud sarnast. kiusamisest ja muust sellisest olen ma õnneks siiani pääsind

aga kas neid solvavaid asju on sulle mitu korda kirjutanud askis?

IP14: täpselt ei mäleta see oli üsna ammu, kordi ma ei mäleta aga neid oli küll jah rohkem kui mitu

rohkem kui üks :D*

:)

kas sa tead neid inimesi või inimest kes sulle nii on kirjutanud?

IP14: ma aiman aga ma pole päris kindel

mis sa arvad, miks need inimesed on sinuga nii käitunud?

IP14: ma arvan et selle sama pärast, et on pinges ja ei osata midagi teha, tegevusetus jne. see pärast arvan nii et mina endateada küll ei ole kedagi solvanud et mind peaks aski's solvama

kas sa oled kellegagi rääkinud nendest solvamistest?

IP14: ma ei ole nendesse sügavalt suhtunud ja ma ei pea neid oluliseks. ei ole rääkinud :)

mida sa oled tavaliselt siis teinud, kui sinuga nii on juhtunud askis?

IP14: olen sellele vastanud, ja vastuses öelnud et näiteks ask ei ole solvamiseks, vaid küsimiseks. muud pole midagi peale hakkanud

kuidas sa ennast tundsids, kui sulle halvasti oli kirjutatud?

IP14: algul mõtlesin et opppppa, olin üllatunud. aga siis kuidagi, ei teind välja sellest ja kõik. mõtlesin ainult et minuni ka jõudnud see solvamine jne

kas sinu arust on solvamine askis ka kiusamine?

IP14: minuarust küll, vähemalt enamuse kordadest.

kas sa arvad, et peaks kellegagi rääkima kiusamisest?

IP14: m arvan et ei pea

ma

miks?

IP14: isiklikudest kordadest küll ei peaks sest ma ei tunne ennast puudutatuna nendest. ja teiste kiusamisest askis on isegi uudisdes kirjutatud, ja minu rääkimisest poleks absoluutselt kasu ma arvan.

sa enne ütlesid, et oled kirjutanud neile, keda on kiusatud, et positiivsust sisendada neile, aga suhtlema sa nendega loomulikult ei hakka. aga miks mitte?

IP14: neid oleks muidu niiii palju. ma olen ikka nii paljudele kirjutanud. varem ma isegi suhtlesin mõningaga ja varem oli mul hästi palju tuttavaid aga enam ma ei suhtle peaaegu ültse. paari mõnega on palju toredam kui mitmetega.

miks sa peaaegu enam üldse ei suhtle?

IP14: rahulik inimene olen :D. ja noh, siiski mõnega on toredam nagu ma ütlesin.

aga kui sa mõnega suhtled, keda on kiusatud, kas sa teed seda avalikult?

IP14: mhm. ma ei peaks ju seda varjama vms

äkki kui kiusaja näeb et sa suhtled inimesega, keda kiusatakse, hakkab ta ka sind kiusama?

IP14: ta ei saaks minu kiusamisega hakkama ma arvan ;).

:)

kuidas sa teed vahet lihtsalt naljatlemisel ja küberkiusamisel?

IP14: raske sõnadesse panna, aga.. naljatamisel tudivad väljendid ikkagi teistmoodi, kiusamisel on kuidagi tõsiselt halvasti kirutatud aga naljatamisel mitte

kas näiteks nalja tegemisel kasutakse emotikone, aga kiusamisel mitte?

IP14: mmm selle järgi ma ei teeks vahet sest kusamisel pannakse ka tihti "naervad smiled" kirja lõppu, need on nagu mõnitavas toonis jne

okei

sa enne mainisid et sa oled askis solvamisi näinud sellest ajast peale, kui kasutaja tegid

kuna sa tegid aski kasutaja endale?

IP14: umbes kaks ja pool aastat tagasi

kas sa mäletad, miks sa selle konto tegid?

IP14: nägid ei kõigil oli kasutaja ja mõtlesin et miks ka mitte. siis veel väga ei teadnud mida see ask endas peidab, ja tahtsin teada saada

me küll rääkisime kiusamisest askis aga mida seal askis üldse teha saab?

IP14: küsida teistelt küsimusi, kas siis tuttavatelt või võõrastelt, saad neid jägida, sisi nende vastused ilmuvad sinu avalehele. ise saad küsimustele vastata mis sult on küsitud, kui sul on kasutaja. saad lisada meeldivaks teiste vastuseid mis sulle meeldivad.

mida sina seal tavaliselt teed?

IP14: mina tavaliselt ei küsi, ega mult ka ei küsita enam, kunagi ma ei viitsind nendele enam vastata ja nii jätsid teised küsimise ka järgi. mina olen jälgima hakanud lihtsalt huvitavate vastustega inimesi, ja siis kui midagi teha pole, kohe mitte midagi, siis ma loen neid seal igavusest.

kas alguses häiris sind askis toimuv kiusamine rohkem kui praegu?

IP14: seda küll, viimasel ajal on see kuidagi nagu tavaliseks muutunud, ja ma olen ka üldiselt ühiskonna järgi kujunev inimene, et kui seda peetakse niiõelda normaalseks, ega ma ka siis sellest kriitilist asja ei tee

sulle tundub ,et ühiskond on harjunud juba askis toimuva kiusamisega ja peab seda normaalseks?

IP14: aski kasutajad küll, aga ma kujutan ette et kui inimene kes kunagi askis toimuvat näinud pole ega sellest kuulnud pole seda näeks, oleks ta väga üllatanud

aga üks küsimus küll tegelikult on, et kas meil see interviiu kestab veel kaua? ;) :)

ei, ainult paar küsimust ongi jäänud :)

mida peaks aski kasutajad siis tegema, et seda kiusamist ei peetaks seal normaalseks?

IP14: äkki paljud inimesed korruga peaks sellest juttu tegema, ehk siis võetakse selle ask'ga midagi ette

sa ütlesid, et sina ise pole askis kellelegi solvanguid kirjutanud, aga kas on ette tulnud, et oled kellelgi kurjalt kirjutanud või kellegi üle nalja teinud?

1P14: facebookis kui olen kellegiga tülli mingil põhjusel läinud, siis kurjalt olen kirjutanud küll. aga mul pole kombeks solvata ega halba nalja teha kellegi kulul

sellega on minu küsimused lõppenud.

suur aitäh sulle!

Intervjuu 2T13

Intervjueeritav: tüdruk, 13aastane

Aeg ja koht: 10.aprill 2015, Skype

Hei

Nagu ma rääkisin, siis ma teen koolitööd ja mul on väga hea meel, et sa nõustusid minuga intervjuud tegema. ma küsin su käest erinevaid küsimusi, need puudutavad internetti, ask-fmi ning nendes peituvaid võimalusi ja ohte.

sa võid vastata täiesti ausalt, valesid vastuseid siin ei ole. sinu nime ma ka kuskil ei kasuta ning sinu vastused jäävad täiesti anonüümseks

sa võid igal ajal minu käest küsimusi küsida ning intervjuust loobuda

ma soovin sinuga vestelda täiesti vabalt ja kirjastiil pole oluline ning loodan, et ka sina ei pahanda minu võimalike kirjavigade üle :)

kas sul on minule küsimusi enne kui alustame?

2T13: amm vist mitte.. vaatab.. võib-olla tekib keset käiku

okei

kui vana sa oled?

2T13: 13

kas sa mäletad, millal sa internetti kasutama hakkasid?

2T13: nagu päris esimest korda

jah

2T13: 4-5 aastasel

mis sa siis seal tegid alguses?

2T13: vaatasin lastekas.ee jussi seriaale, ja siis oli ka üks teine lehekülg nimega mängukoobas.ee või oli see mängukoobas.com

kus mängisin mängu

mõtleme nüüd praegusele ajale. kui tihti sa netis käid?

2T13: iga päev kui võimalik. sinna kuulub ekoolist koduseid töid vaadata, Facebook ning youtube

kui palju sa tavalisel päeval umbes netis aega veedad?

2T13: umm... võib-olla 2-5 tundi

peale ekoolis käimise, facebooki ja youtube, mida sa veel tavaliselt netis teed?

2T13: uhm... käin twitteris ja vahel ,kui meelde tuleb siis vaatan ask.fm

mida sa netis kõige rohkem teed? suhtled sõpradega, kuulad muusikat või midagi muud?

2T13: kõige rohkem kuulan muusikat

milliste seadmetega sa internetti kasutad?

2T13: ipad, telefon ja lauaarvuti

mis on interneti juures head, mis sulle netis meeldib?

2T13: ma saan teiste inimestega suhelda ja otsida infot asjade kohta nt: minu kõige sagedasem lehekülgi otsimiseks on Google.com ja wikipedia.com

kus sa teiste inimestega internetis tavaliselt suhtled?

2T13: kõige rohkem facebookis

on veel mingeid lehekülgi, kus sa teistega suhtled?

2T13: praegu rohkem ei tule meelde

näiteks twitteris või ask.fmis?

2T13: twitteris ei suhtle. ask.fm võib-olla vahest

aga mis on interneti juures halba, mis sulle ei meeldi?

2T13: mulle ei meeldi kui näiteks inimesed postitavad midagi nt: ask.fm ja ütlevad ,et see isik võiks ära surra (kokkuvõttes negatiivseid kommentaare ja veel anonüümselt) see on minu arvates nende enda aja raiskamine + ja nad ei pea teistest lugu ka

kas sinu meelest on internetis veel asju, mis võiksid sinuvanuseid noori panna ennast ebamugavalt või häirituna tundma?

2T13: vist mitte. mind kõige rohkem sega see iterneti kiusamine

mida see interneti kiusamine sinu jaoks tähendab?

2T13: kui inimestel tekib tunne ,et neil on sõnaõigus igasuguste asjade kohta ja nad avaldavad oma halba arvamust avalikult ,et teised inimesed saaksid seda netist uuesti ja uuesti läbi lugeda. niiviisi ta annab teistele inimestele tähelepanu mida tegelikult pole ega kunagi polnud vaja. kui neil on midagi negatiivset kommenteerida siis nad võiksid kasvõi omale selle jätta

räägitakse ka sellisest asjast nagu küberkiusamine. kas see tähendab sinu jaoks sama mis interneti kiusamine?

2T13: jah

millal sina endale ask.fmi kasutaja tegid?

2T13: see oli kuskil 2011 või 2012 aastal

mida seal askis teha saab?

2T13: küsida teistelt inimeselt küsida küsimusi ja nende küsimustega on nii ,et saad ise valida kas saadad küsimuse anonüümselt või mitte

mida sina seal tavaliselt teed?

2T13: vaatan kas mulle on küsimusi esitatud või itte ja siis vaatan paari sõbranna kontosid ka ,et missuguste küsimustele nemad on vastanud

kuidas erineb aski suhtlus tavalisest suhtlusest, nt sellest kuidas sa suhtled koolis teistega?

2T13: seal küsitakse anonüümselt väga isiklikke küsimusi ,kuid teisest vaatenurgast on see peaaegu sama. mõningad avaldavad oma arvamust ja teine võib solvuda

kas koolis näost-näku ei julgeta nii isiklikke küsimusi küsida?

2T13: mina räägin siin praegu iseenda eest :) minu arvates mitte

okei

mõnikord ütlevad või teevad noored teisele solvavaid või vastikuid asju või narrivad, näiteks nagu sa ütlesid, et kirjutavad kellelegi et see isik võiks ära surra. milliseid selliseid asju on askis veel juhtunud, mis on sind häirinud?

2T13: ma pole praegu eriti tähele pannud. ma külastasin ask.fm viimati vist umbes 2-3 nädalat tagasi

aga millal sa nägid seda kommentaari, et keegi võiks ära surra?

2T13: mitu kuud tagasi. kuskil eelmisel suvel. võibolla augustis. aga ma ei mäleta seda kontot kus seda küsiti ning ma kardan ,et selle konto omanik kustutas oma konto ära

miks selline kommentaar sind häiris?

2T13: sest minu meelest see näitab ,et inimesed ei hooli üksteisest. me ju lõpude lõpuks oleme kõik ühesugused. meil on hing ja süda. meil on perekond ja sõbrad. miks me rikume teiste tuju niiviisi ära. vaatasin lisaks viimati ühe tüdruku videot ,kes otsustas teha enesetapu selle küberkiusamise pärast.

ja ma ei oska midagi eriti sellel teemal mõelda ka ,sest ma ei tea kas sellel inimesel on kahju ,et ta põhjustas teise inimese surma

kas sa tundsid seda tüdrukut, kes enesetapu tegi?

2T13: ei. see juhtus ameerikas

okei, aga kas sa tundsid seda inimest kellele kirjutati see halb kommentaar või kiusajat, kes selle kirjutas?

see halb kommentaar suremise kohta

2T13: ei. see isik oli võõras

ka kiusaja?

2T13: kiusaja oli selle anonüümselt postitanud

ma käin võõrastel kontodel ka kui nad jäävad mingil viisil silma mulle

aga ma ei küsi nende käest midagi

okei. aga kas sa tegid midagi, kui nägid seda kommentaari?

2T13: ei teinud. mul hakkas kahju sellest inimesest ,kes vastas sellele tekstile

kuidas sina ennast tundsid, kui sa sellist kommentaari lugesid?

2T13: ma tundsin ennast veidikene kehvasti. aga see kommentaar näitas ,et maailm on julm ja inimesed julmad . ma tahtsin küll tüdrukut kaitsta,tema eest välja seista ,kuid mida minu kommentaar oleks parandanud

mis sa arvad, miks ask.fmis kedagi kiusatakse?

2T13: ei oska öelda. võib-olla lihtsalt tahavad tähelepanu või nendel inimestel on ise mingeid isiklike probleeme ja tahavad seda viha teiste peal ära lasta

mida sa oled teinud, kui näed, et kedagi askis kiusatakse?

2T13: ma proovin anda isikliku infot aga seda juhtub harva

mida sa mõtled isikliku info andmise all?

2T13: ,et nad ei kuulaks seda isikut ,kes selle postituse üles pani. ,et nad ei teeks välja jne

aga miks sa seda harva teed?

2T13: sest nagu ma mainisin. ma käin ask.fmis harva. ma ei tea mis seal vahepeal juhtub toimub

kas sa arvad, et see isikliku info andmine on hea teguviis?

2T13: jah. sest nii nad näevad ,et nad ei ole üksi. ka minu konto all on mind kaitstud :)

mida peaks tegema, kui sa näed või tead, et kedagi internetis kiusatakse?

2T13: proovida neid kaitsta

sest kui omanikul on abijõud siis kiusaja läheb minema

ma rvan..

arvan

kas kiusamisest peaks kellelegi rääkima ka?

2T13: kui läheb üle kontrolli siis jah

kuidas sa aru saad, kuna see üle kontrolli läheb?

sorri, mul kadus interneti korraks ära

2T13: noh. pidev solvamine ja negatiivselt kommenteerimine

nagu on selgunud, siis mõnikord juhtub, et noored kasutavad aski selleks, et tahtlikult kellelegi haiget teha, kas siis solvata või mõnistavad kommentaare kirjutada, riputada üles ebameeldivaid pilte kellestki, kellegi üle nalja teha, mängida kedagi teist ja tema üle naerda, kedagi ähvardada ja kellestki taga rääkida

kas midagi sarnast on ka sinuga askis juhtunud?

2T13: jah. natukene tüesti

tõesti

kas sa oskad näiteid tuua?

2T13: issand ... ma ei mäleta... ma pean selleks ask.fm sisse logima

kas sa mäletad kas see oli solvav kommentaar või pildi üles riputamine sinust näiteks?

2T13: ei pilti minust ei pandud. see oli rohkem nagu kommentaar

kas neid kommentaare on mitu korda sulle kirjutatud askis?

2T13: ei oska öelda. vb paar korda

kas sa teadsid neid inimesi või inimest, kes sulle nii on kirjutanud?

2T13: ei. see oli postitatud anonüümselt

mis sa arvad, miks need inimesed sinuga nii on käitunud?

2T13: ei tea :D

kuidas sa ennast tundsid, kui sulle halvasti kirjutati?

2T13: ma mõtlesin ,et see oli ainult 1 isik es niiviisi mõtleb minust. ega siis kõik ei mõtle. isik oli aus minuga ja avaldas halva kommentaari minu kohta

*kes**

kas sa oled kellegagi juhtunust rääkinud ka?

2T13: mkm

ma mõnikord elan halvad asjad enda sees läbi

mida sa tavaliselt oled teinud, kui sinuga nii askis juhtub?

2T13: kaitsen end. okei ma leidsin enda kontolt kust kirjutati mulle ,et ma olen kole ja ma hakkasin ennast kaitsma. vastuseks tuli nii ,et „aga ask on küsimiseks ja ma kirjutan kui ma tahan,,

aga keegi tuli anonüümselt mulle appi ja ajasime inimese minu kontolt minema.

miks sa otsustasid ennast kaitsta?

2T13: sest see ei ole üldse tõsi mida inimesed räägivad üksteise kohta. igal ühel on midagi erilist mis teeb teda unikaalseks ja eriliseks ning ennast ei saa ju halastada ka

sa arvad, et see on hea teguviis?

2T13: oih... haletseda jah. see võib kõlada veits egolikult aga sa ei tulnud siia maailma elama ja nutma terve oma elu ,kartes mida inimesed arvavad sinu kohta. ela oma elu nii nagu sina tahad sest me kõik elame ainult 1 kord*

kuidas sa teed vahet lihtsalt naljatamisel ja küberkiusamisel?

2T13: ma ei oska sellele vastata.. ma olen pigem tõsine kui naljataja.

kui keegi näiteks kirjutab sulle halva kommentaari aga paneb sinna lõppu emotikonid ja kirjutab et nali, kas siis sina võtad ka seda naljana?

2T13: küllap vist

mitu küsimust veel?

paar tükki, kui sedagi :)

2T13: okei

kas sina oled askis teistele kurjalt või vastikult kirjutanud või kellegi üle nalja teinud?

2T13: ma ei ole kuri inimene. ei, ei ole teinud

sellega ongi minu küsimused lõppenud

suur suur aitäh sulle!

2T13: palun palun

kas sul endal on äkki mingeid küsimusi tekkinud või tahad meie vestlusele midagi lisada?

2T13: ei ole.

Intervjuu 3T13

Intervjueeritav: tüdruk, 13aastane

Aeg ja koht: 11. aprill 2015, Skype, Tartu

Hei! :)

3T13: Tere! :)

nii nagu ma rääkisin, siis ma teen koolitööd ja mul on väga hea meel, et sa nõustusid minuga intervjuud tegema. ma küsin su käest erinevaid küsimusi, need puudutavad internetti ja ask.fmi ning nendes peituvaid võimalusi ja ohte

3T13: sobib ;)

sa võid vastata täiesti ausalt, valesid vastuseid siin ei ole. sinu nime ma ka kuskil ei kasuta ning sinu vastused jäävad täiesti anonüümskes

3T13: olgu

sa võid igal ajal minu käest küsimusi küsida ning intervjuust loobuda. ma soovin sinuga vestleda täiesti vabalt ja kirjastiil pole oluline ning loodan et ka sina ei pahanda minu võimalike kirjavigade üle :)

kas sul on minule küsimusi enne kui alustame?

3T13: mulle sobib :D

e ole

ei

okei, siis alustame

kui vana sa oled?

3T13: 13a

kas sa mäletad millal sa internetti kasutama hakkasid?

3T13: mingitel mängusaitidel käisin juba 9-10aastasena

mis sa seal siis tegid?

3T13: mängisin mingeid mängu, laste omasid vms

või vaatasin videoid

jänku jussi omi

:) tuleme nüüd tagasi tänapäeva ja mõtleme praegusele ajale

kui tihti sa netis käid?

3T13: igapäev umbes 2-3tundi

mida sa tavaliselt internetis teed?

3T13: räägin sõpradega facebookis, vaatan instagramis pilte, vaatan teiste vastuseid askis, kuulan muusikat, loen twitteris uudiseid, loen elu24 ja õhtulehe uudiseid

kas peale nende internetilehekülgede külastad sa veel mingeid lehekülgi?

3T13: googlet kasutan ka vahepeal, muidu midagi muud ei ole

milliste seadmetega sa netis käid?

3T13: läpakas, arvuti, telefon :)

mida sa netis kõige rohkem teed?

3T13: loen uudiseid, räägin sõpradega ja tuttavatega, kuulan muusikat

mis on interneti juures head, mis sulle netis meeldib?

3T13: saab kiiresti teada asju, mis on just toimunud, saab teada, mida keegi teeb ja mulle meeldib netis see, et kõik on nii kiirelt kättesaadav ja olen kursis maailma asjadega

mis on interneti juures halba, mis sulle ei meeldi?

3T13: mõni inimene võib internetis olla ülbem ja vastata sulle ülbemalt, kui päriselus ning see, et see võib tekitada sõltuvust, et ei saa enam ilma internetita hakkama, mulle ei meeldi ka see, et on palju ohte nt perverdid vms

kas sinu meelest on internetis veel asju, peale pervertide, mis võiskid sinu vanuseid noori panna ennast ebamugavalt või häirituna tundma?

3T13: kui keegi posttab ilusa pildi endast vms siis mõnedel, kellel on madalam enesehinnang võivad ennast tunda halvasti

okei. kas sul tuleb veel midagi mõttesse ,nt midagi mis võiks tekitada tunde, et nad poleks pidanud seda nägema?

3T13: kui teised nt käivad soojadel maadel reisidel vms, siis mõnedel vaesematel on kade meel

rohkem vist midagi

sa mainisid, et intenrtis on palju ohte, nt perverdid. kas sul tuleb veel mingeid ohte meelde?

3T13: aa see ei puutu hetkel teemasse aga käin ekoolis ka peale teiste saitide

ei tule :)

see on väga hea, kui sul midagi meelde tuleb võid julgelt juurde lisada :)

3T13: mhm

mis tähendab küberkiusamine sinu jaoks?

3T13: kui kedagi mõnitatakse või välditakse nt grupichatis või pannakse temast inetuid pilte üles, kui ta ise sellega nõus pole või kui ta ise on pildi lisanud ja seda kommenteeritakse halvasti

kas ma sain enne õigesti aru, et sul on askis kasutaja?

3T13: jah on :)

millal sa tegid endale aski konto?

3T13: umbes 2 aastat tagasi

kas sa mäletad, miks sa konto tegid?

3T13: sest teistel oli see ja tahtsin ka teha

mida seal askis teha saab?

3T13: teiste vastuseid vaadata, neid likeda, ise vastata küsimustele, mida sult küsitakse ja teistel küsimusi küsida

mida sina seal tavalislt teed?

3T13: vaatan vastuseid

oma tuttavate või ka võõraste?

3T13: mõlemaid

kuidas erineb aski suhtlus tavalisest suhtlusest, nt sellest kuidas sa suhtled koolis teistega?

3T13: askis ollakse julgemad ma arvan,sest seal saab anonüümselt küsimusi kirjutada jne, aga ma ise käitun koolis sõpradega samamoodi kui askis

kuidas sa saad aru, et anonüümselt ollakse julgemad?

3T13: no öeldakse rohkem asju, mida silmast silma öelda ei julge

nagu näiteks?

3T13: sõimatakse rohkem vms

võõraid

mõnikord ütlevad või teevad noored teisele solvavaid või vastikuid asju või narrivad, mis talle ei meeldi

milliseid selliseid asju on askis juhtunud, mis on sind häirinud?

3T13: mind häirib see, kui keegi ei tunne teist ja siis keegi on talle rääkinud sellest inimesest ja siis kirjutab heiti talle aski, kuigi ise ei teagi temast midagi, vaid on teistelt kuulnud, mis ei pruugi ka õige olla

mis tähendab heiti kirjutamine askis?

3T13: see tähendabki solvamist vms

millal sa neid asju nägid?

3T13: ma ei oska öelda kahjuks

miks see sind häirib?

3T13: sest see ei ole ilus

kas sa võtsid midagi ette ka?

3T13: ee ei

sest ma ei tundnud neid

aga kas midagi sarnast on juhtunud ka sinu tuttava või sõbraga askis?

3T13: solvamisi on olnud, aga sõber ise ei ole selle peale solvunud :)

kas sa nägid ise neid solvamisi või sõber ütles sulle?

3T13: nägin ise, aga sõbra vastusest sain aru, et teda ei huvita see

kuidas sa ennast tundsid kui sa neid solvamisi ja muud heiti askis nägid?

3T13: pahaselt

mis sa arvad, miks askis kedasi kiusatakse?

3T13: ollakse kadedad

nende peale keda kiusama hakatakse?

3T13: ei heiditakse neid, kelle peale ollakse kadedad või on nad natuke teistsugusemad näiteks kannab teistsuguseid riideid või on huvid teistsugused vms

mida sa oled teinud kui näed, et kedagi askis kiusatakse?

3T13: kahjuks ei oel teinud midagi, kuna on tegu olnud võõraste inimestega

mida peaks tegema, kui näed või tead, et kedagi internetis kiusatakse?

3T13: teatama netipolitseisse või võtma ühendust nende vanematega, rääkida sellest kellegile mõnikord juhtub, et noored kasutavad aski selleks et tahtlikult kellelegi haiget teha või pahandusi põhjustada. näiteks kirjutavad solvava või mõnitava kommentaari ehk heiti või siis riputavad kellestki ebameeldiva pildi üles ja teevad tema üle nalja. mõnikord ka mängivad kedagi teist et nii tema üle naerda, kedagi ähvardada või kellestki taga rääkida

kas midagi sarnast on ka sinuga askis juhtunud?

3T13: ei ole

keegi ei ole sulle halvasti kirjutanud või teinud nalja, mis sulle ei tundnud naljakas? seda võis teha nii tundmatu isik kui ka keegi sinu tuttav

3T13: sõbrad naljaga ikka kirjutanud

kuidas sa teed vahet lihtsalt naljatamisel ja küberkiusamisel?

3T13: kui tean kes selle kirjutanud on, siis teen vahet ka

või kui meil on endal sellised ütlemised(naljad) siis ma ei solvu ja tean et see mõeldud naljana vms

kui sa aga ei tea kes sulle kirjutanud on, kas sa siis oskad ka vahet teha naljal ka kiusamisel?

3T13: ma arvan et ei

kas sain oled askis teistele kurjalt või vastikult kirjutanud või kellegi üle lihtsalt nalja teinud?

3T13: ei ole :)

sellega on minu küsimused lõppenud. suur aitäh sulle! :)

kas sul endal on mingeid küsimusi tekkinud või tahad midagi meie vestlusele lisada?

3T13: Hea meelega tegin seda :)

ei ole ;)

Intervjuu 4P13

Intervjueeritav: poiss, 13aastane

Aeg ja koht: 13. aprill 2015, Skype, Tartu

hei!

nagu ma rääkisin, siis ma teen koolitööd ja mul on väga hea meel et sa nõustusid minuga intervjuud tegema

ma küsin su käest erinevaid küsimusi, mis puudutavad internetti ja ask.fmi ning nendes peituvaid võimalusi ja ohte

sa võid vastata täiesti ausalt, valesid vastuseid siin ei ole. sinu nime ei kasuta ma mitte kuski ning su vastused jäävad täiesti anonüümseks

sa võid igal ajal minu käest küsimusi küsida ning intervjuust loobuda

mina soovin sinuga vestelda täiesti vabalt ja kirjastiil pole oluline ning loodan et ka sina ei pahanda minu võimalike kirjavigade üle :)

4P13: Jah, lugesin teksti läbi, kõik on täielikult aru saadav. Tore on sind ka aidata. ja kirjavead on loomulik :)

kas sul on minule mingeid küsimusi enne kui alustame?

4P13: ei ei kõik on täiesti arusaadav.

okei :=

:)

kui vana sa oled?

4P13: 13

kas sa mäletad, millal sa internetti kasutama hakkasid?

4P13: jah, avutiga mis kaasneb ka internetiga kohtusin ma esmalt 5-6 a

mis sa seal siis alguses tegid?

4P13: koht mida peamiselt küllastasin oli mängulehed nagu näiteks : y8.com; Mangukoobas.ee

tegid sa midagi veel alguses internetis peale mängimise?

4P13: ei teinud, kuna ei osanud ka

tuleme nüüd tagasi tänapäeva ja mõtleme praegusele ajale

kui tihti sa netis käid?

4P13: igapäev, arvutis ja telefonis

umbes kui palju sa tavalisel päeval netis aega veedad?

4P13: kas mängimine kuulub ka netis viibimise alla ?

jah, kui sul on selleks vaja internetiühendust

4P13: noh, 8 tundi tuleb kindlasti ära

kas sa käid netis ka millegi muuga peale arvuti ja telefoni?

4P13: ei

aga arvuti all mõtled sa läpakat või lauaarvutit?

4P13: lauaarvutit

mida sa tavaliselt internetis teed?

4P13: kui ma koju tulen, läheb mul Facebook lahti kus tavaliselt ma vestlen kellegiga, teiseks tuleb youtube lahti kus vaatan videosi ja vahest vaatan aski. Telefonis on mul alati Facebooki Messengeri see näo pop up ees ja peamine mis telefonis vaatan on 9gag

kas sa peale nende interneti lehekülgede külastad veel mingeid lehekülgi?

4P13: jah, neid ma külastan ka igapäevaselt aga koolis eriti palju seal juurde ei tule, sellised leheküljed nagu: instagram, ask, snapchat, twitch.tv

mida sa netis kõige rohkem teed?

4P13: vestlen, vaatan videosi ja mängin

mis on interneti juures head, mis sulle netis meeldib?

4P13: tasuta suhtlus teiste interneti kasutamisega, võimalused mis sellega kaasnevad

näiteks mis võimalused?

4P13: nagu need leheküljed mis interneti arvarustes leidub

sulle meeldib interneti puhul eelkõige see et saad teistega tasuta suhelda?

4P13: ja see, et saan sõpradega arvuti mängus multiplayeris koos hullata ja mängida.

:)

mis on interneti juures halba, mis sulle ei meeldi?

4P13: põhimõtteliselt pole selliseid halbu külgi, ütleks et küberkiusamine aga kuna mind see ei puutu ei saa seda ka öelda

mis tähendab küberkiusamine sinu jaoks?

4P13: heit nii anon kui ka mitte

mida sa heitumise all mõtled?

4P13: kiusamine, halbade külgede välja toomine avalikult, avalikult solvamine

kas sinu meelest on internetis asju mis võiksid sinu vanuseid noori panna ennast ebamugavalt või häirituna tundma?

4P13: kuna pole sellega ise kokku puutunud ei oska ma sellel teemal midagi vastata

kas ma sain enne õigesti aru, et sul on askis kasutaja?

4P13: jah

millal sa endale aski konto tegid?

4P13: ohh seda ma ei mäleta aga aktiivselt hakkasin kasutama eelmise aasta novembris või detsembris

kas sa mäletad miks sa endale konto tegid?

4P13: ma olin 12 a vaatasin et ohh suht äge koht kus sult küsitakse ja sa vastad aga kuna keegi minult ei küsinud jätsin selle sennapaika ja hakkasin uuesti kasutama alles hiljuti

kas nüüd oled aktiivsem seal?

4P13: jah igapäev käin seal vähemalt 1 korra

mida seal üldse teha saab?

4P13: seal küsitakse sinult anonüümselt küsimusi ja sa võid soovi korral nendele vastata aga ei pea, ja saad veel jälgida teisi inimesi neid küsimusi vastamas ja võid ise küsida ka kellegi käest

mida sina seal tavaliselt teed?

4P13: vastan ja jälgin

ise küsimusi ei küsi?

4P13: väga harva kui midagi huvitab, tavaliselt küsin inimese käest mitte anonüümselt Chatis aga kui tahan midagi küsida mis oleks rohkem sobilik küsida anonüümselt teen ma seda

kuidas erineb aski suhtlus tavalisest suhtlusest, nt sellest kuidas sa suhtled koolis teistega?

4P13: anonüümselt küsitud küsimustele ei vasta ma avatult vaid pean mingit piiri sest eales ei tea kes küsib

kas anonüümselt küsitud küsimused erinevad ka kuidagi oma nime alt küsitud küsimustest`?

4P13: jah kui keegi küsib anonüümselt on ta õelem ja otsekohasem ning teda ei koti küsitava tunded

mõnikord juhtub et noored kasutavad aski selleks, et kellelegi tahtlikult haiget teha või pahandusi põhjustada. näiteks kirjutavad solvava või mõnitava kommentaari või riputavad üles ebameeldivaid pilte kellestki ja teevad tema üle nalja, mängivad kedagi teist et tema üle naerda, kedagi ähvardada, kedagi taga rääkida

kas sa tead kedagi kellega nii on askis juhtunud?

4P13: ei tea

sulle pole silma jäänud, kui keegi on kellelegi kas siis anonüümselt või avalikult heiti kirjutanud?

4P13: ei ole, ma arvan et sellepärast et mul on teine suhtlemis ringkond kus sellist asja ei toimu

kas keegi sinu tuttavatest või koolikaaslastest pole rääkinud et temalt on askis mingeid tobedadi küsimusi küsitud?

4P13: ei ole

milliseid selliseid asju on askis juhtunud, mis sind on häirinud?

4P13: pole siiani vist midagi aski siiski häirinud

kui keegi on midagi askis anonüümselt õelalt või otsekoheselt õelnud või küsinud?

4P13: on olnuid isiklikke küsimusi millele ma isegi ei ole vastanud

kas on juhtunud et keegi on äkki halvasti kirjutanud või solvanud sind?

4P13: ei ole

kuidas sa teed vahet lihtsalt naljatamisel ja küberkiusamisel?

4P13: küberkiusamine on mitu korda erinevalt solvamine ja naljatamine mitte anonüümselt vahest oma naljade viskamine

sa ütlesid küll et sina pole näinud et kedagi kiusataks askis, aga mida peaks tegema kui sa näed või tead et kedagi internetis kiusatakse?

4P13: ma ei tea võib-olla olen ma selle kohapealt egoistlik aga kui näen et kellegil selline probleem siis ei tee midagi kuna see tema probleem aga kui tegu on sõbraga siis rahustan teda ja ütlen et see on naind heit

mis s aarvad, miks inimesed kirjutavad heiti teistele?

4P13: enda heastamiseks ? inimesel on probleeme ja kui ta näeb kedagi kellel neid ei ole läheb ta kadedaks ja kirjutab heiti et teisel oleks ka halb

kas sõbra rahustamine ja ütlemine et see on ainult heit ja et kirjutaja on kade on sinu arvates hea teguviis?

4P13: jah, sest et see inimene kes heiti saab peaks ise endale mõned asjad ka selgeks tegema ja siin kohas jäävad minu käed lühikeseks

mida sa mõtled mõnede asjade selgeks tegemise all?

4P13: inimene kes heiti saab peab teadma, et tegu on probleemidega inimesega ja tema heit ei ole otsene inimese vihkamine vaid enda välja elamine

kas peaks kellelegi rääkima kiusamisest ja heitimisest?

4P13: sõbrale võib-olla, see sõltub sinu tundest kas tahad et teised teaksid

parim viis heitumise ära hoidmiseks on selle ignoreerimine

miks on ignoreerimise parim viis?

ignoreerimine

4P13: sest et kui heiter näeb et see keda ta heidib ei tee välja sellest rahuneb ta maha

kas sina oled askis teistele kurjalt või vastikult kirjutanud või kellegi üle nalja teinud?

4P13: ei ole

sellega on minu küsimused lõppenud :) suur suur aitäh sulle!

4P13: ohh tore :) hea et sain kuidagi sind aidata.

Intervjuu 5P13

Intervjueeritav: poiss, 13aastane

hei! nagu ma rääkisin siis ma teen koolitööd ja mul on väga hea meel et nõustusid minuga intervjuud tegema

ma küsin su käest erinevaid küsimusi, need puudutavad internetti ja ask.fmi ning nendes peituvaid võimalusi ja ohte

5P13: ok.

sa võid vastata täiesti ausalt. valesid vastuseid siin ei ole. sinu nime ei kasuta ma mitte kuskil ning sinu vastused jäävad anonüümseks

5P13: Oki

sa võid igal ajal minu käest küsimusi küsida ja intervjuust loobuda. ma soovin sinuga vestelda täiesti vabalt ja kirjastiil pole oluline ning loodan et ka sina ei pahanda minu võimalike kirjavigade üle :)

kas sul on minule mingeid küsimusi enne kui alustame? :)

5P13: Ei ole.

Alustaksime kell 6 äkki?

mulle sobib, aga ütle siis kui sa valmis :)

5P13: Ok

5P13: Kas 1tunni pärast sobib?

jaa, mulle sobib ka 1 tunni pärast, kui sulle siis paremini sobib :)

5P13: Võime alustada

okei

kui vana sa oled?

5P13: 13 kohe 14

kas sa mäletad millal sa internetti kasutama hakkasid?

5P13: kui ma olin 5-6 aastane vist, kui mu õde sai endale arvuti.

vb olin 4

mis sa siis seal alguses tegid?

5P13: Mul ema pani Jänku Jussi multikaid :D

:)

tuleme tagasi tänapäeva ja mõtleme praegusele ajale

kui tihti sa netis käid?

5P13: Iga päev

umbes kui palju sa tavalisel päeval netis aega veedad?

5P13: Kui ma koolist tulen, siis lähen ja olen umbes kella 12seal, kui ma just kuskil sõpradega väljas ei ole.

Umbes 8-10h

mida sa tavaliselt netis teed?

5P13: Olen youtubis, facebookis ja instagrammis ja vahepeal ask fm-is

milliste seadmetega sa internetti kasutad?

5P13: läpakas ja tahvel arvuti

mida sa netis kõige rohkem teed?

5P13: räägin inimestega ja vaatan videosi

on interneti juures head, mis sulle netis meeldib?

5P13: See on mugav, saan sõpradega rääkida ükskõik kui kaugel me oleme üksteisest. Ma saan sealt videosi vaadata jne... (meelelahutus)

mis on interneti juures halba, mis sulle ei meeldi?

5P13: Paljud inimesed kannatavad virtuaalse kiusamise all, mis mulle ei meeldi

mida tähendab sinu jaoks virtuaalne kiusamine?

5P13: Kellegi mõnitamine või solvamine internetis.

kas küberkiusamine on sinu jaoks sama mis virtuaalne kiusamine?

5P13: Jah.

Kas sinu meelest on internetis asju, mis võiksid sinu vanuseid noori panna ennast ebamugavalt või häirituna tundma?

5P13: Kindlasti

Millised need asjad võiksid olla?

5P13: On väga palju imelikke ja kahtlaseid asju :P

*: P**

Oskad sa mingeid näiteid tuua, mis sinu arvates võiksid sinu vanuseid noori häirida või tekitada tunde, et nad poleks pidanud seda nägema?

5P13: On kahtlaseid pornograafilisi lehekülgi mis võivad paljusi inimesi häirida

jaa, tõsi

tuleb sul veel midagi meelde?

5P13: hetkel mitte

kas ma sain enne õigesti aru, et sul on ask.fmis kasutaja?

5P13: Jah

millal sa tegid endale ask.fmi konto?

5P13: Eelmine aasta

miks sa konto tegid?

5P13: Sõbrad ütlesid, et teeksin

kas sõbrad ütlesid ka, miks sa peaksid selle konto endale tegema?

5P13: Ns miks mitte, ütlesid

mida seal ask.fmis teha saab?

5P13: Sa saad küsida teistelt inimestelt asju ja nemad saavad sinult asju küsida.

Mida sina seal tavaliselt teed?

5P13: Aeg ajalt vaatan kas keegi on mult midagi küsinud või kuskile kutsunud

Kui keegi on sinult midagi küsinud, kas sa tavaliselt vastad ka nendele?

5P13: Koguaeg

Kuidas erineb ask.fmi suhtlus tavalisest suhtlusest, näiteks sellest, kuidas sa koolis teistega suhtled?

5P13: Koolis sa kuuled teiste häält ja näead keha liigutusi, aga internetis sa ei nää seda, sa lihtsalt näed kirja

Kas seetõttu on ask.fmis suhtlus ka kuidagi teistmoodi?

5P13: Jah

on

Näiteks kuidas?

5P13: Seal sa küsid kõike lühendades sõnu jne...

ou ks sa vlja viitsid?

Mõnikord ütlevad või teevad noored teisele solvavaid või vastikuid asju või narrivad, mis talle ei meeldi..

Milliseid selliseid asju on askis juhtunud, mis on sind häirinud?

5P13: Minuga ei ole midagi juhtunud.

Ja ma askis ei ole tähele pannud

Näiteks mõnikord juhtub et noored kasutavad ask.fmi selleks ,et tahtlikult kellelegi haiget teha või pahandusi põhjustada. Näiteks kirjutavad solvava või mõnitava kommentaari, riputavad üles ebameeldivaid pilte kellestki ja teevad tema üle nalja, mängivad kedagi teist et nii tema üle naerda, kedagi ähvardada või kellestki taga rääkida

Kas sa tead kedagi, kellega askis nii on juhtunud?

5P13: Ei tea

Äkki sa oled ise näinud kogemata, et kelelegi midagi solvavat või mõnitavat kirjutatakse?

5P13: Muudel lehekülgedel, ask.fmis küll mitte

Näiteks millistel lehekülgedel?

5P13: Youtube ja Reddit

kas sa teadsid neid inimesi, kellele youtubes ja redditis solvanguid on kirjutatud?

5P13: ei.

Aga inimest, kes kirjutas neid solvanguid?

5P13: Ei.

Kuidas sa ennast oled tundnud kui neid solvanguid youtubes või redditis oled lugenud?

5P13: Mind ei huvita, sest enamused need inimesed kes neid solvanguid teevad, ei ole ise paremad

Mis sa arvad, miks nad niimoodi solvanguid kirjutavad teistele?

5P13: Sest neil pole midagi paremat teha

Sa arvad, et nad teevad seda igavusest siis?

5P13: Jah

Mida sa oled teinud kui näed et kedagi youtubes või redditis kiusatakse?

5P13: Küsinud kas neil midagi paremat ei ole teha, tavaliselt nad vastavad mind solvates, nii, et ma üritan neid eirata

Kas see on hea teguviis?

5P13: Mis mõttes?

Kas sa arvad, et käitunud õigesti, kui näed et kedagi kiusatakse ja siis küsid kas neil midagi paremat teha pole?

5P13: Ma ei tea, midagi paremat mul küll pole neile öelda

Mida peaks tegema, kui sa näed või tead, et kedagi internetis kiusatakse?

5P13: EI oska vastata, nende puhul ei tööta midagi

Kas midagi sarnast on ka sinuga juhtunud, et näiteks keegi on sulle solvanguid kirjutanud või mõnitanud? võib-olla oli see ühekordne või mõnda aega kestnud olukord. Seda võis teha nii tundmatu isik kui ka keegi sinu tuttav

5P13: Mind on küll võõraste pool solvatud aga see on ühekordne asi olnud.

Kas seda on juhtunud ask.fmis või youtubes või kuskil mujal?

5P13: Youtubes

Mis sa arvad, kas need võõrad on solvanud sind igavusest või veel mingitel põhjustel?

5P13: Neil on igav ja neile ei meeldi minu arvamus, ja siis mõtetult solvavad

Kuidas sa ennast tundsid, kui sinuga nii käituti?

5P13: Mul oli täiesti pohhuj sellest

sa ei võtnud südamesse seda?

5P13: Ei

Mida sa tavaliselt oled teinud kui sinuga nii on juhtunud youtubes?

5P13: Blockinud neid enamasti

Miks?

5P13: Sest ma ei viitsi nende jama kuulata

Kas sa arvad, et käitud neid blokkides õigesti?

5P13: jep

Kas sa arvad, et peaks kellegagi rääkima kiusamisest?

5P13: Ei, mind see ei huvita, sest ma tean, et nad ei ütleks seda mulle näkku

(need kes üritavad solvata)

Miks sa nii arvad?

5P13: Sest mulle ei ole keegi ns tulnud ja mölisema hakkanud päris elus

Kuidas sa teed vahet lihtsalt naljatamisel ja küberkiusamisel?

5P13: Kui neil on emotikonid lause taga

Siis võtad seda naljatamisena?

5P13: Jep

Kas sa ise oled teistele kurjalt või vastikult kirjutanud või kellegi üle nalja teinud?

5P13: mkm

mul on paremat teha

:)

Sellega on minu küsimused lõppenud. Suur suur aitäh sulle! Kas sul endal on äkki mingeid küsimusi tekkinud või tahad meie vestlusele midagi lisada?

5P13: Ei ole

Pole tänu väärt

Intervjuu 6T14:

Intervjueeritav: tüdruk, 14aastane

Aeg ja koht: 17. aprill 2015, Skype, Tartu

Hei! nagu ma rääkisin teen ma koolitööd ning selleks on mul väga vaja sinu abi ja mul on hea meel et nõustusid minu intervjuud tegema :) ma küsin su käest erinevaid küsimusi, mis puudutavad internetti, ask.fmi ning nendes peituvaid võimalusi ja ohte

sa võid vastata täiesti ausalt, valesid vastuseid siin ei ole

sinu nime ei kasuta ma kuskil ning sinu vastused jäävad täiesti anonüümseks

sa võid igal ajal minu kõest küsimusi küsida ning intervjuust loobuda

ma soovin sinuga vestleda täiesti vabalt ja kirjastiil pole oluline ning loodan et ka sina ei pahanda minu võimalik kirjavigade üle :)

6T14: okei :D ei pahanda :D

kas sul on minule küsimusi enne kui alustame? :)

6T14: vist mitte :)

okei, aga kui vahepeal tekib siis võid julgesti küsida

6T14: mhm

kui vana sa oled?

6T14: 14

kas sa mäletad millal sa internetti kasutama hakkasid?

6T14: ei mäleta aga kasutama hakkasin ma umbes ma arvan 6 aastaselt aga siis ma ainult mängisin arvutis kuna mul on vanem vend jne aga konto tegin endale nt facebooki 11 või 10 aastaselt

mõtleme nüüd praegusele ajale, kui tihti sa netis käid?

6T14: no igapäev ikka. koolis vahetundide ajal ja ka tundide ajal kui õpetajad paluvad midagi otsida jne ja peale trenni ka ehk siis õhtuti

umbes kui palju sa tavalisel päeval netis aega veedad?

6T14: kõik oleneb sellest mida ma teen päeva jooksul aga umbes ma arvan kokku 4h

mida sa tavaliselt internetis teed?

6T14: käin facebookis, twitteris, skypes, kuulan youtubest muusikat, suhtlen inimestega, teen koolitööd ja vahel satun ka ask.fm-i

milliseid neti lehekülgi sa veel kõige rohkem külastad?

6T14: facebook, twitter, koolikoduleht ja youtube on põhilised

milliste seadmetega sa internetti kasutad?

6T14: telefon ja sülearvuti

mis on interneti juures head, mis sulle netis meeldib?

6T14: mulle meeldib see et ma saan inimestega kiiresti suhelda ja saan inimeste kohta vb natuke rohkem teada ja lihtsamalt saab infot otsida ning koolis on ka sellevõrra lihtsam

kuidas sa saad interneti kaudu inimeste kohta rohkem teada?

6T14: no facebookis on teavet ja no kui kuulsamad inimesed siis googlest ja vikipeediast

mis on interneti juures halba, mis sulle ei meeldi?

6T14: mulle ei meeldi "heiterid". nagu sellised inimesed kes netis on hullult ülbed ja julged ja ütlevad teistele kõike mis aju välja mõtleb aga nagu päriselt ei julge nad eriti midagi teha. võibolla on interneti juures see halb et üha rohkem hakatakse seda kasutama ja just noored ei suhtle omavahel nagu näost näkku nii palju ja ei tunne inimesi selle pärast nii palju.

kas sinu meelest on internetis asju mis võiksid sinuvanuseid noori panna ennast ebamugavalt või häirituna tundma?

6T14: ee ma ei tea. üks asi mis mind häirib on see kui igasugused alaealised nagu minagi tarbivad igast alkoholseid jookse ja tubakatooteid ja siis arvavad et nad jube lähedad ja kirjutavad sellest igale poole kuhu vähegi annab ja teine asi on neti kiusamine nt

mis tähendab neti kiusamine sinu jaoks?

6T14: no kui sind näitseks solvatakse või ähvardatakse läbi interneti ja halvustatakse sind erinevates kohtades ja räägitakse sinust halvasti avalikult kuskil aski vastuses nt ja siis hakkavad kõik teised ka sinust halvasti rääkima ja siis tehtaksegi sind täiesti maha ja mõeldakse välja igasuguseid asju mida sa tegelikult näiteks teinud ei olegi

kas sul on ask.fmis kasutaja?

6T14: jah on.. kuid viimasel ajal olen mõelnud selle kustutamisele kuna mu konto on seal suhteliselt kasutu ja ma seal väga sageli ei käi küsimustele vastamas ja pigem loen oma sõprade vastuseid jne

mida seal üldse teha saab?

6T14: põhimõtteliselt saavad inimesed anonüümselt küsida küsimusi või ka mitte anonüümselt nagu enda nime alt ja siis saad followida oma sõpru ja lugeda nende vastuseid ja saab vastuseid likeda ja ise teistelt küsida küsimusi.. tegelikult on see selles mõttes hea et kui sa ei julge inimeselt otse midagi küsida nt midagi jaburat siis sa saad sealt küsida ja kui veab siis vastatakse normaalselt ka kui ei siis hakkatakse kuulsust ehk feimi koguma ning pigem vastatakse naljaga

miks sina väga sageli küsimustele vastamas ei käi?

6T14: sest mul ei ole aega. tegelen spordi ja õppimisega ja tavaliselt fb-s või youtubes ja koolilehel et fbäs saan suhelda klassikaaslastega ja nii saab õppida ka lihtsamini jne ja ega minult seal väga palju ei küsitagi midagi

millal sa aski konto tegid?

6T14: äkki aasta tagasi

kas sa mäletad, miks sa konto tegid?

6T14: no siis oli see suhteliselt uus asi ja kõik tegid endale sinna konto ja mu sõbrad ja mõtlesin et proovin ka seda aski ja vaatan mis see täpsemalt on

kuidas erineb aski suhtlus tavalisest suhtlusest, nt sellest kuidas sa suhtled koolis teistega?

6T14: no askis kasutatakse rohkem slängi ja interneti keelt koolis aga kõnekeel ja askis küsitakse nagu endale võõrastelt inimestelt julgemalt aga koolis kindlasti ollakse tagasihoidlikumad ja lihtalt ei julgeta küsida eriti

mõnikord juhtub et noored kasutavad aski selleks et tahtlikult kellelegi haiget teha või pahandusi põhjustada. näiteks kirjutavad solvava või mõnitavad kommentaari või küsimuse, riputavad üles ebaseadlikke pilte kellestki ja teevad tema üle nalja, mängivad kedagi teist et nii tema üle naerda, kedagi ähvardada, kellestki taga rääkida

kas sa tead kedagi, kellega nii on aski juhtunud?

6T14: otseselt mitte aga ma tean et selliseid asju võib olla küll jah

milliseid selliseid asju on askis juhtunud, mis on sind häirinud?

6T14: no kui solvatakjse kedagi näiteks koledaks ja inetuks ja öeldakse näiteks et tapa ära ennast jne.. mind häirib see et selliseid asju öeldakse just neile kes on õrnema hingega aga on ka neid kes mõtlevad et lihtsalt on anonüümne lollakas kes lihtsalt ütleb mis arvab ja on mingi suure ega inimene ja siis mind häirib veel see et kui sa julged öelda inimesele midagi halba siis miks peaks seda ütlema anonüümselt.. et kui julged idagi halba öelda siis peaks julgema ka oma nime alt seda kirjutada

millal sa seda nägid?

6T14: no sed juhtub suhteliselt tihti '

seda

miks need sind häirivad?

6T14: sest kui inimesele öelda kole siis ega tema ei ole süüdi et ta kole on.. tema ei saanud endale nina või silmi või kõrvu valida :D

kui sa oled neid solvanguid näinud siis kas sa võtsid midagi ette ka?

6T14: kui tegemist on minu sõbraga ja jõhkra solvanguga siis kirjutatan enda nime alt sinna samale seinale et kui julgeb kirjutada midagi halba siis peaks julgema seda ka oma nime alt kirjutada vms

aga kui tegemist ei ole sinu sõbraga?

6T14: siis ma ei sekku.. kui tegemist on mulle võõra inimesega

milline on jõhker solvang sinu jaoks kui sa otsustad sekkuda?

6T14: "tapa ära ennast"

kuidas sa ennast tundsid kui selliseid solvanguid ja kommentaare oled näinud?

6T14: mul hakkab tavaliselt kahju sellest inimesest kellele seda kirjutatakse isegi kui ta on võõras

kas sa arvad et käitud õigesti kui sekkud, kui su sõbrale jõhkraid solvanguid kirjutatakse?

6T14: jah

mis sa arvad, miks askis kedagi kiusatakse?

6T14: sest ma olen uudistest kuulnud aga otseselt sellist täielikku kiusamist ma pole näinud nagu selliseid solvamised ja sellised jah aga nii et järjepidevalt kedagi kiusatakse seda ma näinud ei ole

miks sinu arust üldse selliseid solvamisi kellelegi kirjutatakse?

6T14: ma arvan et ega selliseid asju ei kirjutagi täiesti normaalsed inimesed.. ma arvan et neid endaid on ka kiusatud või on kodus probleemid või midagi sellist ja lihtsalt ei osata ennast välja elada

mida peaks tegema, kui sa näed või tead et kedagi internetis kiusatakse?

6T14: neti konstaablile kirjutama nt

kas peaks kellegagi rääkima ka?

6T14: no kui mu sõpra kiusatakse siis räägiks oma sõbraga või kui kiusajaid ise tean siis ma räägiks nendega .. mina ei karda mingeid tolasid :D

:)

6T14: ja kui see kiusamine on seotud nt kooliga siis räägiksin klassijuhatajale ka sest ta on siuke tore ja saab noortest aru ja no ta nagu sõbranna meile

:)

kas midagi sarnast on ka sinuga kunagi askis juhtunud? et on kirjutatud solvanguid või mõnitavaid kommentaare

6T14: on aga ma ei ole neid tõsiselt võtnud

kas sa saad näiteid tuua?

6T14: pole viimasel ajal juhtund seda väga aga esimene mille praegu leitsin mis vb võib olla mõnele solvav on siis et "miks üritad lahe olla? ma võin ära öelda et su "lahe käitumine" on hale ja poleks uskund et nii madalale langed"

kas selliseid asju on sulle mitu korda kirjutatud askis?

6T14: ei

kas on juhtunud et erinevadi halvustavaid või pahatahtlikuid kommentaare on kirjutatud rohkem kui üks kord?

6T14: ei ole

kas sa teadsid seda inimest, kes sulle selle kommentaari kirjutas?

6T14: see tuli anonüümselt

mis sa arvad, miks ta sulle nii kirjutas?

6T14: no teisedi ei ole mu käitumise kohta küll midagi öelnud tavaline nagu ikka aga vb olen temaga halvasti käitunud või siis ta lihtsalt keegi kes arvab et ma käitun nii või on ta kade jne kuidas sa ennast tundsid kui sulle nii kirjutati?

6T14: tavaliselt.. ei solvu selliste asjade peale

kas sa oled kellegagi juhtunust rääkinud?

6T14: ei.. pole mõtet see tavaline askis ja minu jaoks samuti tavaline

või noh

ma ei võta selliseid asju tõsiselt ja mind need kommentaarid ja küsimused ei mõjuta

mida sa oled tavaliselt teinud kui sinuga nii askis juhtub ', et keegi kirjutab midagi nõmedat või halvustavad vms?

6T14: ei teegi eriti midagi.. need kes sõpradest followiva varsti näevad seda ja teavad selles aga nagu ma ütlesin siis nad sellest mingit draamat ei tee sest nad teavad et ma ei võta neid tõsiselt

kas sa arvad, et mitte midagi tegemine on hea teguviis?

6T14: no kui mind need ei häiri siis ma arvan et jah .. üks igal inimesel ole keegi kes teda ei salli ja need kes teda sallivad

mida peaks tegema, et selline solvangute kirjutamine ja üldse kiusamine ei oleks askis tavaline?

6T14: no võimalik on muuta oma konto selliseks et sinna saab kirjutada ainult oma nime alt. Koolides saab rääkida sellest ja ka nt mingi saade teha sellest mis on tagajärjed ja kõik muu selline

kuidas sa teed vahet lihtsalt naljatamisel ja küberkiusamisel?

6T14: ma ei tea.. äkki nii et kui keegi nõ naljatab siis ainult paar korda aga küberkiusamine on nagu see kui pidevalt solvatakse ja ähvardatakse jne

kas kuidagi kirjastiiliga saab ka vahet teha?

6T14: no võibolla kui palju ropendatakse ja jõhkraid sõnu loobitakse ei ole tegemist naljategemisega vaid küberkiusamisega

kas sina oled askis teistele kurjalt või vastikult kirjutanud või kellegi üle nalja teinud?

6T14: ei ole

sellega on minu küsimused lõppenud :)

suuur aitäh sulle!

Intervjuu 7T14

Intervjueeritav: tüdruk, 14aastane

Aeg ja koht: 18. aprill 2015, Skype

Hei :) nagu ma rääkisin, õpin ma Tartu Ülikoolis ja teen lõputööd ning selleks on mul vaja sinu abi ja mul on väga hea meel, et sa nõustusid minuga intervjuud tegema :)

7T14: Oki :)

ma küsin su käest erinevaid küsimusi, mis puudutavad interneti, ask.fmi ja nendes peituvad võimalusi ja ohte. sa võid vastata täiesti ausalt, valesid vastuseid siin ei ole. sinu nime ei kasuta ma kuskil ja sinu vastused jäävad anonüümseks

sa võid igal ajal minu käest küsimusi küsida ning intervjuust loobuda

ma soovin sinuga vestelda täiesti vabalt ja kirjastiil pole oluline ning loodan et ka sina ei pahanda minu võimalike kirjavigade üle :)

7T14: Mhm

kas sul on minule küsimusi enne kui alustame?

7T14: Ei ole

aga siis alustame :)

kui vana sa oled?

7T14: 14

kas sa mäletad millal sa interneti kasutama hakkasid?

7T14: Ei mäleta

Ma arvan 8-10

mis sa siis seal alguses tegid?

7T14: Mängisin mängu

kas sa midagi peale mängude mängimise veel alguses netis tegid?

7T14: Ei mäleta et oleks teinud

tuleme tagasi tänapäeva ja mõtleme praegusele ajale

kui tihti sa netis käid?

7T14: Igapäev

2-4h umbes

umbes kui palju sa tavalisel päeval netis aega veedad?

oeki :)

7T14: :)

mida sa tavaliselt internetis teed?

7T14: Käin facebookis ja instas ja youtubes

Ning googlet kasutan

Ja harva ka teisi lehekülgi kui vaja midagi

Ahjaa ekool ka

need on leheküljed mida sa netis kõige rohkem külastad?

7T14: Jah

mida sa netis kõige rohkem teed?

7T14: Vaatan facebooki ja räägin sõpradega

Ning käin instas

milliste seadmetega sa internetti kasutad?

7T14: Enamus ajast telefon

Aga ka sülearvuti ning lauaarvutiga

Ning harva ka tahvelarvutiga

mis on interneti juures head, mis sulle netis meeldib?

7T14: Saan lihtsalt inimestega suhelda ja teda mis maailmas ning eestis toimub mis on interneti juures halba, mis sulle ei meeldi?

7T14: Inimesed kasutavad liiga palju interneti ning suhtlevad üksiseisega vähem Ning halbu inimesti on internetis

mida sa mõtled halbade inimeste all internetis?

7T14: Kes tahavad halba ja ei räägi tegelikult kes nad on selge :)

kas sinu meelest on internetis asju, mis võiksid sinuvanuseid

7T14: Mai ei teagi

või näiteks tekitanud tunde et nad poleks pidanud seda nägema

7T14: Jah selliseid asju on küll

milliseid need asjad võiksid olla

7T14: Nt loomade piinamine ning tapmine ning laste väär kohtlemine vms

tuleb sul veel midagi mõttesse peale näiteks nende halbade inimeste ja loomade piinamise?

7T14: Ei

: mis tähendab küberkiusamine sinu jaoks?

7T14: Interneti teel inimeste mõjutamist ning kiusamist

kuidas see kiusamine toimub?

7T14: Ma ei oska öelda

kui näiteks keegi pahatahtlikult kirjutab solvavaid ja mõnitavaid kommentaare ja postitab temast ebameeldivaid pilte, kas see võib olla neti kiusamine

`?

7T14: Jah :)

kas sul on ask.fm-is kasutaja?

7T14: On küll :)

millal sa hakkasid ask.fmi kasutama? :)

7T14: Umbes 2a tagasi

kas sa mäletad, miks sa konto tegid?

7T14: Kuna tahtsin ka

Kuna teidel Laurelia

*Kuna teised oli**

mida seal teha saab?

7T14: Kellegilt kellel kasutaja küsimusi küsida

Ise küsimusdele vastada

Ja teisfe küsimusi likeda

mida sina seal tavaliselt teed?

7T14: Vaatan teide vastuseid

Ja vastan küsimuswdele

kuidas erineb ask.fmi suhtlus tavalisest suhtlusest, nt sellest kuidas sa suhtled koolis teistega?

7T14: Seal on inimesed julgemad

Ja ütlevad asju mida tavaelus ei ütleks

oskad sa näiteid tuua?

7T14: Ei :)

mõnikord ütlevad või teevad noored teisele solvavaid või vastikuid asju või narrivad, mis talle ei meeldi. milliseid selliseid asju on askis juhtunud, mis on sind häirinud?

7T14: Kui inimene kes solvad ise ei tunne ega tea keda ta solvab vaid soövad ainult selle järgi mida on kuulnud mis ei pruugi isegi õige olla

millal sa seda nägid?

7T14: Am täpselt ei tea

miks see sind häiris?

7T14: Aga seda teevad inimesed tihti

Kuna inimesed ei teagi teda keda solvavad

miks see sind häirib?

7T14: See on ebaviisakas ja mulle ei meeldi sellsed asjaf

kas sa teadsid seda inimest või inimesi, kellele nii askis on kirjutatud?

7T14: E i

*Ei**

aga inimest, kes nii kirjutas?

*7T14: Ei**

kas sa võtsid midagi ette ka kui neid solvanguid nägid?

7T14: Mkm

Kuna ei tea neid inimesi ja ma ei saa sellele midagi oarata

*Parata**

mõnikord juhtub, et noored kasutavad ask.fmi selleks, et tahtlikult kellelegi haiget teha või pahandusi põhjustada. näiteks kirjutavad solvava või mõnitava kommentaari või küsimuse, jagavad või riputavad üles ebameeldivaid pilte kellestki ja teevad tema üle nalja, mängivad kedagi teist et nii tema üle naerda, kedagi ähvardada ja kellestki taga rääkida

kas sa tead kedagi kellega nii ask.fmis on juhtunud?

7T14: Ma isiklukul ei tea

aga kas oled kuulnud või näinud pealt?

7T14: Olen näinud

kuidas sa end tundsid, kui sa seda nägid?

7T14: Ma ei tundnud midagi erilist

mis sa arvad, miks ask.fmis kedagi kiusatakse?

7T14: Seal saab anonüümeseõt seda teha

miks kasutatakse anonüümsust kellegi teise kiusamiseks?

7T14: Et inimene teada ei saaks kes kiusab

miks üldse keegi teeb sellist asja nagu kiusab teist?

7T14: Ma ei tea

Mõnes tekitab see hea tunde

Et teiste üle on võim

*Teiste**

mida sa oled teinud kui näed et kedagi askis kiusatakse?

7T14: Midagi

mida peaks tegema kui sa näed või sa tead et kedagi internetis kiusatakse?

7T14: Netipolitseile ütleva

kas sa arvad, et peaks kellegagi rääkima kiusamisest?

7T14: Muidugi

Suuremale inimesele

Kas või õpetajale

miks?

7T14: Sest nad saavad aidata

Või oskavad soovitada, mida teha

kas midagi sarnast nt solvavaid või mõnitavaid kommentaare vms kiusamist on ka sinuga ask.fmis juhtunud? võib-olla oli see ühekordne või mõnda aega kestnud olukord. seda võis teha nii tundmatu isik kui ka keegi sinu tuttav

7T14: Ei ole :)

kuidas sa teed vahet lihtsalt naljatamisel ja küberkiusamisel?

7T14: Ma ei teegi neil vahet väga ja ei saaks aru, kunmaga on tegu

kas sul on juhtunud olukordi kus sa oled ise mõelnud et kas see mis sulle kirjutati on mõeldud pahatahtlikult või naljana?

7T14: Ei ole

Ma ei tee välja neist

näiteks millest`?

7T14: Kui keegi kirjutaks midagi solvavat mulle

kas keegi on sulle midaig solvavat kirjutanud, see ei pea ask.fmis juhtunud olema?

7T14: Ei ole

kas naljatamisel ja internetis kiusamisel saaks vahet teha näiteks kirjastiili või emotikonide kasutamisega?

7T14: Jah

Vabandust aga mul pole hetkel rohekem aega :)

okei, minu küsimused ongi kohe lõppemas :)

kas sul 3 minutit veel on aega?

7T14: Ma saan nüüd edasi teha

:) okei

kas sina oled ask.fmis teistele kurjalt või vastikult kirjutanud või kellegi üle nalja teinud?

7T14: Mkn

*Mkm**

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Merily Heinalo (sünnikuupäev 16.09.1992)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose „Küberkiusamise kõrvaltvaatajate roll ja tegutsemismotiivid Ask.fm keskkonna näitel“, mille juhendaja on Maria Murumaa-Mengel,
 - 1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
 - 1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 06.05.2015

